

NIKŠIČKO  POZORIŠTE

POZORIŠTE

BESPLATAN PRIMJERAK

Broj 32

Godina 62.

Jul, 2018.

ISSN 180-783X

Festivali:

- **XXXI „Barski ljetopis“**
Ko u čuda vjeruje, taj čuda i stvara
- **XXXII Grad teatar**
„Kad se Mjesec pojavi“ nad Budvom
- **„Purgatorije“ - centar ljeta 2018**
Od mjuzikla do tragedije
- **XXVI Kotorski festival pozorišta za djecu**
Čudesno putovanje oko svijeta
- **V Međunarodni festival alternativnog teatra „Korifej“**
„Živa ulica“ u Kolašinu

U susret premijeri:

- **„O miševima i ljudima“ – snovi i iluzije** (Barski ljetopis i Gradsko pozorište)
- **„Bure baruta“ za početak nove sezone** (CNP)
- **„Pobuna mornara“ na brodu Jadran** (Zetski dom)
- **„Hasanaginica“ otvara vrata** (Bjelopoljsko pozorište)

Za „Pozorište“ govore:

Tanja Bošković, Rada Đuričin i Moamer Kasumović

Teatrologija:

Prof. dr Ratko Božović: **Veljko Radović, zaboravljeni stvaralac**

Aleksandar Saša Milosavljević: **Čovjek strasti; Balerine i Kotor u Podgorici**

Vesna Tripković Samardžić: **Tramvaj zvani želja - pozorišna produkcija Elije Kazana**

Uz trijumf najboljih

„Pozorište“ u svojoj ulozi... Ulozi vjernog hroničara dramske umjetnosti... Uloga teška, odgovorna, ali ne i nemoguća... Živi u sjenci ljepote i vrijednosti pozorišnog habitusa, koji se prije svega mjeri različitošću scenskog izraza i univerzalnošću dramskih djela.

„Pozorište“ stupa na svoju „scenu“ u trenutku kada se na pravoj pozornici ugase svjetla i kada se zavjese spuste. Dileme u povjerenoj ulozi nema! Ne smije je ni biti! Prati i bilježi događaje u pozorištu, kao najprolaznijoj od svih umjetnosti, sa jedne strane, a sa druge tu ulogu ostvaruje u granicama normativa novinarskog zanata. Jedno je jasno – zadatak „Pozorišta“ je da zaustavi vrijeme i uhvatiti dašak jedine žive umjetnosti, koja traje taman toliko koliko traje i glumac na sceni. Potom taj trenutak valja uvjerljivo prenijeti na papir i sačuvati ga od prolaznosti vremena i nemilosrdnosti zaborava. Tako iz broja u broj... Od scene do scene... Stopama dramskih djelatnika... „Pozorište“ je „ruku pod ruku“ sa porukama i odjecima njihovih djela. Bilo da su one izgovorene svečarski, na premijerama, ili se pak čuju na njihovim najvećim svetkovina - festivalima, tim čudesnim susretima koji otvaraju horizonte i kreću u još čudasnije putovanje oko svijeta. Na tom putu, jedno mjesto, poput onog u parteru, rezervisano je za „Pozorište“. Rezervaciju su ispisali, niko drugi do dramski umjetnici, koji su prepoznali značaj i značenje svog glasila. Tako je bilo od njegov prvog broja, od te davne 1956. godine, kada se „Pozorište“ pojavilo iz štape zahvaljujući dramskim umjetnicima: piscima, glumcima, rediteljima, teatrolozima,... Danas mu, pak neke druge generacije pozorišnih djelatnika daruju više - pijedestal, svrstavajući ga kao sastavni dio svojih svečanosti, u kojem umjetnost caruje i gdje trijumfuju „najbolji među najboljima“, ili „prvi iza prvih“.

Priznanje sa prave adrese dočekujemo sa značajem i značenjem. Značaj pripisujemo pozivima umjetnika, a značenje našoj službi njihovim djelima. Na tom putu „Pozorište“ se „u koferu“ prošetalo od Međunarodnog festivala glumca Nikšić 2016, Bijenala crnogorskog teatra 2017, 48. Festivala dramskih amatera Crne Gore 2018 do XXXI izdanja Barskog ljetopisa 2018...

Pristižu redakciji novi pozivi, sa nekih dru-

gih, takođe važnih adresa u zemlji i regionu... O njima u nekim drugim, narednim brojevima.

Ovaj broj posvećujemo tradicionalnim i prestižnim pozorišnim i ne samo pozorišnim festivalima na crnogorskom primorju. Bilježimo ih redom... Bez izuzetka... Od Rumije do Orjena, ... Od **Barskog ljetopisa, Grad teatra, Kotorskog festivala pozorišta za djecu**, do tivatskih **Purgatorija**. Zajednička nit svih ovih svečanosti, bez obzira na konceptijski vidne razlike, je kvalitet njihovih programa, u kojima dominiraju naslovi izuzetne umjetničke vrijednosti.

Posebnu pažnju privlače pozorišni repertoari. Njihov kvalitet ne ogleda se samo u osobenoj estetici, u kojoj će publika uživati, već će različiti rukopisi i opusi potvrditi svu snagu teatra. Snaga teatra poznata je još od antike. Ogleda se u katarzi do koje ono može da dovede pojedinca, ili grupu. Zbog te njegove snage, pozorište je vjekovima opstajalo. Viševjekovno trajanje je i zaloga njegove budućnosti, uprkos nekim tendencijama da se ono marginalizuje.

No, pozorište je pojam koji je više od umjetnosti. To je mjesto susreta čovjeka sa čovjekom. Čovjeka sa samim sobom. Sa ličnim, ili istinama zajednice... Bile ta zajednica na lokalnom ili globalnom nivou, svejedno je... Ono upućuje na zajedništvo, ma gdje da se izvodilo... U tome i jeste njegova snaga i moć.

Vjerujući u snagu pozorišta, njegovu katarzu, mi vas čekamo na istoj novoj - staroj adresi: **Nikšićko pozorište; Trg Save Kovačevića, br.5...**

Slavojka Marojević
Slavojka Marojević
slavam@t-com.me



XXXI „Barski ljetopis“ „Ko u čuda vjeruje, taj čuda i stvara“

- *Pozorišni program Festivala čini 15 predstava, od kojih su dvije festivalske produkcije - „O miševima i ljudima“ i „Orkanski visovi“.*
- *Prateći program „uspješno nastavlja da vraća umjetnost među ljude, kroz sadržaje koji traže publiku, umjesto da publika traži njih“.*

Tradicionalni „Barski ljetopis“ u svom XXXI izdanju, realizovaće se u gradu pod Rumijom, **od 16. juna do 12. avgusta**. Festival će imati ukupno 75 naslova iz domena pozorišne, književne, likovne i muzičke umjetnosti. Svi programi su osmišljeni po uzoru na koncept ustanovljen na prošlom, jubilarnom Festivalu. Podijeljeni su na dva komplementarna dijela - **Večernju scenu,**

i devet predstava eminentnih pozorišnih institucija i manifestacija u regionu, čije režije potpisuju neki od najvećih balkanskih reditelja: Oliver Frlić, Andraš Urban, Selma Spahić i drugi.

U takmičarskom dijelu pozorišnog programa učestvuju predstave: „*Moj deda je aut*“, režija Đurđa Tešić, (Beogradsko dramsko pozorište), „*Dom Bernarda Albe*“, režija Ana Grigorović (Narodno pozorište Beograd), „*Romeo i Julija*“, režija Selma Spahić, (BNP i “Zeničko proljeće”), „*Ilustrovana enciklopedija nestajanja*“, režija Zoltan Puškaš, (Srpsko narodno pozorište), „*Kralj Ibi*“, režija Goran Jevtić (Festival Dev9t), „*Jami distrikt*“, režija Kokan Mladenović (Kulturni centar Tivat i Bitef teatar), „*Sinovi umiru prvi*“, režija Marko Misirača (Narodno pozorište Republike Srpske), „*Taksimetar*“, režija Marko Raguž (Exit teatar iz Zagreba), „*Koza ili ko je Silvija*“, režija Danilo Marunović



koja je tradicionalnog tipa i **Prateći program**, koji „uspješno nastavlja da vraća umjetnost među ljude kroz sadržaje koji traže publiku umjesto da publika traži njih“. **Festival je svečano otvoren koncertom Crnogorskog simfonijskog orkestra, 16. juna**, na Šetalištu kralja Nikole, kod barske Marine.

Sa aspekta profilacije ovog časopisa, najzanimljiviji i najvažniji segment „**Barskog ljetopisa**“ je *pozorišni program*, koji čini 15 predstava. Teatarski repertoar uključuje dvije festivalske produkcije - prošlogodišnje „*Orkanske visovi*“, u režiji Dore Ruždjak Podolski i premijeru „*O miševima i ljudima*“, koju će po motivima istoimenog djela **Džona Stajnbeka**, režirati **Dino Mustafić**. Ovaj komad „Ljetopis“ radi u koprodukciji sa Gradskim pozorištem Podgorica. Osim ta dva komada, selekcija koju potpisuje **Boris Mišković**, obuhvata još četiri crnogorske produkcije

(Crnogorsko narodno pozorište i Barski ljetopis) i tri predstave Kraljevskog pozorišta Zetski dom sa Cetinja: „*Sin*“, režija Mirko Radonjić, „*Leptir*“, režija Andraš Urban i „*Kučka*“, režija Arpard Šiling. O nagrađenima će odlučivati stručni žiri, istaknuti pozorišni poslenici iz Bara i Crne Gore: **Dragana Tripković**, dramska spisateljica i pjesnikinja, **Zoran Rakočević**, reditelj i **Pavle Ilić**, glumac.

Objašnjavajući selekciju, Boris Mišković je naveo: „*Zajedničke crte većine predstava ovogodišnjeg Ljetopisa, na osnovu kojih su i birane, ozbiljan su pristup obrađivanju tema kojima se bave i visoke su estetske i umjetničke vrijednosti. Problemi u njima su jasno iskazani, a gledaocu je ostavljeno da sudi o mogućim načinima za njihovo razrješenje ili da se bar zamisli nad njima i dokuči da li se i sam u njima može prepoznati; i ako se prepozna, da li prepoznaje i želju da se mijenja.*

Sve promjene moraju početi od nas samih! Koliko god ovo utopistički zvučalo, moramo vjerovati u snagu pozorišta, u katarzu do koje može da dovede, u njegovo višemilenijumsko opstajanje, kao znak da je neuništivo; u moć da nas, ako ništa drugo, na nekoliko sati izmjesti iz svakodnevnice i prevede u svijet mašte, da nam pokaže drugu dimenziju života, onu ljepšu, spokojniju, razigraniju, željeniju od ove koju živimo. Samo vjerujući u to, možemo bolje, makar se i čudu nadali, jer ko u čuda vjeruje, taj čuda i stvara“!

se odvijati u okviru pratećeg programa. Muzički program će se održavati na šetalištu kod Marine, sceni u Starom Baru, platou ispred Dvorca, kao i u samoj dvorskoj Sali.

U okviru likovnog programa planirano je osam izložbi, a predstaviće se i domaći i regionalni umjetnici: **Dimitrije Popović**, **Naod Zorić**, **Vahida Nimanbegu** i drugi. Biće organizovana i kolektivna izložba barskih akademskih umjetnika tokom cijelog programa Festivala. Izložbe će se održavati u Galeriji „Velimir A. Leković“ i Dvorskoj sali.



Fofo D. Miljanić

Festival je svečano otvoren koncertom Crnogorskog simfonijskog orkestra

Sve predstave sa repertoara Barskog ljetopisa će se održavati na ljetnjoj pozornici Doma kulture, na sceni u Starom Baru i u tvrđavi Besac.

U okviru muzičkog programa publika će uživati u 14 koncerata klasične i džez muzike. Od toga su četiri koncerta barskih muzičara, uključujući i učenike Muzičke škole „Petar II Petrović Njegoš“, čiju selekciju potpisuje **Aleksandra Vojvodić Jovović**. Koncerte subotnje muzičke scene odabrao je maestro **Bojan Sudić**, a nastupiće: **Roman Simović**, **Vasil Hadžimanov bend**, **Dušan Gojković**, **Vladimir Miler** i drugi. U muzičkom programu izdvajamo i revijalni koncert „Rok opera“, novosadskog **Big Benda**, **Hora** i **Srpskog narodnog pozorišta**, kao i festival horova, koji će

Milun Lutovac, urednik književnog programa, odabrao je domaće i regionalne pisce koji su u prethodnoj godini izdali nešto novo i zapaženo. Među njima su: **Svetislav Basara**, **Dušan Vesić**, **Jurij Hudolin**, **Jovica Aćin**, **Balša Brković**, **Aleksandar Bečanović** i drugi. Internacionalni gost je **Jicak Bar Josef**, iz Izraela.

Cjelokupan program 31. „Barskog ljetopisa“, u organizaciji *Kulturnog centra Bar*, realizuje se uz podršku i pokroviteljstvo **Opštine Bar**, **Turističke organizacije Bar** i **Ministarstva kulture Crne Gore**.

S. Marojević

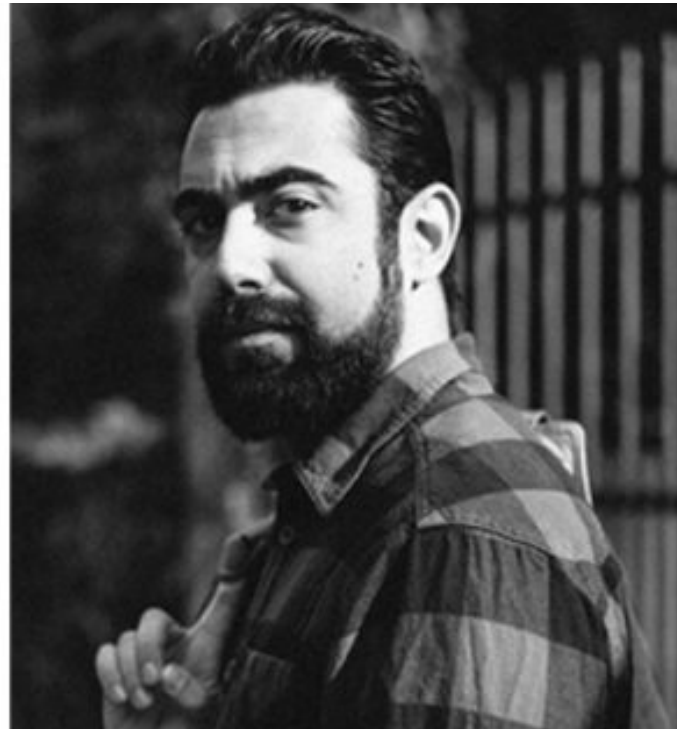
„O miševima i ljudima“ – premijerno na Barskom ljetopisu

O snovima i iluzijama

Pozorišni program ljetnjeg izdanja **Barskog ljetopisa** i ove godine obilježiće naslov inspirisan klasičnim djelom svjetske književnosti. U pripremi je komad „**O miševima i ljudima**“, po motivima istoimenog romana **Džona Stajnbeka**. Ljetopis i ovogodišnjom produkcijom afirmiše ranije utemeljenu ideju o saradnji tog Festivala sa profesionalnim domaćim pozorišnim producentskim kućama, te angažmanu isključivo crnogorskih

a reprizna igranja naredna dva dana (24. i 25. jula). Predstava će na repertoaru Gradskog pozorišta biti od naredne sezone.

Komad „O miševima i ljudima“, kao što i radnja istoimenog romana - jedne od najkontroverznijih knjiga XX vijeka, govori o posljedicama ekonomske krize u Americi tridesetih godina prošlog vijeka i u tom smislu odlično korespondira sa današnjim vremenom. U fokusu



„O miševima i ljudima“: Mišo Obradović i Miloš Pejović u glavnim ulogama

glumaca i pozorišnih djelatnika, ali i njihovoj saradnji i povezivanju sa renomiranim i regionalno priznatim dramskim umjetnicima. Držeći se tog načela, Ljetopis ovu predstavu postavlja u koprodukciji sa **Gradskim pozorištem** iz Podgorice. Dramatizaciju i dramaturgiju ovog komada povjerio je **Steli Mišković**, a režiju **Dinu Mustafiću**, jednom od najuspješnijih reditelja u regionu. Scenografiju radi **Smiljka Šeparović Radonjić**, kostimografija je djelo **Line Leković**, a uloge su povjerene: **Mišu Obradoviću**, **Milošu Pejoviću**, **Vulu Markoviću**, **Dejanu Đonoviću**, **Branku Iliću**, **Mariji Đurić**, **Pavlu Iliću** i **Božidaru Zuberu**.

Probe su počele 10. juna u Gradskom pozorištu Podgorica, gdje će se odvijati prva faza priprema ovog djela, nakon čega se seli u Bar, gdje će finiširati proces. Premijera je zakazana za **23. jul**,

pozorišnog čitanja ove priče je jedno nesvakidašnje prijateljstvo. Oni su neobičan par: *Džordž* je mali, vispren i tamnoput, a *Leni*, krupan čovjek sa umom djeteta. Ipak, oni čine „porodicu“, držeći se jedan drugog kako bi pobijedili usamljenost i otuđenost. To je nit koju je i sam Stajnbek suptilno provukao kroz novelu i koja će progovoriti o snovima, iluzijama kao neophodnosti opstanka u surovom okruženju, koje marginalizuje drugačije, stare, bolesne i osobe sa smetnjama u razvoju. Predstava će govoriti i o bijegu u utopiju, kao jedinom mjestu na kojem možemo biti srećni, dok nas ne ugrizu oštri zubi stvarnosti, dok se ne suočimo sa činjenicom da se ovdje i sada prijateljstvo, humanost i sloboda povlače pred strahom, interesom i taštinom.

S.M.

XXXII Grad teatar

„Kad se Mjesec pojavi“ nad Budvom

- *Ovogodišnji budvanski Festival obilježiće spoj klasike i vremena koje živimo.*
- *U koncipiranju pozorišnog programa težilo se „povratku najboljim teatarskim, i vrijednostima u drugim segmentima kulture, koje bi Festivalu omogućile mjesto koje mu je nekada pripadalo“.*

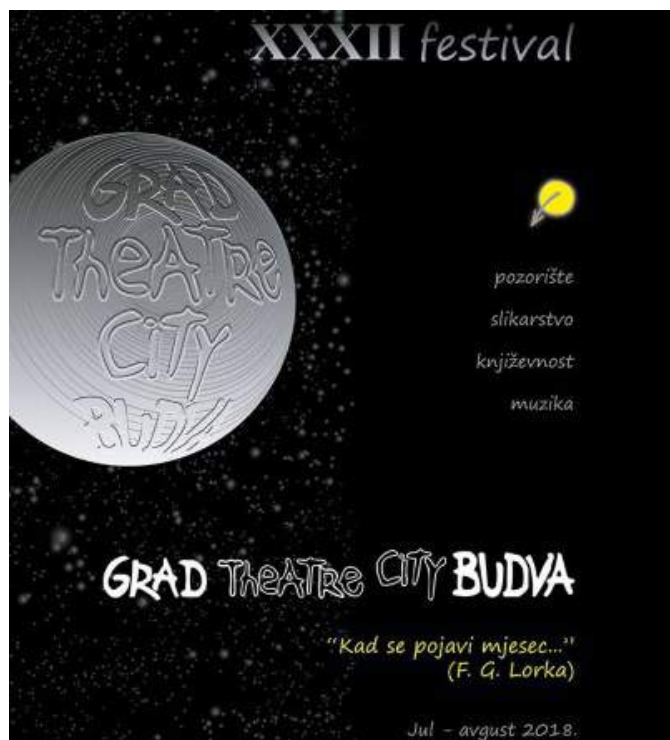
Tradicionalni Festival Grad teatar Budva ove godine održaće se od **2. jula do 20. avgusta**. Polazna ideja ovogodišnjeg, XXXII Festivala Grad teatar je „**Klasika u pozorištu danas**“, na osnovu kojeg će biti realizovana i tri koprodukcijska projekta. Spoj klasike i vremena koje živimo, konceptijski će obilježiti ovogodišnji budvanski Festival. Organizator je najavio da će ovog puta voditi mnogo više računa o organizovanju prpratnih sadržaja i programa, u kojima će publika

u vidu produkcione djelatnosti Festivala, kojom su upravo i tematizovani tekstovi klasičnog dramskog opusa, ali i klasike uvezane sa lokalnom tradicijom. Ove godine, odlučili smo da to bude i noseća ideja Festivala ne samo u produkcione dijelu programa, već i u domenu osmišljavanja segmenta u vezi sa gostovanjima u dramskom programu“, navodi se u zvaničnom obrazloženju koncepcije budvanskog Festivala.

U tom pravcu Grad teatar realizovaće tri koprodukcijska projekta. Prvom predstavom „**Prizori iz bračnog života**“, koja će biti izvedena sredinom jula, Festival će obilježiti stotinu godina od rođenja **Ingmara Bergmana**. Ovaj komad rediteljski potpisuje **Ana Tomović**, čije je najbolje predstave, publika ovog Festivala imala priliku da ranije odgleda na scenama Grad teatra. No, Tomović ovog puta ne samo da će prvi put režirati za festivalsku produkciju u Budvi, nego će taj njen rukopis ujedno biti i njen prvi rediteljski angažman u Crnoj Gori. U ovoj duodrami će igrati **Dragan Mićanović** i **Tamara Krcunović**.

Organizator Festivala, vodeći se dugoročnim planom da svake godine i djeci omogući da se upoznaju sa novim pozorišnim ostvarenjima, odlučio je da i taj program koprodukcijski odradi sa crnogorskim pozorištima, koja se bave i stvaralaštvom za djecu i mlade (**NVO Teatar mladih, Gradsko pozorište** iz Podgorice, **Herceg-fest** iz Herceg Novog i **Kulturni centar Kotor**). Rezultat te saradnje će biti projekat kojom je tematizovana jedna od najpoznatijih Ezopovih basni „**Cvrčak i Mrav**“, ovog puta u tekstu **Marine Depolo**, koji je napisala po motivima te poznate basne. Režiju potpisuje **Branko Ilić**, a uloge su povjerene afirmisanim mladim glumcima.

Centralni događaj ovogodišnjeg Festivala je premijerno izvođenje Lorkinih „**Krvavih svadbi**“, u režiji **Igora Vuka Torbice**, jednog od najangažovanijih i najinovativnijih mladih reditelja u domenu iščitavanja tekstova klasične književnosti. Ta predstava se radi u koprodukciji sa Srpskim narodnim pozorištem iz Novog sada, a biće izvedena u prvoj polovini avgusta. U njoj će igrati ekipa glumaca pomenutog pozorišta, kao i njihove



biti ne samo pasivan posmatrač, već aktivni učesnik te priče. Cjelokupni program podijeljen je u četiri segmenta: pozorišni, književni, likovni i muzički.

„Sagledavajući dominantne programske tokove u pozorišnim centrima, uočili smo da se, nakon višedecenijskog istraživanja i eksperimentisanja novim formama, uslovljenim i novim poetičkim osnovama savremenih dramskih tekstova, sve više pažnje posvećuje kanonskom korpusu klasičnih tekstova i pokušaju njegovog i ponovnog i novog iščitavanja.. Moramo napomenuti da je jedna od programskih tendencija Grad teatra uvijek i njegovala ovu vrstu pozorišnog izraza, imajući

kolege iz Crne Gore. Ujedno, i sam slogan „*Kad se Mjesec pojavi*“, XXXII izdanja Festivala, kao i njegovo vizuelno rješenje, inspirisani su tekstom Lorkine drame napisane 1932. godine, čije je prvo uprizorenje na sceni režirao i sam pisac.

Klasična djela dramske književnosti nijesu samo okosnica novih koprodukcijskih projekata ovog Festivala, već su osnova na kojoj se temeljila i koncepcija gostujućeg dramskog dijela programa. Za kreiranje tog dijela programa, organizator je angažovao stručnog konsultanta **Bojana Munjina**, renomiranog poznavaoća pozorišnih prilika, pozorišnog kritičara i selektora jednog od



Predstavom "Romeo i Julija" otvoren festival Grad tetar 2018

najznačajnijih pozorišnih festivala u regionu. Tim JU Grad teatar u saradnji sa Munjinom, odlučio je da Festival otvoriti „**Romeo i Julija**“, u režiji **Selme Spahić**, predstava Bosanskog narodnog pozorišta iz Zenice, koja je premijerno izvedena prije mjesec. Dogovoreno je i gostovanje Pozorišta mladih iz Novog Sada, sa novom predstavom „**Evgenije Onjegin**“, budvanskog reditelja **Borisa Liješevića**, nastaloj po istoimenom Puškinovom djelu. Veliki i uspješni koprodukcijski projekat četiri pozorišne kuće, iz **Kopra, Trsta, Pule** i **Nove Gorice**, predstava „**Barufe**“, nastala po **Goldonijevim „Ribarskim svadama**“, u adaptaciji teksta **Predraga Lucića**, biće izvedena **13. jula** na sceni između crkava. Potom gostuje monodrama „**Dnevnik jednog luđaka**“, jednog od vodećih glumaca regiona **Ozrena Grabarića**, rađena po tekstu **Nikolaja V. Gogolja**. Ovaj projekat je obilježio pozorišne sezone okruženja. Publika će biti u prilici da vidi i plesnu predstavu po motivima Šekspirove drame

„**Magbet**“, čiju koreografiju potpisuje **Miloš Isailović**, prošlogodišnju zapaženu koprodukciju **CZK Tivat** i **Bitef teatra** iz Beograda. Na Festivalu će gostovati i **Crnogorsko narodno pozorište** sa jednom od najboljih predstava prethodne sezone, crnom komedijom „**Samoubica**“, nastaloj po tekstu **Nikolaja Erdmana**, a u režiji **Veljka Mićunovića**. U završnici Festivala gostovaće još jedna izuzetno uspješna predstava iz Hrvatske. Riječ je o Krležinom tekstu „**U agoniji**“, autorski projekat troje glumaca, koji i igraju u predstavi.

Budući da se ove godine navršava 80 godina od smrti **Branislava Nušića**, najvećeg komediografa i jednog od najvećih i najvažnijih dramskih stvaralaca ovih prostora, nepotkupljivog analitičara ljudskih vrlina, a posebno mana, dio programa Grad teatra će biti posvećen obilježavanju ovog datuma. Tako će na sceni „**Grada teatra**“ biti izvedena djela: „**Ožalošćena porodica**“, predstava **Naradnog pozorišta** iz **Beograda**, u režiji **Jagoša Markovića** i predstave: „**Gospođa ministarka**“ (režija: **Radoslav Milenković**) i „**Autobigrafija**“ (režija: **Predrag Štrbac**), **Srpskog narodnog pozorišta** iz **Novog Sada**.

Dramski program pratiće i simpozijum na temu „**Klasika u pozorištu danas**“, koji će okupiti pozorišne stručnjake regiona, a kojim će moderirati **Bojan Munjin**. Simpozijum je planiran za prvu polovinu avgusta.

U književnom programu ovogodišnjeg Festivala predstaviće se neka od najzanimljivijih izdanja, objavljenih u zemljama regiona, u prethodnoj godini. Do pripreme ovog rukopisa, najavljeno je gostovanje: **Radoslava Petkovića, Dragana Radulovića, Vladimira Pištala, Borislava Jovanovića, Filipa Grbića, Nenada Šaponje, ...**

U likovnom dijelu programa planirane su dvije izložbe. Stručni konsultant za likovni program XXXII festivala je dr **Aleksandar Čilikov**. Muzički program ovogodišnjeg Festivala će se odvijati kroz pet žanrovski različitih koncerata. I ovaj segment Grad teatra, kao i neki prethodnih godina, obilježiće veći orkestarski programi i jedan horski nastup.

S. Marojević

„Purgatorije“ - centar ljeta 2018

Od mjuzikla do tragedije

- „Odabrala sam predstave koje svedoče o želji pozorišnih stvaralaca da pozorište bude mjesto u kojem se društvo i čovjek propituju na umjetnički snažan način iz dubokih poriva kreativnosti, istinoljublja, mašte, polemičkog i kreativnog duha, u kojem se teme, jasno izoštravaju, bez obzira na žanr...“
- ...na Festivalu su u konkurenciji predstave, u rasponu od mjuzikla do tragedije, ...“

Program ovogodišnjeg poznatog tivatskog Festivala „Purgatorije“ je raznovrsniji i brojniji od njegovih ranijih izdanja, a trajeće od **22. juna do 31. avgusta**. Ovog puta napravljen je veliki iskorak, kako u programskom, tako i u organizacionom smislu. Programski, Festival se ovog puta, naslanja na plesni teatar, ali i na segment, odnosno festivale

da uživa u raznovrsnim sadržajima, iz noći u noć.

Pozorišni repertoar „Purgatorija“, na ljetnjoj sceni, otvorio je 22. juna ansambl Pozorišta na Terazajama iz Beograda, sa hit predstavom „Chicago“, mjuziklu autora **Boba Fosija, Freda Eba i Džona Kendera**, koji je režirao Koklan Mladenović. No spektakularni doživljaj



klasične i džez muzike. Organizaciono, Festival je kroz odličnu saradnju sa Porto Montegro, strateškim partnerom, omogućio da domaćin desetak programa, na raznim lokacijama, bude upravo taj nautički centar. Zajedničkim ulaganjima napravljeni su neki veoma atraktivni javni scenski prostori, kao što je Scena Synchro, multimedijalni umjetnički i prostor za performance. Zbog toga će tivatska publika, među kojima će sigurno biti veliki broj turista, moći

i nezaboravan užitek koji su koji publici priredili tridesetak glumaca i plesača, sa orkestrom i horom, na žalost je nakon dva sata prekinulo nevrijeme. Olujni vjetar i kiša bili su jači od radosti igre, želje i spremnosti ansambla da nakon završetka prvog čina, nastavi izvođenje ove popularne predstave, koju je od premijere prije dvanaest godina do sada odgledalo oko stotinu pedeset hiljada ljudi.

No, iako su „Purgatorije“ formalno otvorene

tim čuvenim mjuzikom, njihov program je počeo **Džez festivalom** pod nazivom „**Made in New York Montenegro Jazz Festival**“, koji je na tivatsku rivu početkom juna, a nešto kasnije i u Podgorici, „donio paket najboljeg svjetskog džezza“. Na tu manifestaciju nadovezao se novi **Festival orkestrara i solista kamerne muzike „Mediterranske note“**, održan od 21. do 28. juna.

Najprepoznatljiviji dio Međunarodnog festivala mediteranskog teatra su „**Ourgatorije**“, u okviru kojih će ovog puta biti izvedeno deset najboljih, novih predstava iz teatarskih centara bivše Jugoslavije. Prema selektorskom odabiru **Tanje Mandić Rigonat**, predstave koje će se takmičiti za nagrade su: „**Ilijada**“, u režiji Jerneja Lorencija i produkciji Slovenskog narodnog gledališta iz Ljubljane, „**Carstvo nebesko epika Balkanika**“, takođe rediteljski rukopis Lorencija, u produkciji Narodnog pozorišta i Bitef Teatra iz Beograda, „**Ekvinocijo**“, Crnogorskog narodnog pozorišta, „**Crna kutija**“, Beogradskog dramskog pozorišta, „**Orkanski visovi**“, Barskog ljetopisa i Kraljevskog pozorišta Zetski dom sa Cetinja, „**Kralj Ibi**“, Festivala „**Dev9t**“ iz Beograda, „**Korešpodencija**“, Zvezdara teatra iz Beograda, „**Kad bi Sombor bio Holivud**“, Narodnog pozorišta iz Sombora, „**Kralj Rikard III**“, Kazališta Gavella iz Zagreba, i premijerna plesna predstava „**San ljetnje noći**“, u koprodukciji Centra za kultru Tivat i Bitef Teatra. U žiriju ovogodišnjih „Purgatorija“ su: **Dubravka Drakić**, **Stevan Koprivica** i **Ivica Kunčević**.

„Odabrala sam predstave koje svedoče o želji pozorišnih stvaralaca da pozorište bude mjesto u kojem se društvo i čovjek propituju na umjetnički snažan način, iz dubokih poriva kreativnosti, istinoljublja, mašte, polemičkog i kreativnog duha, u kojem se teme, jasno izoštravaju, bez obzira na žanr, predstave u kojima su glumačka dostignuća na visokom nivou kao i svi drugi elementi pozorišnog čina.... Komunikativnost odabranih predstava, vrijednost je na kojoj ova selekcija insistira, jer pozorište je umjetnost trenutka, umjetnost koja se obraća nama u sadašnjosti, i ma koliko neki rediteljski postupak bio komplikovan, predstava na jednom od svojih nivoa, mora biti razumljiva i za čovjeka koji prvi put ulazi u pozorište, po principu koji je uspostavljen u antičkoj Grčkoj, a potvrđen u Šekspirovom vremenu.

Bez predrasuda o višim i nižim pozorišnim žanrovima, smatrajući takvu podjelu deplasir-

anom, na Festivalu su u konkurenciji predstave u rasponu od mjuzikla do tragedije”, objasnila je svoju selekciju Mandić Rigonat.

Pored takmičarskih, publika u Tivtu će do kraja „Purgatorija“ koje se završavaju krajem avgusta, moći da pogleda i šest drugih komada iz pozorišne produkcije Centra za kulturu Tivat, među kojima je i „**Jami distrikt**“, u režiji Kokana Mladenovića, dobitnik sedam Sterijinih nagrada.

Ove godine „Purgatorije“ će biti obogaćene i sa priređivanjem prvog **Internacionalnog festivala plesnog teatra** koji će se održati u Crnoj Gori. Na tom Festivalu će pored četiri plesne predstave, od kojih je jedna dječija, biti organizovan sedmodnevni seminar, gdje će predavači biti najbolji teatarski plesači Evrope. Najveća atrakcija ovog novog sadržaja „Purgatorija“ biće gostovanje čuvene izraelske **Kibbutz**, plesne kompanije iz **Tel Aviva**, a koja će u Tivtu nastupiti 11. jula sa komadom „**Mother’s Milk**“.

„Ova predstava jedno je od najboljih ostvarenja tog čuvenog plesnog teatra i njeno izvođenje u Tivtu biće spektakl za čitav ovaj region“, kazala je Jelena Kajgo, umjetnička direktorica Bitef dens kompanije. Izraelska plesna kompanija će ove godine, u sklopu evropske turneje, pored Tivta, nastupati još i u Londonu i Parizu.

U okviru „Purgatorija“ najavljeni su i književni i filmski programi. „Purgatorije“ od ove godine neće imati likovni segment programa, jer ga organizuje novoosnovana JU-a „Muzej i galerija“ Tivat.

S. Marojević

XXVI Kotorski festival pozorišta za djecu Čudesno putovanje oko svijeta

- Na ovogodišnjem proputovanju oko svijeta posjetićemo i pet luka: luku mladih, luku knjige, luku djece, luku novih znanja i luku muzike. Mnogi brodovi su željeli da pristanu u ove luke ali nije bilo mjesta za sve.
- U toku Festivala biće odigrane predstave koje su napisali Čehov, Šekspir, Ezop, Braća Grim, Andersen, Kipling, ...

Kotorski festival pozorišta za djecu (KFPD), ove godine biće održan od 1. do 12. jula. Program Festivala je najbogatiji do sada, a predstave će biti svakodnevno igrane na Ljetnoj pozorinici i

učesnike iz 27 država: Japana, Kine, Tajvana, Indije, Irana, Izraela, Kolumbije, Čilea, Rusije, Ukrajine, Poljske, Rumunije, Bugarske, Grčke, Italije, Španije, Portugala, Belgije, Njemačke, Švajcarske, Austrije, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije i Crne Gore. U toku manifestacije planirano je izvođenje 79 programa, od čega će biti 18 predstava. Zbog velikog interesovanja, produkcija iz zemalja regiona i svijeta, ovogodišnji slogan tivatskog Festivala je „Put oko svijeta“.

Direktor KFPD, Petar Pejaković, na press konferenciji je istakao da su imali oko 200 različitih prijava, ali i odličnu saradnju sa pozorišnim festivalima u regionu.

„Činjenica da će nam se predstaviti umjetnici iz 27 zemalja je nešto što je i za mnogo veće države impozantna stvar. Predstaviće nam se pozorišta od Japana, Kine, Irana, Indonezije pa sve do Čilea, Kolumbije. Posebno je važno što će djeca imati priliku da upoznaju toliko različitih kultura i zemalja. Imamo dosta jaku regionalnu selekciju. Tu su tradicionalno pozorišta koja su godinama bila zajednički imenitelj festival: Pozorište Boško Buha, sa predstavom ‘Pepejuga’, Pozorište Duško Radović, sa predstavom ‘Knjiga o džungli’, Pozorište Trešnja iz Zagreba sa predstavom ‘Snježna kraljica’, Pozorište iz Ljubljane, sa predstavom

u Kulturnom centru „Nikola Đurković“. Ova poznata kotorska smotra za djecu, 26-a po redu, okupiće

‘Džumbus’. Imaćemo i predstavu za najmanji uzrast iz Njemačke. Dolazi nam veoma zanimljiva

...Pozorište...

koprodukcija - Iran i Italija, koja govori o izbjegličkim krizama, toleranciji, različitosti. Na festivalu ćemo izvesti i naše stare produkcije koje smo radili sa našim partnerima, festivalima iz Pančeva i Subotice“, naveo je Pejaković.

druženja“, navela je Backović.

U okviru Književnog segmenta biće realizovana četiri programa.

„Predstavićemo dva domaća autora - Natašu Nelević i Dejana Đonovića i dva autora iz Sr-



Festival za zadovoljstvo i osmijeh djeteta

Marija Backović, PR Festivala, kazala je da će, osim pozorišnog programa KFPD, ove godine imati i druge segmente. Posebnu pažnju privući će Scena za mlade.

„To je prostor koji KFPD otvara mladim ljudima, kao jednoj zanemarenoj kategoriji u posljednje vrijeme, kojima se malo bave, ne samo ljudi iz oblasti umjetnosti, nego i prosvjetni radnici. Zaboravljamo na mlade kad su u periodu između djetinjstva i odraslog doba, kada im je potrebna velika podrška za njihovo izražavanje“, pojasnila je Backović. U okviru Scene za mlade, od 27. do 30. Juna, u Kulturnom centru „Nikola Đurković“ će biti odigrano osam predstava iz šest država.

„U pitanju su mladi od 15 do 25 godina. Oni će boraviti tih dana u Kotoru i imaće priliku da gledaju jedni druge, da razmjenjuju iskustva, da razgovaraju o predstavama i da imaju lijepa

bije - Jasminku Petrović i Uroša Petrovića“, precizirala je Backović.

Muzički program KFPD tradicionalno se organizuje u saradnji sa Festivalom gudača, koji će imati osam programa za odrasle i petnaest za dječje scensko stvaralaštvo. Posebna zanimljivost Festivala su edukativni programi. Ove godine Festival broji devet edukativno-teorijskih programa, od čega su dvije radionice namijenjene roditeljima. U pitanju su psihološke radionice, koje su od izuzetnog značaja.

S.Marojević

Riječ urednika XXVI Kotorskog festivala pozorišta za djecu Kotor – prijatelj djeteta

- „Želite li na put oko svijeta? Budite u Kotoru od 1. do 12. jula“.
- „Spajanjem različitih kultura, iskustava i znanja, naša vizija je naša težnja i naša dužnost – osvjetliti put kojim koračaju kroz čaroliju zvanu MUZIKA“!
- „A slova, vječna i divotna, u knjigama pretekoše do dana današnjeg“.
- „Znanje je jedino što nikada ne možemo izgubiti, ne zaboravite to“!

Ko bolje poznaje Kotorški festival pozorišta za djecu od njegovih urednika. Niko, jedino možda djeca znaju da dobro ocijene sve ono što im se nudi. Zbog toga umjesto novinarskog osvrt na ovogodišnji program KFPD, prepuštamo prostor riječima direktora ovog Festivala Petra Pejakovića i urednika drugih segmenata ove tradicionalne, prepoznatljive pozorišne priče iz Kotora.

Petar Pejaković, direktor Festivala:



Želite li na put oko svijeta? Budite u Kotoru od 1. do 12. jula.

Kotorški festival pozorišta za djecu ove godine predstavice umjetnike iz 27 zemalja... Japan, Kina, Tajvan, Indija, Iran, Izrael, Kolumbija, Čile, Rusija, Ukrajina,

Poljska, Rumunija, Bugarska, Grčka, Italija, Španija, Portugal, Belgija, Njemačka, Švajcarska, Austrija, Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Srbija i Crna Gora.

Čudesno je to putovanje, zagarantovano. Stojite u mjestu, i to kakvom, a putujete oko svijeta. Koga ćete sresti na putovanju?

Ezopa, Šekspira, Čehova, Šarla Peroa, Andersena, Baha, Rahmanjinova, Braću Grim, Kiplinga...

Svi ti genijalni ljudi uplovljavaju u Kotor početkom jula.

Da li vam se nešto može desiti?

Da, bez dileme: Džumbus, Vremeplov, Let i pad, Modro blago, Anđeoska ulica, Igra ruku, Igra vremena, Trema, Nerazumjevalica, Hrabrost...

Sve u svemu, prava Odiseja - jedne sardine...

Još se nećkate?

Šta čekate?

Marina Dulović, muzički program IX Festival gudača:



Pod sloganom „ČUJTE NAS“, IX Festival gudača, kao i prethodnih godina, ima jasne i vidljive ciljeve. A to je pružiti podršku mladim muzičarima na putu njihovog napretka i afirmacije kroz muzičke radionice, koncertni program, predavanja i druženja. Stasavajući uz muziku i ovaj Festival, njih vodi ista misao, snaga volje, optimizam, hrabrost i uporan rad. Uz podršku koju imaju tokom Festivala, oni vjeruju u sebe i vlastite sposobnosti, a to rezultat čini svemogućim. Spajanjem različitih kultura, iskustava i znanja, naša vizija je naša težnja i naša dužnost – osvjetliti put kojim koračaju kroz čaroliju zvanu MUZIKA!

Maja Grgurović, književni program:



„A slova, vječna i divotna, u knjigama pretekoše do dana današnjeg“.

Dvadeset šesti put magija. Dvadeset šesti put volimo i poštujemo riječ. Riječ kao most, kao krila, kao uzdah, kao dječiji osmijeh. Zasadili smo stablo od slova, raskrošnjalo se, a sada

beremo plodove. Knjiga - kako to lijepo zvuči!

I ove godine smo na istoj strani svijeta, književnoj. Putovanje kroz knjigu počinje, i kada je Festival u pitanju – ne prestaje! Vrednujemo kratke i duge forme, pjesme, priče, epiku, liriku, dramu, širimo krila metaforama, poređenjima, epitetima, igramo se riječima, grlimo se strofama i stihovima.

Može li ljepše dijete da odrasta nego uz knjigu? Bezbroy slova, bezbroj riječi, ilustracija, radoznale oči djeteta, čekajući da priča počne, razvije se i završi. Pa sve ispočetka. Nova priča, novi književni junaci, podvizi, pustolovine. Beskrajni plavi krug i u njemu... knjiga. Piscima za djecu se posebno obradujemo. Oni su kapetani na našoj književnoj palubi. Čuvari naših snova. Kreatori novih svjetova. Draga djeco, želite li i ovog puta da zaplovimo zajedno?

Marija Backović, edukativno – teorijski i likovni program:



Festivali su svetkovine života, radosti, ljubavi, davanja, umjetnosti uživanja i znanja, a Kotorški festival pozorišta za djecu, prije svega sla-

vi djetinjstvo i radost novih saznanja. Upravo zato Festival je u proteklih deset godina poklonio djeci više od devedeset besplatnih radionica tokom kojih je se preko 2000 djece družilo, smijalo, zabavljalo, edukovalo, zaljubilo... u neko zanimanje... ili u nekog... a to ćemo tek saznati. Festival će i ove godine biti oaza znanja i novih iskustava. Svake godine je nešto novo. Do sada smo crtali, slikali, vajali, pisali, fotografisali, plesali, isprobavali cirkuske vještine, pravili origami, bavili se arheologijom, dizajnirali kupaće kostime, pravili maske, animirali lutke, igrali afričke igre, glumili, pravili scenografije, stvarali marionete, snimali filmove, pravili instrumente, crtali stripove, pravili makete, prepravljali staro za novo, pravili lutke, slikali vitraže, igrali se nevidljivog pozorišta, kreirali crtane filmove, učili o životu... i još mnogo toga, i još ćemo mnogo toga.

Festival voli da uči i upozna nove ljude kako bi bio bolji za vas, a vi učite i usavršavajte svoje vještine kako biste bili bolji za mamu i tatu, drugare, školu, Kotor, život, Festival i naravno sebe, mada i za nove klince koji ubrzo dolaze, pa ćete upravo vi njima prenositi svoje znanje. Znanje je jedino što nikada ne možemo izgubiti, ne zaboravite to!

Mladi imaju potrebu da istražuju, uče, stvaraju i razmjenjuju. Mladi su bivša djeca i budući odrasli. Mladi su oni čiji glas stalno moramo da oslušujemo, ne bi li nam bio zvijezda vodilja ka građenju što boljeg svijeta. Mladi u pozorištu

istražuju teme koje su im bliske i važne, traže način kako da kroz svoj autentični umjetnički izraz pošalju poruku OVO SMO MI. Kotorški festival pozorišta za djecu otvara prostor scene za mlade kako bi mi saznali ko su oni, oni saznali ko smo mi, oni saznali ko su oni, mi saznali ko smo mi i nadasve da ništa od toga nikada, svi zajedno, ne zaboravimo. Svaki mladi čovjek u pozorištu je dragulj, nalazio se na sceni ili u gledalištu, a naša dužnost je da čuvamo te dragulje.

Likovni program:

Umjetničke instalacije KFPD su dio našeg likovnog programa i daju našem gradu pravu festivalsku čar, kada jedna po jedna, kao magijom zauzmu svoja mjesta i najave početak dječije vladavine u Kotoru i tu se zadrže tokom ljeta. One su simbol Festivala, ali i onoga što je **Kotor** uvijek bio - **grad, prijatelj djeteta**.

*Jedno jutro, piše cijela štampa,
Na Glavnom trgu zasjala lampa.
Čarobnim sjajem što ne viđa se često,
obasjavala je veliki festivalski presto.
A pred vratima od mora, čuda se zbila,
Gle, druga klupa veća n'o što je bila.
I ironično, tamo gdje je zatvor kleti,
Veliki galeb veoma slobodno leti.
I pod krilima mu zvuci graje i jurke,
djeca na zidinama zaigrala su žmurke.
Kod Gurdića se razvio i novi biznis,
probajte Rent-A-Metla čisteći servis.
Duž Škaljarske pjace šareno odijelo se suši
To se Guliver sprema da se sa djecom družu.*

PR služba KFPD

V Međunarondi festival alternativnog teatra „Korifej“

„Živa ulica“ u Kolašinu

Peto izdanje Međunarodnog festivala alternativnog teatra „Korifej“ održaće se u Kolašinu od **22. jula do 18. avgusta** pod sloganom „**Živa ulica**“, što znači da će u fokusu Festivala biti ne samo predstave, već ulični teatar i brojne radionice na otvorenom.

Kolašinskoj publici predstavice se i profesionalna i amaterska pozorišta, a osnovni kriterijum selekcije je bio kvalitet.

„Korifej“ će ove godine ugostiti pozorišne predstave iz: **Poljske, Ukrajine, Rusije, Španije, Češke, Slovačke, Estonije, Litvanije, Srbije, Madarske, BiH i Crne Gore**. Selekcija inostranih predstava je bogata i žanrovski raznovrsna. Sve predstave, osim litvanske, zasnivaju se na sredstvima univerzalnog jezika (pokret, mimika, pantomima i neverbalni gest), tako da će ih publika lako razumjeti.

Pozorišni festivalski repertoar otvoriće **Banjalučko studentsko pozorište**, sa predstavom „**Ostajte**“, autorskim projektom poznate glumice **Ljiljane Čekić**. Na kolašinskom Festivalu gostovaće predstava „**Jami distrikt**“, u režiji **Kokana Mladenovića**, u produkciji **Bitef teatra Beograd, Centra za kulturu Tivat, Think Tank studija Novi Sad i Festivala Maszk** iz Segedina. Ovaj koproducentski naslov osvojio je brojne nagrade na festivalima u regionu, a nedavno je dobio prestižnih sedam Sterijinih nagrada. Publika će potom moći da uživa u komadu **Zetskog pozorišta** sa Cetinja, „**Bog masakra**“ koju je po tekstu **Jasmine Reze**, svjetski poznate dramske spisateljice scenski postavio **Siniša Evtimov**. Četvrti pozorišni naslov na repertoaru ovogodišnjeg „Korifeja“ je „**Ukalupljivanje – tragedija loptanja u Srba**“, nastao u produkciji **Ustanove kulture „Vuk“** iz Beograda.

Korifej teatar ima i svoju repriznu selekciju, gdje će biti izvedene predstave: „**Enciklopedija mrtvih**“, koju je po zbirci **Danila Kiša** režirao **Ferid Karajica**, „**Krivica**“ **Nebojše Romčevića**, u izvođenju **Andelije Rondović i Đordija Tatića**, „**Luckasti klovnovi**“, **Toda Nikoletića**, a u kojoj igraju **Andelija Rondović i Sanja Vujisić**, „**Kontrolni**“ **Milene Depolo**, u režiji **Đordija Tatića**, koprodukcija sa **Glumačkom trupom „Sinhro“** iz Podgorice. U ovom segmentu biće izvedena i na-

jnovija ispitna predstava „**Zločin na Kozjem ostrvu**“, studenata **Glume sa Fakulteta dramskih umjetnosti** sa Cetinja, koju je po tekstu **Uga Betija** režirao profesor pokreta **Ferid Karajica**. U ovom projektu igraju: **Vanja Jovičević, Anđela Radović, Milica Šćepanović i Marko Todorović**.

Selekcija teatra za djecu, osim „**Luckastih klovnova**“ i ulične marionetske predstave iz Španije „**Huanita i Benjamin**“, uključila je i „**Crvenkapu**“, Teatra mladih. Uloge u toj predstavi tumače glumice **Gradskog pozorišta Podgorica: Branka Femić i Katarina Krek**. Komad „**Pazi zebri gazi**“, u režiji **Petra Pejakovića**, a u produkciji **tivatksog Centra za kulturu**, treća je predstava ovog dijela programa, u kojem će publika moći da vidi afirmisane glumce: **Jelenu Simić i Slavišu Grubišu**. Dječiji program biće izveden na glavnoj ulici i trgu.

U okviru Festivala biće organizovane radionice: „**Usputno pozorište**“, pod mentorstvom glumice **Andelije Ronodović**, dok će **Jelena Đukić** voditi „**Pozorište ličnog stava**“. **Srđa Dragović**, likovni umjetnik organizovaće radionicu „**Silujete varoši**“, dok će **Mileni Vukoslavović** biti povjereni „**Murali varoši**“. Organizovaće se i filmske, te radionice lutaka i performansa. Filmski program uređuje režiser **Sead Šabotić**, a svi filmovi biće prikazani na otvorenom. Od ovog ljeta organizuje se i radionica body paintinga...

„*Ove godine imaćemo više uličnih dešavanja i malo više teatra za djecu. Ono što je novina je da smo planirali filmske projekcije iz drugih zemalja. Tako da ćemo imati projekcije studentskih filmova iz: Bugarske, Makedonije, Irana, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Poljske i Crne Gore*“, kazao je **Zoran Rakočević**, organizator i programski urednik „Korifeja“.

Festival se održava u organizaciji **Opštine Kolašin** i NVO-e „**Korifej teatar**“ koja organizuje pozorišni život u Kolašinu. Ovu manifestaciju sufinansiralo je **Ministarstvo kulture Crne Gore**.

Crnogorsko narodno pozorište „Bure baruta“ za početak nove sezone

Crnogorsko narodno pozorište će novu 2018/2019 sezonu otvoriti premijernim izvođenjem predstave „Bure baruta“, Dejana Dukovskog, u režiji Dejana Projkovskog. Probe za inscenaciju tog djela u CNP-u počele su 1. juna. Scenograf predstave je Valentin Svetozarev, kostimografkinja Tijana Todorović, muziku će raditi Goran Trajkoski, a izvršne producentkinje su Nela Otašević i Janja Ražnatić.

U predstavi će igrati: Mirko Vlahović, Srđan Grahovac/Goran Vujović, Aleksandar Gavranić, Danilo Čelebić, Vukan Pejović, Vanja Jovićević, Zoran Vujović, Ana Vučković, Marko Todorović, Petar Burić, Branimir Popović, Nikola Perišić, Mišo Obr-

zanović i Dragan Račić.

Predstava će premijerno biti izvedena 5. oktobra na Velikoj sceni CNP-a.

Dejan Projkovski je u Crnogorskom narod-



Detalj sa proba komada „Bure baruta“

dović, Dejan Ivanić, Dušan Kovačević, Jelena Nenezić Rakočević, Stevan Radusinović, Jadranka Mamić, Slobodan Marunović, Gojko Bur-

nom pozorištu 2016. godine režirao Šekspirovu „Buru“, pozorišni spektakl.

S.M.

Bjelopoljsko pozorište na profesionalnim daskama „Hasanaginica“ otvara vrata

Bjelopoljsko pozorište, koje posluje kao producerski teatar u okviru tamošnjeg Centra za djelatnosti kulture, sredinom jula premijerno će izvesti „Hasanaginicu“, prvi profesionalni projekat. Producenski profesionalni prvijenac Pozorište iz Bijelog Polja radi po tekstu Ljubomira Simovića, u adaptaciji i režiji Slobodana Marunovića. Scenografiju potpisuje Abaz Dizdarević, kostimografiju Jelena Perišić, a scenski pokret Ferid Karajica. U ovoj ansambl predstavi igraju: Zoran Vujović, Marija Labudović, Moamer Kasumović, Petar Novaković, Omar Bajramspahić, Slađana

sa vidljivom aktuelnošću i kompleksnošću likova. Oni će u predstavi prolaziti kroz vrijeme i prostor i kazivati nam da je ono što je bilo, što je sada i što će biti, usud čovjeka i njegove nemoći pred manipulacijom, nepravdom, pohlepom, ljubomorom... Svi ovi elementi, Simovićevu dramu čine univerzalnom i svevremenom“, izjavio je za „Pozorište“, Slobodan Marunović.

„Hasanaginica“ Ljubomira Simovića prvi put je izvedena 1974. u Narodnom pozorištu u Beogradu. Uspjeh tog djela objašnjavali su čvrstom povezanošću Simovićeve drame sa narodnom



„Hasanaginica“ - detalj sa proba

Bubanja, Nada Pavićević, Izet Mualbegović, Predrag Vukojević, Vlado Tomović i Jusuf Bajramspahić.

Bjelopoljskim čitanjem ove poznate priče, crnogorska pozorišna produkcija će bez dileme biti obogaćena, jer će donijeti novo čitanje Simovićeve „Hasanaginice“, drame u dva dijela i osam slika.

„Radi se o novom čitanju ‘Hasanaginice’, u kojoj ce biti potencirana tragedija, ne samo glavne junakinje, već i svih u njenom okruženju,

poezijom, i činjenicom da publika reaguje na sličan način kao i ona u antičko doba, koja je gledajući tragedije očekivala da poznatu priču vidi u drugačijim okolnostima, u svjetlosti estetičkih, moralnih i filozofskih mjerila vremena kojem i sama pripada.

Bez sumnje adaptacija i režija Marunovića, publiku će ostaviti bez daha, a Bjelopoljskom pozorištu, predstavu za uspješan početak profesionalne produkcije.

Zetski dom u novu sezonu sa velikim projektima Četiri premijere, MIT Festival i gostovanja

- „Sezona je završena, ali pozorište je ubrzo ponovo tu“ – deviza je Kraljevskog pozorišta Zetski dom.
- U novoj sezoni četiri nova projekta, gostovanja na pozorišnim i festivalskim scenama u zemlji i inostranstvu i ambiciozni dugoročni planovi.

Nova sezona (2018/2019) u Kraljevskom pozorištu Zetski dom počće ranije i ovog puta neuobičajeno. Najstariji crnogorski Teatar umjesto zavjese, 30. avgusta razvija jarbol na školskom brodu Jadran, na na obali tivatskog zaliva, gdje će biti premijerno izvedena predstava „Pobuna mornara“. Reprizna igranja tog komada zakazana su 31. avgusta, 1. i 2. septembra. Gostovanja ansambla ove predstave već su zakazana, pa će u

kulturne, istorijske, turističke, edukativne lokacije, otkrivajući ih na nov način i čineći ih mjestom posebnog umjetničkog doživljaja“, pojasnila je Dedović, ambijentalno premijerno izvođenje „Pobune mornara“ na školskom brodu Jadran.

Okosnica ove njene ideje jeste prvi međunarodni ansambl koji čine najperspektivniji mladi glumci iz Crne Gore i regiona, koji neće imati fiksni karakter, već će se mijenjati u zavisnosti od



Premijera „Pobune mornara“, 30. avgusta na školskom brodu Jadran

drugoj polovini naredne pozorišne sezone predstava biti izvedena u Rijeci (Hrvatska) i slovenačkom gradu Piranu.

Taj komad u režiji slovenačkog reditelja **Diega de Bree** je prvi proizvod novog projekta ADNICH (Interreg ipa- prekogranična saradnja Italija, Albanija, Crna Gora), čiji je Zetski dom lider. On nastaje kao dio nove forme, novog art segmenta GETO, koji je kreirala **Lidija Dedović**, umjetnička direktorica Zetskog doma.

„Na taj način, kao dio EU projekta, teatar izlazi iz institucije, povezujući značajne teme i

prirode budućih projekata.

„Ansambl će se svake godine mijenjati u odnosu na teme budućih projekata Interreg fonda. Ove godine, Mornari su, kao što je i bio istorijski fakat, perspektivni mladi ljudi različitih nacija regiona. Želimo takođe da, kulturom i njenim uvezivanjem sa istorijom, edukacijom, turizmom, tradicijom i modernim, brišemo nacionalne predrasude i otrovno postavljene nacionalne granice. Stvaramo novu umjetničku zajednicu“, poručila je Dedović.

Nakon vraćanja „Pobune mornara“ na

matičnu scenu, u Zetskom domu radiće se na inscenaciji novih projekata. Višestruko nagrađivani reditelj Andraš Urban radiće prvu balkansku dramaturgiju „Kapitala“, **Karla Marksa**. Reditelj **Blagoj Micevski** režiraće „Zašto ostajemo u provinciji“, po motivima „Tri sestre“, **A. P. Čehova**. Reditelj fantastične i internacionalno poznate španske trupe **Fura dels Baus**, **Pep Gatel** završiće svoj koncept „Porodica sjećanja“, čiji je fragment publika mogla da vidi na MIT festivalu 2016. godine. „Porodica sjećanja“ nastaje kroz saradnju sa crnogorskim umjetnicima na temu porodice, sjećanja, istorije, sadašnjosti i figure **Jelene Savojske**. U maju 2019. godine slijedi V izdanje MIT festivala, koji ovoga puta dobija prvi pravilnik, vijeće, žiri i nagradu za najbolju predstavu.



za učešće na sarajevskom MESS-u, „**Kučka**“, **Arpada Šilinga** gostovaće na Festivalu Quartieri dell'arte u Italiji; „**Bog masakra**“, reditelja **Siniše Evtimova** u Glej Gledališču u Ljubljani, „**Dokle pogled seže**“, **Arpada Šilinga** ide u Pariz, u po-

U novoj sezoni u Pozorištu na Cetinju biće realizovani i neki drugi planovi, u prvom redu gostovanja na prestižnim pozorišnim i festivalskim scenama. „**Leptir**“, **Andraša Urbana** ima poziv

zorište **MCAA-Saint-Germain**. Novi produkcijski naslov „**Kapital**“, u režiji **Andraša Urbana**, takođe već ima zakazano gostovanje u **Nacionalnom teatru**, u bugarskom gradu **Varni**.

Pozorišna sezona 2017/2018 u Kraljevskom pozorištu Zetski dom ostaće upamćena po brojnim naslovima, koji su uspješno realizovani. Posebnu važnost u ovom Pozorištu pridaju uspjehu projekata: Dan umjetničkog obrazovanja i Studio Kraljevskog pozorišta, koji su vratili obrazovnu ulogu najstarijem pozorištu u Crnoj Gori. Oko dvije dvije hiljade djece imalo je priliku da upozna teatar kroz predstave „**Dokle pogled seže**“, **Arpada Šilinga** i „**Kapital - djeca**“, **Petra Pejakovića**.

Projekti koji su vratili djecu u Zetski dom: Studio Kraljevskog pozorišta i Dan umjetničkog obrazovanja nastavljaju se i u novoj sezoni. Tim projektima biće obuhvaćeni učenici iz drugih škola i gradova. Zetski dom u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i Ministarstvom kulture, na tim projektima oblikuje, na organizovan način novu pozorišnu publiku koja Crnoj Gori i te kako nedostaje u ovom trenutku. Takođe, Pozorište sa Cetinja će u budućem periodu se kreativno posvetiti i roditeljima, kao i penzionerima Cetinja, prema kojima takođe osjeća posebnu volju za saradnju i odgovornost.

Naravno, od posebnog su značaja nove predstave: „**Apartman Savoja**“, u režiji **Slobodana Milatovića**, „**Bog masakra**“, u režiji **Siniše Evtimova**, „**Sin**“, u režiji **Mirka Radonjića**, koprodukcije: „**Orkanski visovi**“, U postavci **Dore Ruždjak Podolski** i „**Ženidba**“, u režiji **Egona Savina**, te komad „**Kučka**“ u rukopisu **Arpada Šilinga**, predstava koja je već započela svoj međunarodni put, sličan onom koji je „**Dokle pogled seže**“ izborila za Zetski dom i crnogorski teatar u prethodnoj sezoni. Takođe, predstava „**Sin**“ **Mirka Radonjića** vratila se nagrađena sa Festivala malih teatarskih formi u Bugarskoj.

Plan rada Kraljevskog pozorišta Zetski dom je brižljivo i detaljno preciziran na duže staze - do kraja 2020.godine. Predviđa se saradnja sa najznačajnijim rediteljima.

„*Sa velikim zadovoljstvom najavljujemo saradnju sa rediteljskim imenima kao što su: **Jernej Lorenci, Boris Liješević, Branislav Mićunović, Egon Savin, Paolo Madeli, Džon Blondel, Tomi Janežić. Kraljevsko pozorište ući će i u inovativne pozorišne radionice sa istaknutim evropskim piscima, kao i u pozorišne radionice sa mladim umjetnicima i građanima Cetinja***“, precizirala je **Dedović**.

O ljetnjem repertoaru Gradskog pozorišta Podgorica U znaku festivala i premijere

Gradsko pozorište iz Podgorice, nakon nedavno uspješne premijere „**Pepeljuginog masla**“, u režiji **Alise Stojanović**, produkcija ovog Teatra sljedeća dva mjeseca odmjeriće snage na važnim domaćim festivalima.

Ljeto u Gradskom pozorištu će početi 2. jula kada će „**Modro blago**“, sa Dramske scene za djecu, biti izvedeno u okviru takmičarske selekcije

igran na Kotorskom festivalu pozorišta za djecu. Riječ je o predstavi „**Kinez**“ (14+), sa Dramske scene za mlade, koju je po tekstu **Maje Todorović** režirala **Anja Suša**. Ova predstava biće izvedena van takmičarske konkurencije.

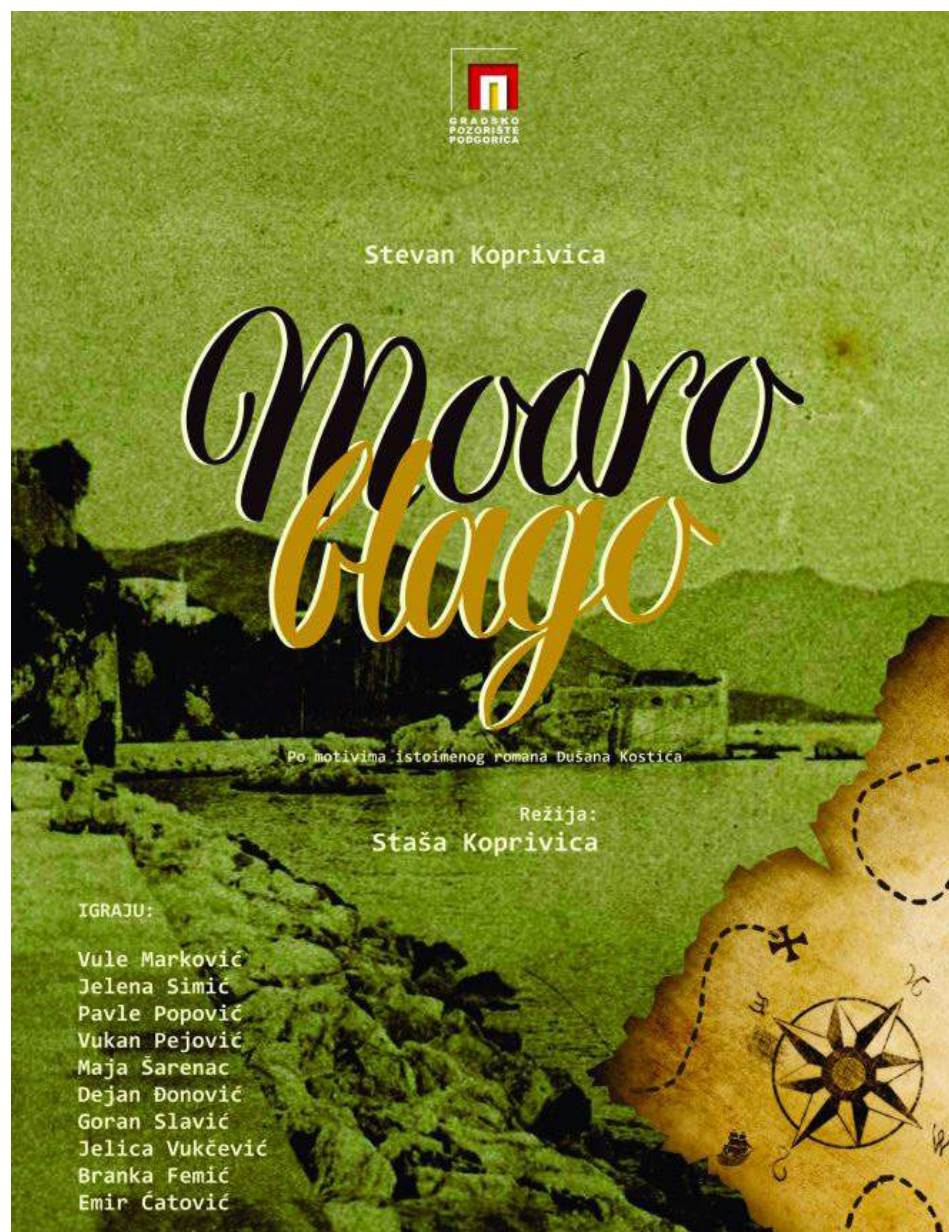
Nova predstava koju Pozorište iz Podgorice radi sa Festivalom Barski ljetopis – „**O miševima i ljudima**“, u režiji **Dina Mustafića**, premijerno će

biti igrana 23. jula na sceni u Starom Baru. Projekat namijenjen Večernjoj sceni, po motivima romana **Džona Stajnbeka**, dramatisovala je **Stela Mišković**. Na Barskom ljetopisu ova predstava biće igrana 24. i 25. jula, kao i 6. avgusta, dok će na repertoaru Gradskog pozorišta biti od naredne sezone.

Ljetnji festivalski pohodi Gradskog pozorišta biće nastavljeni 31. jula u Tivtu predstavom „**Modro blago**“ (6+) **Staše Koprivice** koja će biti igrana na **13. Festivalu mediteranskog teatra – „Purgatorije 2018“**. Na „Purgatorijama“, u četvrtak, 2. avgusta će biti izvedena i predstava „**O miševima i ljudima**“, dok će 15. avgusta publika ovog Festivala biti u prilici da vidi i komad sa Dramske scene za djecu Gradskog pozorišta - „**Snježana i sedam patuljaka**“ (5+), u režiji **Veljka Mićunovića**.

Ljetnji festivalski niz, Gradsko pozorište završava 19. avgusta, takođe na tivatskom Festivalu i to izvođenjem

predstave „**Pepeljuginog masla**“, koju je po kolumnama **Tene Štivičić**, dramatisovala **Milice Piletić**.



26. izdanja **Kotorskog festivala pozorišta za djecu**. Taj komad je da podsjetimo, po motivima romana **Dušana Kostića**, napisao i dramatisovao **Stevan Koprivica**, a režiju potpisuje **Staša Koprivica**. Dan kasnije, još jedan projekat Gradskog pozorišta biće

„Pepeljugini maslo“ – premijerno uz stogodišnjicu prava glasa žena Ženski pogled na realnost

Gradsko pozorište iz Podgorice, kroz naslove sa Večernje scene, profilisalo se kao savremen i odgovoran teatar koji se bavi važnim i aktuelnim temama. To je potvrdilo i nedavno, tačnije 1. juna, na premijeri predstave „**Pepeljugini maslo**“. Riječ je o angažovanoj predstavi visokog umjetničkog i estetskog kvaliteta, koji je nastao prema kolumnama hrvatske dramske spisateljice **Tene Štivičić**, a u režiji **Alise Stojanović**. Izbor kolumni iz knjiga „*Vrag ne spava*“ i „*Pepeljugini*

položaju žene u savremenom svijetu. Iako je riječ o djelu koje je za naše prostore netipične dramske strukture, ono u ovoj inscenaciji nudi realističnu, ali i duhovitu teatarsku rekonstrukciju pozicije žene u ovom vijeku.

„Pepeljugini maslo“ je drugi naslov spisateljice Tene Štivičić, koji se našao na repertoaru Gradskog pozorišta u posljednjih šest sezona. Njenu dramu „Sedam dana“, taj Teatar je iscenirao 2012. godine, takođe u rediteljskom rukopisu Alise Stojanović. Razlog za ponovnu saradnju sa ovim dvjema umjetnicama, Gradsko pozorište je pronašlo u podudarnosti svojih repertoarskih promišljanja sa autentičnim rukopisom Štivičić i umjetničkim senzibilitetom rediteljke Stojanović. Da je taj producerski potez uspješan, pokazalo se već na premijeri, jer je publika bila oduševljena novom pričom ovog autorskog dvojca, koju su glumice: **Dubravka Drakić, Maja Šarenac, Ivana Mrvaljević i Ivona Čović Jaćimović**, svojim profesionalnim i životnim iskustvom, ali i društvenim angažmanom dale scenski jak pečat.



Gradsko pozorište i na podstanarskim daskama korača uspješno

maslo“, objavljenih u časopisu „Zaposlena“, dramatisovala je **Milica Piletić**. U glumačkoj podjeli su: **Dubravka Drakić, Ivana Mrvaljević, Maja Šarenac, Ivona Čović Jaćimović i Dejan Đonović**. Pored Alise Stojanović i Milice Piletić, u autorskoj ekipi predstave su: **Darko Nedeljković** (scenografija), **Tijana Todorović** (kostimografija) i **Ivan Brkljačić** (muzika).

„Pepeljugini maslo“ inicirano je vrlo slojevitim pogledom na svijet spisateljice Tene Štivičić, koja dugo živi u Londonu, a čije kolumne bitko i duhovito posmatraju svakodnevicu, posebno žensku. Gradsko pozorište je za scensku adaptaciju odabralo upravo njene tekstove i tako se pridružilo globalnom obilježavanju stogodišnjice od kada su žene dobile pravo glasa. Ova nova predstava donosi aktuelnu priču o ženama iz različitih socijalnih grupa, sredina i interesovanja. Njihovi pogledi i stavovi sudaraju se sa paradoksalnim pitanjima o

„Njih četiri su i veoma uspješne u svojoj profesiji, a i u onoj ulozi koju skoro svako društvo očekuje od žene - ulozu majke. Kao četiri strane svijeta, kao četiri ekstremiteta ili kao četiri elementa, čine jedinstvenu cjelinu - jednu ženu, koja je i djevojčica, i kćerka, i majka, i glumica, i intelektualka i koja ne pristaje na ovaj svijet ovakav kakav jeste jer vidi njegovo naličje. Dejan Đonović takođe ima važnu ulogu u ‘Pepeljuginom maslu’, samo što za razliku od njih četiri predstavlja javno mnjenje“, cijeni dramaturškinja Milica Piletić.

Iako „Tena Štivičić piše o porodici, braku, abortusu, popularnim serijama ili ekologiji i emigrantskoj krizi, zajednički imenitelj njenih kolumni jeste - ženski rod, a mijenja se samo uloga iz koje se posmatra svijet: kćerke, vjerenice, supruge, trudnice, majke, spisateljice, intelektualke“, cijeni dramaturškinja Piletić.

S. Marojević

Nova predstava Hercegnovskog pozorišta „Pršut, sira i Šekspira“

„Pršut, sira i Šekspira“, nova predstava Hercegnovskog pozorišta i Teatra plus premijerno je izvedena 26. juna, u dvorani „Park“, u Herceg Novom. Polazna ideja za predstavu je američki tekst „Sve o Šekspiru ukratko“, koji su glumci Zoran Tro-

je izradila Zorana Jovanović, a za svjetlo i ton pobrinuo se Pero Dubanek.

„Zoran Trojanović, koji je inicirao rad na predstavi, je ispunio moju želju da se Šekspirovom bavim na način koji je bio moj davni san. Ovo je malo putovanje kroz žanrove.

No, ovo je pučka komedija i ostvarenje moje želje da napišem parodiju na Šekspira. Šekspirove tragedije su nam bile polazište, odnosno najpoznatiji komadi kao što su: 'Romeo i Julija', 'Otelo' i neizbježni 'Hamlet'. Predstava govori o četiri pozorišna radnika, o dekorateru, garderoberu, čistačici i vatrogascu. Oni usljed štrajka glumaca nezadovoljnih platama i uslovima rada, a vođeni čuvenim pozorišnim kodeksom - 'predstava se ne smije otkazati', preuzimaju njihove uloge kako bi spasili predstavu“, pojasnio je Kovač, u najavi premijere svog komada. On je je dvadesetak godina karijere proveo, uglavnom, na pozorišnim daskama, te je, kako kaže, predstavi prvo pristupio kao glumac, pa tek onda kao reditelj.

Za glumca Vladimira Miloševića najinteresantniji aspekt glume je takozvani „meta aspekt“, gdje glumci igraju glumce.

Ova predstava je druga koprodukcija Tetara plus i Hercegnovskog pozorišta nakon predstave „Noć bogova“. Herce-

gnovsko pozorište imalo je posljednju premijeru u sopstvenoj produkciji 2012. godine, kada je izvedena predstava „Lista za ljubav“, dok je za 20. HAPS, 2015. godine obnovljena predstava „Briši od svoje žene“.

PRŠUT, SIRA I ŠEKSPIRA

TEATAR PLUS

HERCEGNOVSKO POZORIŠTE

SPECIJALNI GOST NA GUSLAMA:
BOJANA PEKOVIĆ

IGRAJU:
LIDIJA PETRONE
JELENA KRKIĆ
ZORAN TROJANOVIĆ
VLADIMIR MILOŠEVIĆ
|
ANDRIJA KOVAČ

ADAPTACIJA I REŽIJA:
ANDRIJA KOVAČ

KOSTIMI:
ZORANA JOVANOVIĆ

SVJETLO I TON:
PERO DUBANEK
TEATAR PLUS/ HN POZORIŠTE

cijena ulaznice
5€

ZAHVALJUJEMO SE:
TURISTIČKOM SAVEZU HN (TEHNO PLUS), YODOVOD I KANALIZACIJA HERCEG NOVI, KAFE BAR POSEIDON, SPONZOR ZDRAVIH ZUBA, DEJO KNEŽEVIĆ

janović, Lane Gutović i počivši Marinko Madžgalj, prije deset godina namjeravali da realizuju, ali u tome nijesu uspjeli.

Andrija Kovač, glumac i reditelj, u februaru ove godine se prihvatio zadatka da tekst i specifičan američki humor prilagodi našim uslovima i mentalitetu. Tada je Kovač prilagodio tekst i potpisao režiju. U predstavi glume: Lidija Petrone, Zoran Trojanović, Andrija Kovač i Vladimir Milošević, kojem je ovo debitantska pozorišna uloga. Kostime

Zetski dom realizuje dvogodišnji EU projekat ADNICH Inovativna prekogranična produkcija

- *Kraljevsko pozorište Zetski dom kao lider novog EU projekta ADNICH sa partnerima iz Italije i Albanije precizirao buduću saradnju*
- *Dogovoreno formiranje prvog međunarodnog pozorišnog ansambla koji briše granice i stvara novo umjetničko društvo.*

U Kraljevskom pozorištu Zetski dom počela je realizacija dvogodišnjeg projekta ADNICH, vrijednog milion eura, a koji je dio predpristupnog programa Evropske unije INTERREG IPA - prekogranična saradnja Italije, Albanije i Crne Gore. Naziv ADNICH predstavlja akronim za Jadransku mrežu umjetničkih produkcija, koji za cilj ima bolji razvoj, zaštitu i promociju nematerijalnih kulturnih dobara, kroz pozorište i umjetnost uopšte. U tom pravcu, na Cetinju je nedavno održan sastanak projektnih partnera, u čijem radu su pored predstavnika Zetskog doma - domaćina i lidera programa, učestvovali: **Fabio Toledi**, predstavnik Međunarodnog teatarskog instituta (ITI), **Kastriot Čauši**, rektor Univerziteta iz Tirane i **Mariano Longo** iz italijanskog Univerziteta Salento, kao i predstavnici Opštine Pogradec i Fakulteta dramskih umjetnosti iz Tirane. Tom prilikom je na ideju **Lidije Dedović**, umjetničke direktorice Zetskog doma, dogovoreno skoro formiranje prvog međunarodnog pozorišnog ansambla od trinaest najperspektivnijih mladih glumaca iz: Italije, Albanije i sa prostora nekadašnje Jugoslavije. Biće to prvi međunarodni ansambl koji briše granice i stvara novo umjetničko društvo. Oni će raditi u kampu, a rezultat njihov angažmana će biti premijera predstave, inspirisana temom „Pobuna mornara“. Premijera tog komada, koji će režirati Diego de Brea, zakazana je za 30. avgust, na školskom brodu „Jadran“, u Tivtu. Taj prvi koprodukcijski projekat Jadranske mreže je savremena priča, koja tretira pitanje i osvajanje slobode - saopšteno je iz Zetskog doma.

Projekat ADNICH će u fokusu imati zaštitu različitosti u ekspresijama tri naroda, identita i tradicije, a u cilju stvaranja inovativnog prekograničnog proizvoda.

„Vizija je zajednička i saglasni smo da na početku uključimo i uvežemo sve relevantne činioce u kulturi tri zemlje i da u ovaj proces uključimo sve institucije koje su u lancu odlučivanja. Radićemo na solidnim temeljima koji počivaju na naučnom istraživanju i tako ćemo stvarati proiz-

vod. Sveopšti cilj je dolazak do dugoročnih rezultata za sve zemlje koje učestvuju u projektu“, kazao je **Kastriot Čauši**, rektor Univerziteta Tirana, uoči sastanka u Zetskom domu.

Pored toga što će program ADNICH predstavljati, sa jedne strane veličanje mediteranske kulture, on će istovremeno tretirati i teškoće koje su evidentne na ovom podneblju. No te teme će posredstvom projekta biti tretirane i promovisane u širem - internacionalnom prostoru. Nakon ove faze radiće se na stvaranju teatarskih rezidencija, koje će uključivati pripadnike sve tri zemlje. Upravo takav će biti rad međunarodnog glumačkog ansambla

„Italija, Albanija i Crna Gora predstavljaju izuzetne odlike mediteranske kulture. Takođe, ove zemlje suočavaju se sa sličnim problemima, kada je riječ o etničkim manjinama, pitanjem integracije migranata u društvo i rodnim razlikama. Ova pitanja, ukoliko ih budemo tretirali na pravi način, mogu rezultirati inovativnim umjetničkim i kulturnim sintezijama u smislu teatarskih produkcija, što je upravo tema koju ADNICH namjerava istraživati i promovisati, gledano iz vizure razvijanja publike“, riječi su **Fabia Toleda** iz Međunarodnog teatarskog instituta.

Realizacija projekta počinje antropološkim istraživanjem koje sprovodi **Univerzitet Salento** – partner na projektu, što će biti baza za zajedničko djelovanje u Jadranskoj regiji.

„ADNICH je kreiran da poboljša prekograničnu saradnju i da razvija publiku u ove tri zemlje, promovišući unapređivanje nematerijalnih dobara, ali i organizovanje nove forme iskustvenih i kulturnih proizvoda. Baza svih zajedničkih napora u ovom polju, biće sociološko i istorijsko istraživanje koje se vodi u odabranim oblastima“, poručio je **Mariano Longo** iz Univerziteta Salento

Projekat ADNICH će u fokusu imati zaštitu različitosti u ekspresijama tri naroda, identita i tradicije, a u cilju stvaranja inovativnog prekograničnog proizvoda.

Redakcija „Pozorišta“ i PR služba Zetskog doma

Grad teatar u prekograničnoj sadranji sa Italijom i Albanijom Inovativni kulturni proizvodi

- „Sveobuhvatni cilj projekta *TOURNEE* je uspostavljanje bliske saradnje između ključnih aktera u pozorišnom sektoru prekograničnog područja kroz stvaranje inovativnih kulturnih proizvoda i bolje valorizacije kulture jedne turističke destinacije.
- Tokom realizacije projekta uspostaviće se inovativni, strateški model razvoja i promocije uloge pozorišnih institucija kao glavnog pokretača kulturnog, turističkog i ekonomskog rasta.

Javna ustanova „Grad teatar“ Budva nedavno je zaključila ugovor za projekat „*TOURNEE - Theatres for tOURism developemNt in EuropE*“, u okviru Prvog poziva INTERREG IPA programa prekogranične saradnje za Italiju, Albaniju i Crnu Goru 2014-2020, koji finansira Evropska unija.

aktera u pozorišnom sektoru prekograničnog područja kroz stvaranje inovativnih kulturnih proizvoda i bolje valorizacije kulture jedne turističke destinacije. Tokom realizacije projekta uspostaviće se inovativni, strateški model razvoja i promocije uloge pozorišnih institucija kao glavnog pokretača



JU „Grad teatar“: scena između crkava

Kick off sastanku, održanom u albanskom gradu Firu, prisustvovali su predstavnici projektnih partnera iz Opštine Fir, projekt menadžer javnog pozorišta regiona Pulje, predstavnici Opštine Tirana iz direktorata za kulturu i direktorata za turizam, direktorica JU Grad teatar **Milena Lubarda Marojević** i saradnica u kabinetu predsjednika Opštine Budva, Anisa Murić. Na sastanku su između ostalog, definisani rokovi za implementaciju određenih aktivnosti, a izabrani su i članovi Upravnog odbora, kao i članovi Uredničkog odbora.

„Sveobuhvatni cilj projekta *TOURNEE* je uspostavljanje bliske saradnje između ključnih

kulturnog, turističkog i ekonomskog rasta. Smatra se da je umjetnost često odvojena od stvaranja profita i iz tog razloga projekat *TOURNEE* ima za cilj da pokaže da kulturna dobra mogu biti ključni resurs ka unapređenju teritorijalne konkurentnosti na tržištu“, navode iz Grad teatra.

Projekat se takođe fokusira na organizaciju Festivala, s obzirom na to da ovakav vid događaja ima važnu ulogu u osnaživanju kulturnog turizma, nudeći dodatani i jedinstven razlog za posjetu turista tom gradu.

Opština Budva, kao pridruženi partner na ovom projektu, pružaće podršku projektnim aktivnostima i diseminaciji rezultata, sa ciljem podizanja svijesti o važnosti uloge pozorišnih institucija u cjelokupnom održivom razvoju grada.

Na ovom projektu partneri JU Grad teatar Budva su: **Opština Fier** (Albanija), **Opština Barleta** (Italija), **Opština Tirana** (Albanija).

Izvor: JU Grad teatar Budva

U CNP-u održan prvi Festival narodnih teatarara „Maštanije“ - važna regionalna pozorišna adresa

Crnogorsko narodno pozorište, od 30. maja do 8. juna, organizovalo je prvi Festival narodnih pozorišta „Maštanije“. Osmišljen sa ciljem da domaćoj publici predstavi aktuelne regionalne pozorišne produkcije, „Maštanije“ su tokom šest festivalskih dana okupile neke od najznačajnijih narodnih teatarara zemalja bivše Jugoslavije: Bosne i Hercegovine, Makedonije, Slovenije, Srbije, Hrvatske i Crne Gore. Festival je, po formi, reviji

je zatvorio domaćin, Šekspirovom „Zimskom bajkom“.

Zorana Kralj, direktorica CNP-a, nakon posljednje festivalske večeri i izvođenja „Zimske bajke“ izjavila je da organizator ima razloge za zadovoljstvo.

„Uspjeh jednog festivala mjeri se kvalitetom predstava, odzivom i reakcijama publike i ukupnom atmosferom tokom trajanja Festivala. Čini mi se da smo ispunili ove kriterijume i da smo prije svega odgovorili potrebama publike da vidi produkcije drugih nacionalnih teatarara. Tokom susreta sa umjetnicima i producentima teatarara koji su učestvovali na Festivalu, postigli smo i konkretne dogovore o međusobnoj saradnji, tako da nas do kraja ove godine i u sljedećoj pozorišnoj sezoni očekuju brojna gostovanja u teatrima sa prostora bivše Jugoslavije, a otvara se i mogućnost koprodukcijских projekata koji mogu biti višestruko važni i korisni za CNP-e. Ovo je tek početak u pokušaju da kreiramo Festival koji će imati kontinuitet i koji će postati važna regionalna pozorišna adresa. Zato ćemo se potruditi da naredno izdanje Festivala obuhvati širi teatarski prostor, da bude još kvalitetniji, bogatiji i sadržajniji“, kazala je Kralj.

Žana Gardašević Bulatović, glumica CNP-a, koja tumači glavnu žensku ulogu u „Zimskoj bajci“ zadovoljna je što je Crnogorsko narodno pozorište odmjerilo snage s teatrima iz regiona.

„Izuzetno sam srećna što je moja matična kuća prepoznala važnost uspostavljanja i održavanja jednog ovakvog Festivala zato što je, nama glumcima ali i našoj publici, važno da se na neki način ‘izmjerimo’ sa pozorištima u regionu. Kad god izađem iz Crne Gore, ja jurim u pozorište da pogledam kako rade teatri u Evropi i možda ću biti neskromna, ali crnogorski glumci zaista imaju neku posebnu energiju. Ispratila sam sve predstave Festivala, i vidno je da to nešto specifično izdvaja naše glumce u odnosu na ostale. Festival narodnih pozorišta je pokazao da je CNP-e dominantno moderno pozorište, koje pruža neke nove forme i čijim radom crnogorska teatarska scena dobija novi kvalitet“, kazala je Gardašević Bulatović.

S.M.

Maštanije

Festival narodnih pozorišta
Crnogorsko narodno pozorište
Podgorica 30. maj - 8. jun 2018

Srijeda, 30. V 2018. u 20:00

NARODNO POZORIŠTE - Sarajevo

KRALJ LIR Vilijam Šekspir | Režija i adaptacija Diega de Brea

Petak, 1. VI 2018. u 20:00

NU NARODEN TEATAR - Bitola

KOCKAR Fjodor Mihajlovič Dostojevski | Režija Dejan Projkovski

Neđjelja, 3. VI 2018. u 20:00

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE - Maribor

MEDEJA Euripid | Režija Oliver Frigić

Utorak, 5. VI 2018. u 20:00

SRPSKO NARODNO POZORIŠTE - Novi Sad

OTPOR Li Mekdugal | Režija Sonja Petrović

Četvrtak, 7. VI 2018. u 20:00

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE - Split

NOSOROG Ešon Jonesko | Režija i adaptacija Goran Golovka

Petak, 8. VI 2018. u 20:00

CRNOGORSKO NARODNO POZORIŠTE

ZIMSKA BAJKA Vilijam Šekspir | Režija Dino Mustafić

jalnog i regionalnog karaktera, a od naredne godine okupiće, pored vodećih teatarara sa ex-Yu prostora i nacionalna pozorišta iz čitavog regiona.

Festival je otvorilo Narodno pozorište iz Sarajeva sa predstavom „Kralj Lir“, Vilijama Šekspira, u režiji Diega de Brea. Narodni teatar iz Bitolja oduševio je publiku predstavom „Kockar“, Fjodora M. Dostojevskog, u režiji Dejana Projkovskog, a Slovensko narodno gledališče iz Maribora, Euripidovom „Medejom“, u režiji Olivera Frigića. Srpsko narodno pozorište iz Novog Sada, crnogorskoj publici je predstavilo komad „Otpor“, Lija Mekdugala, u režiji Sonje Petrović. Ansambl HNK Split izveo je Joneskovog „Nosoroga“, u režiji Gorana Golovka, a Festival

48. Festival dramskih amatera Crne Gore „Mirovna misija“ – najbolja predstava

- „...„Bijelo Polje je više od pola vijeka u susretu sa oživljenom literaturom, a kroz rad i genezu ovog Festivala pokazuje da je jedan od važnijih centara kulture Crne Gore“...“
- „Bjelopoljski Festival je, svih ovih decenija bio spona različitih teatarskih viđenja i putokaz kako se samo u različitosti izraza čita bogatstvo“.

U okviru zvaničnog, takmičarskog programa „Sinhiro“ iz Podgorice) i „Mirovna misija“, 48. Festivala dramskih amatera Crne Gore, Jovana Bojovića, u režiji Slobodana Marunovića, u Bjelopoljskom pozorištu, od 6. do 9. juna, (Bjelopoljsko pozorište). Ono što je ovogodišnji Festival učinilo posebnim jeste mnoštvo dramskih izvedeno je sedam predstava: „Kaška“, Ruždije

48. FESTIVAL DRAMSKIH AMATERA CRNE GORE

BIJELO POLJE 6 - 9. JUN 2018. godine

PROGRAM

Srijeda, 6. jun	Četvrtak, 7. jun	Petak, 8. jun	Subota, 9. jun
13:00h DJEČJA SCENA BIJELOPOLJSKOG POZORIŠTA Irena Žatković "EKOLOGIJADA" Režija: Fuad Dobardžić	13:00h DRAMSKI STUDIO CENTRA ZA KULTURU PLAV Tade Nikoletić "TAJ LUDI SVET" Režija: Alija Redžematović	13:00h DJEČJA SCENA BIJELOPOLJSKOG POZORIŠTA Slobodan Zoran Obradović "SUJEVJERJE" Režija: Nada Pavićević i Izet Mulabegović	13:00h BIJELOPOLJSKO POZORIŠTE Jovana Bojović "MIROVNA MISIJA" Režija i adaptacija: Slobodan Marunović
18:30h IZLOŽBA RADOVA STUDENATA FVU MEDITERAN	15:00h DRAMSKI STUDIO CENTRA ZA KULTURU ROŽAJE "KONGRES POMIRENJA" Autorski projekat Dragana Koprivice	19:00h STUDENTSKI TEATAR - PODGORICA Dragan Koprivica "DOBRO VEČE, MONTENEGRO" Režija: Adriana Žolja Bošković	21:00h PREDSTAVA U ČAST NAGRAĐENIH KRALJEVSKO POZORIŠTE "ZETSKI DOM" - CETINJE Jasmina Reza "BOG MASAČKA" Režija: Sinisa Evlirov
19:15h KIC "BUDO TOMOVIĆ" - PODGORICA POZORIŠNA RADIONICA "DODEST" Ruždija Sejdović "KAŠKA" Režija: Sejfa Seferović	19:00h CENTAR ZA KULTURU PETNJICA POZORIŠNO DRUŠTVO "DIVAN" "ČOVJEK ZA SVE" Tekst i režija: Dragana Koprivica	20:30h GLUMAČKA DRUŽINA "SINHRO" - PODGORICA Milena Depolo "KONTROLNI" Režija: Đorđija Tatić	22:30h SAOPŠTENJE ODLUKE ŽIRJA Kazivanja o predstavama svakog dana u 11.00h Održava: JU Centra za djelatnosti kulture
20:00h PROMOCIJA ČASOPISA "POZORIŠTE" (Izdavačka djelatnost Nikiškog pozorišta)	20:30h AKORD TEATAR - NIKIŠIĆ Dušan Kovačević "BALKANSKI ŠPIJUN" Režija: Dragan Knežević		

Sejdovića, u režiji Sejfa Seferovića (Pozorišna radionica „Dodest“, podgoričkog KIC-a „Budo Tomović“), „Kongres pomirenja“, autorski projekat Dragana Koprivice, (Dramski studio Centra za kulturu Rožaje), „Čovjek za sve“, autorski projekat Dragana Koprivice (Pozorišno društvo „Divan“, Centra za kulturu iz Petnjice), „Balkanski špijun“, Dušana Kovačevića, u režiji Dragana Kneževića (KKC „Akord“ iz Nikšića), „Dobro veče, Montenegro“, Dragana Koprivice, u režiji Adriana Žolje, „Kontrolni“, Milena Depolo, u režiji Đorđija Tatića (Glumačka družina

tekstova crnogorskih autora i izvođenje pozorišnih predstava za najmlađu publiku, u revijalnom dijelu. Tako su van konkurencije izvedene predstave dječijih radionica: „Taj ljudi svijet“, Tode Nikoletića, u režiji Alija Redžematovića (Dramski studio Centra za kulturu Plav), „Sujevjerje“, Slobodana Zorana Obradovića, u režiji Nade Pavićević i Izeta Mulabegovića (Dječja scena Bjelopoljskog pozorišta), „Ekologijada“, Irene Zlatković, u režiji Fuada Dobardžića (Dječja scena Bjelopoljskog pozorišta). Ovaj segment programa Festivala, imao je posebnu draž jer je organizator želio da podrži

mlade talente i njihov umjetnički angažman. U čast nagrađenih ansambl Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“, sa Cetinja izveo je komad „**Bog masakra**“.

Iako je ovaj tradicionalni, ali i najstariji pozorišni Festival u Crnoj Gori, prema ocjeni dobrih poznavalaca dramske umjetnosti i hroničara, u svojim ranijim izdanjima imao kvalitetniju produkciju, organizatoru ovogodišnje smotre, a ni njegovom selektoru **Izetu Mulabegoviću** se nema što prigovoriti, ni zamjeriti. Naprotiv! Crnogorska amaterska pozorišna scena je ponudila to što je producirala, tako da se selekcija kretala u granicama datog, a domaćin – Bjelopoljsko pozorište je svojom besprekornom organizacijom potvrdilo da sigurno korača stazama producenškog teatra, na kojima odnedavno i zvanično egzistira, u okviru tamošnjeg Centra za kulturne djelatnosti.

U prilog tome i ocjena **Marije Sarap Čolpe**, predsjednice Žirija Festivala, da su „*znakovi ove 48. teatarske svetkovine bili rad i posvećenost, što je iznijelo ljepotu izraza, igre, dramske situacije i režije. To je ono što nas upućuje na dalje zakazivanje naše festivalske priče u Bijelom Polju*“, kazala je Sarap Čolpa. Ona je govorila i o značaju Festivala u Bijelom Polju, koji se kroz skoro pet decenija trajanja pokazao kao prestižna smotra koja ugošćava dramske stvaraoce svih profila, bez obzira na njegov predznak.

„*Bijelo Polje je više od pola vijeka u susretu sa oživiljenom literaturom, a kroz rad i genezu ovog Festivala pokazuje da je jedan od važnijih centara kulture Crne Gore. Dramska umjetnost je ta koja objedinjuje sve vidove unjetničkog rada, pa joj zbog toga pripada i posebno mjesto u kulturi, bez obzira da li je riječ o poluprofesionalnom ili amaterskom djelu. Bjelopoljski Festival je, svih ovih decenija, bez obzira na nedaće koje su nas na ovim, regionalnim prostorima zadesile, bio spona različitih teatarskih viđenja i putokaz kako se samo u različitosti izraza čita bogatstvo. Ovogodišnji program Festivala još jednom to potvrđuje i nadam se da će u buduće nastaviti da okuplja poznate ali i one manje afirmisane stvaraoce, pred čijim će stvaralačkim dahom zastati i na trenutak se zamisliti pred onim što je pozorište od antike do danas značilo. A to je, pozorište je život a život je pozorište*“, rekla je dramska spisateljica Sarap Čolpa, na otvaranju Festivala.

Publika je četiri dana imala priliku da uživa ne samo u različitim dramskim tekstovima, već i

raznovrsnom pozorišnom izrazu. Žiri Festivala (Marija Sarap Čolpa, predsjednica i članovi Obrad Nenezić, pisac i Jusuf Bajramspahić, glumac) donio je jednoglasne odluke i za **najbolju predstavu** proglasio „**Mirovnu misiju**“, Bjelopoljskog pozorišta, koju je po tekstu Jovane Bojović, režirao i adaptirao Slobodan Marunović. **Druga nagrada** pripala je komadu „**Kontrolni**“, Glumačke družine „Sinhro“ iz Podgorice, koja je rađena po tekstu Milene Depolo, a u režiji Đordija Tatića. Prema odluci Žirija, **treće mjesto** osvojila je predstava „**Kongres pomirenja**“, Centra za kulturu iz Rožaja, koja je autorski projekat Dragana Koprivice. I najveći dio glumačkih nagrada pripao je glumcima Bjelopoljskog pozorišta: **Nagrada za najbolju mušku ulogu** otišla je u ruke **Sanjina Hajdaragića**, za **najbolju mušku epizodu**, **Predragu Vukojeviću**, za **glumačku bravuru** **Dervišu Hadžikiću**. Bjelopoljskom pozorištu, takođe je pripala **Nagrada za najbolju muziku**, koju je napisao **Slobo Kovačević**, te **Nagrada za najbolji dramski tekst** - **Jovani Bojović**, kao i **Nagrada za najbolju režiju** - **Slobodanu Marunoviću**. **Nagradu za najbolju epizodnu žensku ulogu**, sa bjelopoljskog Festivala dijele **Sanja Ćirović** iz predstave „Balkanski špijun“, **KKC „Akord“** i **Teodora Dulović**, za ulogu u komadu „Kontrolni“. Na 48. Festivalu dramskih amatera Crne Gore, **Draganu Koprivici** dodijeljena je **Nagrada za autorski projekat**, za predstavu „Kongres pomirenja“, Dramskog studia iz Rožaja. **Nagradu za originalan rediteljski rukopis i scensko istraživanje** osvojio je **Đordije Tatić**, za predstavu „Kontrolni“, glumačke družine „Sinhro“ iz Podgorice, dok je **Nagrada za produkciju** dodijeljena je **Pozorišnom društvu „Divan“**, Centra za kulturu iz Petnjice. **Nagrada za najbolji kostim** uručena je **Veri Šoškić**, iz pozorišne radionice **KIC „Budo Tomović“** iz Podgorice. **Za najboljeg mladog glumca** proglašen je **Vuk Vujisić**, za ulogu u predstavi „Kontrolni“ Glumačke družine „Sinhro“ iz Podgorice.

Festival dramskih amatera Crne Gore finansijski su podržali: **Ministarstvo kulture Crne Gore** i **Opština Bijelo Polje**.

S. Marojević

Za „Jami distrikt“ sedam „Sterijinih nagrada“ Najbolja predstava Festivala

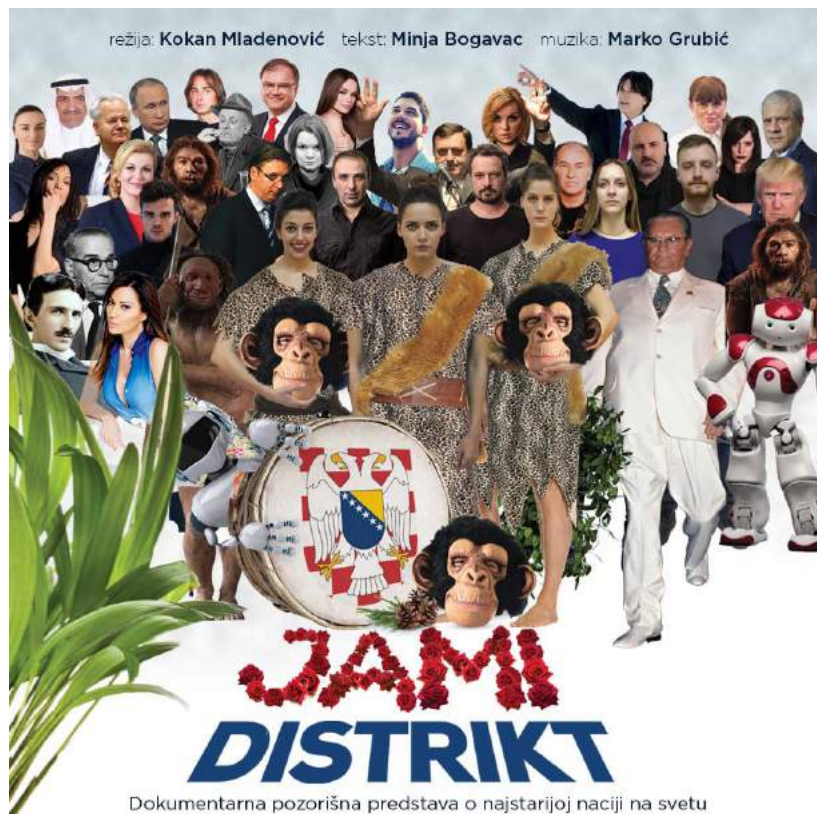
Predstava „**Jami distrikt**“ osvojila je najviše nagrada, od svih devet predstava koliko ih je bilo u u takmičarskoj konkurenciji **63. Festivala „Sterijino pozorje“** u Novom Sadu. Na tom prestižnom teatarskom nadmetanju, „Jami distrikt“, nastala u koprodukciji Centra za kulturu Tivat, Bitef teatra Beograd, Festivala Maszk iz Segenina i Think Thank Studija iz Novog Sada, proglašena je za najbolju predstavu. „Jami distrikt“ je pored priznanja za najbolju predstavu, dobila nagrade: za najbolji tekst (Milena Bogavac) i najbolju režiju (Kokan Mladenović) i nagradu za najbolje kostimografsko rješenje (Ivana Nestorović). Sve tri glumice koje igraju u ovom sjajnom komadu takođe su se okitile nagradama. Nagrada za glumačko ostvarenje pripala je Jeleni Graovac i Nini Nešković, dok je nagrada za najbolju mladu glumicu dodijeljena Isidori Simijonović.

Odluke o nagradama donio je žiri u sastavu: Maja Mirković (kostimografkinja) - predsjednica žirija, Tanja Šljivar (dramska spisateljica), Branislava Ilić (dramaturškinja i dranska spisateljica), Ksenija Krnajska (rediteljka) i Novak Bilbija (glumac).

Komad „Jami distrikt“ premijeru je imao 11. aprila prošle godine, u Tivtu, a 23. marta, u Firchie Think Tank Studiju u Novom Sadu. Od tada pa do danas ova predstava imala je četrdesetak izvođenja, u osam država u kojima je, prije svog apsolutnog trijumfa na „Sterijinom pozorju“, na raznim festivalima osvojio još 12 nagrada.

Riječ je dokumentarnoj pozorišnoj predstavi koja se bavi pojmom nacije i pitanjima nacionalnog identiteta u savremenom društvu. Ova priča pokazuje koliko su nacionalne podjele besmislene u XXI veku – kada uslijed galopirajućeg razvoja nauke i tehnologije, svijetom odavno vladaju transnacionalne kompanije i kada 1% čovječanstva posjeduje 46% svjetskog bogatstva. Ideja o naciji, plasira nam se kao nešto na šta treba da budemo ponosni, a zapravo je fenomen koji ponižava naše

ljudsko dostojanstvo. Po svojoj formi, predstava je fragmentarna i postmoderna, a njen važan dio čini video rad, sastavljen od različitih sekvenci koje podržavaju formu lažnog dokumentarca. U videu su nahovane izjave različitih političara, donosilaca odluka i vlastodržaca. Kako bi sve izgledalo što uvjerljivije, tu su i lažna izdanja nacionalnih



Dokumentarna pozorišna predstava o najstarijoj naciji na svetu

dnevnika i drugih informativnih emisija. Umjesto toga, „Jami distrikt“ poručuje: „*Nacije proizvode ratove i ratovi proizvode nacije. Ko je prvi počeo? Dokazaće se! Nacija koja dokaže da je evoluirala direktno iz majmuna, dobija nagradnu vožnju u luna-parku istorije. Uključite se! U Jami Distriktu ima mjesta za sve!*“

Pored Bogavac, Mladenovića i Nestorović, u autorskom timu su: Marko Grubić koji je napisao originalnu muziku, a izvodi je grupa „Vroom“: Jamal al Kiswani, Marko Grubić i Nemanja Dragaš. Kruna tog timskog rada vidljiva je u ulogama koje fantastično tumače: Isidora Simijonović, Jelena Graovac i Nina Nešković.

S.Marojević

Uspjeh „Sina“, Zetskog doma na Međunarodnom festivalu u Bugarskoj Nagrada za savremenu socijalno - istorijsku dramaturgiju

Predstava „Sin“, Kraljevskog pozorišta Zetski dom sa Cetinja, koju je režirao crnogorski reditelj Mirko Radonjić, po tekstu Mirjane Medojević, na XXIX Festivalu malih teatarskih formi, u organizaciji NETA (Nova evropska teatarska akcija), održanom od 16. do 20. maja u bugarskom gradu Vraca, u oštroj konkurenciji, dobila je prestižno priznanje. U predstavi koja je izvedena 19. maja, na tom Festivalu, glumci: Srđan Grahovac, Marija Đukić i Omar Bajramspahić, ostavili su jak utisak na stručni žiri internacionalnog sastava,

arskih mreža u Evropi. U njegovom zvaničnom, takmičarskom programu ove godine izvedeno je petnaest predstava iz: Bugarske, Rumunije, Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije, a nagrađeno je osam.

„Stariji ljudi ovdje znaju šta se desilo u Jugoslaviji, a ova predstava je tačno dočarala kako je bilo. Uspjeli ste! Vaša predstava je izvanredna i ja volim ovakav teatar. Ovdje je visok umjetnički standard i publika je, bez obzira na jezičku barijeru, razumjela ovaj komad. Vi to radite na jedan suptilan,



„Sin“ oduševio žiri i publiku Festivala u Vraci

kojim je predsjedavala Nora Makarova (Rusija), ali i bugarske javnosti. Predstava sa Cetinja izborila je, kako se navodi u obrazloženju nagrade da: *„Kraljevsko pozorište Zetski dom dobije nagradu za postavku savremene socijalno - istorijske dramaturgije“*.

Ovaj Festival ima zavidnu tradiciju i poznat je po dodjeli specijalnih nagrada. Realizovan je u organizaciji NEW EUROPIAN THEATRE ACTION (NETA), koja važi za jednu od najvećih teat-

moderan način“, izjavila je poznata makedonska glumica i doajen jugoslovenskog glumišta, **Joana Popovska**.

Taj Festival u Bugarskoj je nastao novembra 2001. godine kao mreža međunarodnih festivala i važi za jednu od najvećih u Evropi. Podsjećamo da je prvi Festival NETA bio organizovan u Podgorici, 2006. godine, u Crnogorskom narodnom pozorištu.

PR služba Zetskog doma

Uspješan nastup predstave „Kučka“ na Drama festivalu u Ljubljani Nezaboravan aplauz za „život na pozornici“

• „Ova predstava je nož koji vam se usiječe direktno u utrobu, a da pritom ne ispuste ni kapljicu krvi“ ...

Predstava „**Kučka**“, **Kraljevskog pozorišta Zetski dom** gostovala je na **Drama festivalu** u Ljubljani, u **Slovenskom narodnom gledališću Drama**.

Nakon prošlogodišnjeg uspješnog nastupa **Kraljevskog pozorišta Zetski dom** na sceni Slovenskog narodnog gledališća Drama, taj crnogorski teatar predstavio se i ove godine slovenačkoj publici.

Sala ovog najvažnijeg slovenačkog teatra bila je ispunjena do posljednjeg mjesta festivalskom publikom, slovenačkim umjetnicima i novinarima i

na razgovoru sa crnogorskim glumcima, rediteljem Šilingom i umjetničkom direktoricom Lidijom Dedović nakon predstave. Snažan dojam ostavila je osnovna premisa komada - porodica, očekivanja drugih i nasušna potreba da imamo odobravanje najbližih.

„Slovenačka publika prihvatila je predstavu sa oduševljenjem! Zašto? Prije svega zato što je upoznala petoro vrhunskih glumaca, žestokih i tako istinitih da ti se koža naježi. Možemo reći - da se prepoznaje cetinjska škola. Ponosan sam, jer sam kao reditelj sa njih troje radio u predstavi ‘Otpad’,



„Kučka“ na Drama festivalu u Ljubljani - detalj sa razgovora o predstavi

Crnogorcima sa ljubljanskom adresom. Svi zajedno, u impresivnom slovenačkom pozorišnom zdanju koje datira iz 1867. godine, glumce predstave „Kučka“ su ispratili gromoglasnim aplauzom. Jednom riječju: stvorena je slika koja se čuva kao jedna od najvrjednijih u trajanju nekog pozorišnog djela.

Predstava je dobila odlične ocjene slovenačkih pozorišnih djelatnika i pozitivne kritike tamošnje javnosti. Nastanak teksta koji je reditelj **Arpad Šiling** napisao zajedno sa **Evom Zabežinski**, a koji se bazira na glumačkim improvizacijama, upravo je ono što je publiku najviše interesovalo

Ljuba Đurkovića i to u vrijeme kada su oni bili na početku karijere. U međuvremenu, oni su postali velikani glume. Doprinos uspjehu predstave je jako relevantan izbor ‘privatnih’ kratkih priča kao i mađioničarstvo mađarskog reditelja“ – ocjena je Nika Goršiča (Nick Upper) poznatog slovenačkog reditelja.

„Nosim odlične utiske, a nijesam manje ni očekivala. Ovo je izazovna tema i ako je ne osjećate do kraja, lako možete pogriješiti. Oni su bili izvrsni, iskreni, možda su nas slagali, ali ako jesu, dobro

su to uradili. Nijesu na banalan način postavljena pitanja uloge žene i muškarca. Na tu temu lijepo su iskomunicirali sa publikom. Divno je gledati kolege iz Crne Gore, jer sa minimalnim sredstvima savršeno su uvjerljivi... Postoje razlike u odnosu na naš način glume, ali su divni“, kazala je Nina Ivanišin, glumica SNG Drame.

„Prošle godine vaša predstava me je oborila s nogu. To se večeras ponovilo, čak možda i u većoj mjeri. Uvjeren da nijesam jedina koja tako misli! Moj prijatelj koji nije znao šta da očekuje, nakon

koje bi voljeli da nijesmo, ili da im ne svjedočimo“, kazao je slovenački reditelj Žiga Divljak, dobitnik Borštnikove nagrade za režiju u Sloveniji.

„Krećete šaljivo, lagano, a onda postaje iznenađujuće teško. Ovo je prekrasna predstava. Glumci su izvrsni. Možda je sve zamaskirano sa pričom o zabačenoj crnogorskoj željezničkoj stanici, ali gdje god da smo, sve je isto. Majka se teško nosi sa izjašnjavanjem o sinovljevoj seksualnosti... Neki čovjek u Njujorku isto teško prihvata da žena zarađuje više od njega... Problemi su univerzal-



predstave mi je rako: 'Danijela, nijesi me spremila na ovaj život koji se desio večeras na pozornici'. Kako je Breht rekao - 'Pozorište bi trebalo biti ogledalo života i društva... Ono mora biti čekić koji oblikuje društvo'. Ova predstava je nož koji vam se usiječe direktno u utrobu, a da pritom ne ispuste ni kapljicu krvi. Vi to dobro radite. Jako dobro! Među vama i nama nema nikakve razlike. Mislim da je baš u tome budućnost teatra. Meni je ta činjenica genijalna“, kazala je Danijela Grgić, predsjednica Stručnog savjeta slovenačkih pozorišnih dizajnera.

„Predstava mi se veoma dopala, jer tretira problem kao cjelinu, ciklično nasilje koje se dešava, u kome su ljudi istovremeno i žrtve i nasilnici. To je jako dobro urađeno u ovoj predstavi. Publika je oduševljena jer je komad jednostavan u smislu da ga shvataš u potpunosti, a veoma kompleksan jer tretira naš život koji je baš takav, i lak i komplikovan, istovremeno. Ljudi su to razumjeli, jer je takav njihov život. To su stvari koje smo doživjeli, a

ni. Muškarci su izgubljeni, a i žene su izgubljene u novim uslovima. Odlična predstava, publika je fenomenalno reagovala“, rekla je Vesna Hrdlička Bergel, novinarka slovenačke RTV.

Nastup Zetskog doma na Festivalu u Ljubljani sa predstavom „Kučka“ predstavlja početak njenih izvođenja van matične scene. Naredno gostovanje je zakazano u julu, u okviru programa „Barskog ljetopisa“. Ansambl koji čine: **Nada Vukčević, Srđan Grahovac, Zoran Vujović, Stevan Radusinović i Vule Marković** u oktobru putuje u Italiju, na „Festival Quartieri dell'arte“. U autorskom timu ove predstave su kompozitorica **Nina Perović** i asistent reditelja **Mirko Radonjić**. Ova produkcija Kraljevskog pozorišta Zetski dom podržana je od strane EU Creative Europe, u okviru projekta EU Collective plays!.

PR služba Kraljevskog pozorišta Zetski dom

Kraljevsko pozorište Zetski dom u obrazovnoj ulozi

Dan umjetničkog obrazovanja i Studio moraju trajati

- *Oko dvije hiljade djece posjetilo Zetski dom kroz projekat „Dan umjetničkog obrazovanja“.*
- *Vaspitanje duše je naš cilj, u kome je fokus dobar i zdrav mladi čovjek, kulturnan, svjestan svojih mogućnosti i želja, čovjek koji teži razvoju znanja, igre, mašte, hrabrosti...*

„Dan umjetničkog obrazovanja“ i Studio Kraljevskog pozorišta, tokom drugog polugodišta školske 2017/2018 godine, iz školskih klupa u Zetski dom, doveli su oko dvije hiljade učenika iz deset osnovnih i srednjih škola Crne Gore. U projektu su učestvovali stariji osnovci i učenici

djecu nauči kako da čuvaju maštu i kada odrastu.

Organizator ove priče Kraljevsko pozorište Zetski dom saopštilo je da su ovim projektom vratili najstarijem pozorištu u Crnoj Gori obrazovnu ulogu, utkanu u njegove temelje, davne 1884. godine. Konstatovano je da se tokom vremena,

rad ne samo ovog pozorišta u Crnoj Gori, prekidao, zbog čega se crnogorska pozorišna publika osipala. To je najbolje ilustrovao istoričar umjetnosti Aleksandar Čilikov, tokom jedne posjete učenika Zetskom domu.

„Kada sam bio dijete, na Cetinju je postojala industrija. Samo u ‘Obodu’ je radilo četiri i po hiljade radnika. Cetinje je u to vrijeme bio industrijski grad. Svi radnici bili su u teatru i to u bijelim košuljama i sakoima. Niko ih nije tjerao da dolaze u pozorište. Onda je nastupio period kada su pozorišta pogašena. Jednostavno, teatarska publika se izgubila šezdesetih godina minulog vijeka i sada je nije lako vratiti nazad. Zbog toga se mora nešto preduzeti. Sa pozorištem se treba upoznati i treba ga doživ-



Studio Kraljevskog pozorišta Zetski dom

prvih razreda srednjih škola iz: Cetinja, Podgorice, Danilovgrada, Bara i Berana. Osnovcima je u okviru projekta, izvedena predstava „Kapital-djeca“, a srednjoškolcima komad „Dokle pogled seže“. Paralelno sa „Danom umjetničkog obrazovanja“ odvijao se i segment Studio Kraljevskog pozorišta. To je prvi dramski studio u Crnoj Gori koji radi u sklopu državne institucije i kroz koji je u tekućoj školskoj godini, besplatno prošlo oko osamdesetoro djece, razvrstanih u tri starosne grupe. U fokusu je bilo oslobađanje tijela i duha, jer za dječiju maštu nema i ne smije biti granica. Zadatak pozorišta je da

jeti“, poručio je Čilikov.

Uprava Zetskog doma, na čelu sa Lidijom Dedović, umjetničkom direktoricom uspjela je realizovati ovu ideju, uz podršku: Ministarstva prosvjete, Ministarstva kulture i Narodnog muzeja Crne Gore. Ipak, prema ocjeni direktorice Dedović, ovaj projekat neće imati dugoročni smisao, ako se u kontinuitetu ne nastavi, jer publika nije nestajala nekoliko mjeseci, već godinama.

„Djeca su se vratila u Kraljevsko pozorište Zetski dom, a ciljevi obrazovnog segmenta ovog teatra su za ovu školsku godinu ispunjeni. Vaspi-

tanje duše je naš cilj, u kome je fokus dobar i zdrav mladi čovjek, kulturni, svjestan svojih mogućnosti i želja, čovjek koji teži razvoju znanja, igre, mašte, hrabrosti... Cilj nam je mlada osoba koja nije zaražena banalnom svakodnevicom, dnevnom politikom, nacionalizmima i najrazličitijim predrasudama, odnosno mlada osoba koja korača putem dobra, ljubavi, morala i najviših ljudskih vrijednosti. Ovim projektima započet je proces jer obavezni smo da novim generacijama obezbjedimo utočište za bolji svijet. Ova priča se naravno nastavlja“, poručila je Dedović....

Slične utiske i poruke dao je i reditelj **Petar Pejaković**, rukovodilac Studija Kraljevskog pozorišta, koji je paralelno realizovan sa projektom „Dan umjetničkog obrazovanja“.

„Započeli smo jaku važnu stvar. Najvažnije



Mladi glumci na vježbama

je da ona potraje. Jer, koliko god da su dobri rezultati, ako nijesu projektovane na duge staze i za stalno, oni nemaju smisao. Djeca sa kojom radimo dva, tri puta nedeljno su dio prve, pripremne godine. Široka je baza i sada je potrebno tu bazu proširiti, ulaziti u projekte, zaokružiti četiri, pet mjeseci sjajnog rada. Na javnom času oni će prezentovati dio procesa koji su prošli. Na jesen obnavljamo radionicu i proširujemo grupe. Očekujemo da će interesovanje biti još veće. Mislim da treba otvoriti proces u pravcu onoga što smo radili sa projektom ‘Kapital djeca’, a to je raditi na temama koje su njima važne u životu, a ne na nekom materijalu

koji je dio pozorišta, struke i temama koje proizvode kontra efekat. Npr. u Finskoj su u osnovnim školama ukinuli predmete i predaju im teme, ono što je zapravo važno. Učenje van institucionalnog obrazovanja je jedini pravi način... Reakcije djece tokom predstave i u razgovorima nakon igranja bile su odlične. Ti razgovori su oscilirali, u odnosu na sredine i prije svega u odnosu na pedagoški rad profesora koji dolaze sa đacima. Zaključio sam da kod nas sistem ne daje rezultate, nego pojedinac. A to je nedopustivo! Zbog toga bi trebalo sa ovim projektom nastaviti dalje“, naglasio je Pejaković, rukovodilac Studija Kraljevskog pozorišta i autor predstave „Kapital-djeca“, koja je izvođena za učenike osnovnih škola.

Koliko je ova ideja neophodna i važna potvrdila su i učenici, učesnici projekta „Dan umjetničkog

obrazovanja“. U toku izvođenja predstava, u sali se čuo njihov smijeh, ali i tišina, tamo gdje je trebalo. Djeca su shvatila poruke pozorišnih komada. Glumci su, nakon izvođenja predstava razgovarali sa njima, a Aleksandar Čilikov, ih je učio istoriji teatra. O procesu u pozorištu sa učenicima su razgovarali reditelj Petar Pejaković i njihovi vršnjaci sa Cetinja koji igraju u komadu „Kapital-djeca“. Razgovarali o sistemu u kome živimo, o knjizi iz ekonomije, Janisa Varufakusa... Pričali su o pozorištu, te o tome kako oni vide budućnost... O liku iz Alan Forda, legendarnom Super Hiku. U tim intimnim pričama koje su vođene u sali

Zetskog doma, učenici su pokazali da vole teatar, ali su skrenuli pažnju i na činjenicu da nemaju baš svi naviku da odlaze u pozorište. Ono što je najbitnije, polaznici su pokazali emocije i slobodu. Pokazali su da znaju da misle i da imaju sposobnost da pretoče svoje misli u riječi koje fasciniraju.

„Predstava ‘Dokle pogled seže’ je izazvala jake emocije u meni i pitanje: Otići ili ostati? Otišla bih samo zbog slobode, jer ovdje je nekako ne osjećam. Vjerovatno sam kukavica zbog toga, ali za slobodu je potrebna mlada snaga koje nemamo, jer živimo u svijetu pogrešnih stavova. Zbog toga mogu sebi dopustiti da budem kukavica i da odem

...Pozorište...

odavde. Ne mislim da ću imati podršku porodice. Ali, odavno se pripremam za to. Osvajanje slobode u porodici je najveći dio cijele priče“, kazala je Jana Raspopović, učenica Gimnazije Slobodan Škerović.

„Ovo je jedna od najboljih predstava koje sam vidjela, jer kritički preispituje i osvjetljava ono što ‘guramo pod tepih’. Pokazuje pravo stanje u društvu i sistemu koji odavno utiče na sve nas. Ovo je iskustvo koje ću pamtiti“, utisci su podgoričke gimnazijalke Milene Mrdenović.

jasno. Sve je bilo tako ozbiljno, a tako zabavno, jer je bilo mnogo smiješnih trenutaka“, kazala je Todorović.

„U mom gradu rijetko se ide u pozorište. Nakon ove predstave dobili smo volju za odlazak u teatar“, kazala je Marija Zonjić, učenica beranske Gimnazije „Panto Mališić“.

Zadovoljstvo nijesu krili ni njihovi nastavnici, ni profesori.

„Ovaj projekat je izvanredna ideja. Djeci treba dati šansu da vide pozorišnu predstavu, da



Petar Pejaković i Slaviša Grubiša sa polaznicima Studija glume

„Utisci su fenomenalni. Koliko god predstava imala satiričan karakter ona nosi veoma duboku poruku i pitanja: Koliko je problema u našoj zemlji? Koliko ima nezaposlenih? Koliko ima ugroženih porodica? Nevjerovatno je kako pokazuje da su kapital, ustvari djeca, nasljeđe... Iako je bolje stanje u nekim drugim evropskim zemljama, ovdje ću naći pravu ljubav i prijateljstvo“, kazao je Jovan Aleksić, učenik podgoričke OŠ „Sutjeska“. Utisci njegove drugarice Hajdane Todorović su slični: „Drago mi je što sam posjetila Zetski dom jer sam se divno provela. Djeca koja su učestvovala su bila jako aktivna, nijesu se stidjela da pitaju što im nije

vide Cetinje, da vide muzej. Što se mene lično tiče, imate svako poštovanje i podršku“, kazao je Momo Radojević, profesor beranske gimnazije „Panto Mališić“.

Spoj djece sa Cetinjem i njegovim Pozorištem, donio je bez sumnje novo iskustvo. Djeca koja su pohađala radionice sa mentorom Petrom Pejakovićem, sa svojim vršnjacima iz crnogorskih gradova, unijeli su novu energiju u cetinjsko Pozorište, ali i stekli ujedno novo iskustvo. Neki od njih su poželjeli da se i sami nađu na sceni.

S. Marojević

Intervju: Tanja Bošković, legendarna južnoslovenska glumica

Dužnost umjetnika je da mijenja ovaj svijet

- „Teško je danas biti umjetnik... Glumci se danas bore da prežive. Ali se bore i da pozorište preživi...“
- „...ta potreba da se gledalište zabavi u pozorištu, taj imperativ zabave, postao mi je nepodnošljiv“.

Razgovarala: Slavojka Marojević

Tanja Bošković, legendarna južnoslovenska glumica, iza sebe ima četrdeset tri godine dugu



Tanja Bošković na početku karijere

i plodnu pozorišnu, TV i filmsku karijeru, koju je započela nastupajući u ekranizaciji Molijerovog djela „Mizantrop“. Tada je publiku oduševila glumom, ali i svojom egzotičnom ljepotom. To traje i danas, jer ova diva gordo i hrabro korača sedmom decenijom života. Sa razlogom, jer i danas neprikosnoveno gospodari pozorišnom scenom, filmom i TV ekranom. Uloge su se Tanji Bošković prosto nizale u karijeri... To glumica objašnjava riječima: „*Bilo je neko drugo vrijeme!*“ I dodaje:

Paradoks je što me je odgajila država. Jugoslavija mi je dala priliku da radim punom snagom... Srećna sam, mnogo više, nego što sam bila pametna. Imala sam nenormalnu sreću da igram sa svima... Da budem mlada u pravom trenutku, u doba raskoši, bez obzira što je i tada bilo teško... Prvo mogli smo da putujemo gdje hoćemo i kada hoćemo. To danas nije slučaj. Današnjim generacijama glumaca niko ne daje priliku da glume, a svi traže rezultate sad i odmah. To ne postoji! To ne može! To vodi u propast! Ovdje se mladim glumci-

ma ne daje prilika da ih, osim gubitka dostojanstva, u glumi išta zaboli. Strašno je kada vidite da su ti mladi ljudi za jednokratnu upotrebu. Tako ih tretiraju. Mlad glumac dođe u pozorište, dobije jednu ulogu. Nije u ansamblu i nikada ga neće zaposliti... Prepuste ga tvorcima manje više talentovanih reklama i rijaliti šou programa. To je sada nešto što ta djeca rade. Završe akademije i nemaju gdje.

„Glumci se danas bore da prežive. Ali se bore i da pozorište preživi“, kaže ova umjetnica, konstatujući „da je tako svuda u svijetu, a ne samo na ovim južnoslovenskim prostorima“.

Teško je danas biti umjetnik i biti izvan politike... Ali zadatak umjetnika je da bude subverzivan u odnosu na vlast. Zadatak pozorišta je da bude subverzivan u odnosu na vlast. U odnosu na to šta vam propisuje država. Dužnost je umjetnika da mijenja ovaj svijet koliko god može. Ali nekada ne može pa mora i ta nemoć da se potrpi. Tek to nije lako... Država je protivnik umjetnosti i slobode. Ja tako mislim i tako i živim. I plaćam „živom džigericom“ taj stav koji je potpuno lični, dubok i ozbiljan. Sve nam zavisi od novca i politike i tako će biti dok se ne pobunimo, svako pojedinačno. Ja sam kriva pred svojim djetetom i to pokušavam da okajem time što se borim. Ako ništa ovu jezičinu puštam na sve one kojima se čini da su moćni i da nešto kreiraju. A oni ne kreiraju, oni smetaju...“

Bošković priznaje da nije lako biti buntovnik bez razloga, a još teže je, kao što je to slučaj sa njom, biti buntovnik sa razlogom. Ali od tog svog stava i buntovništva ona ne odustaje, iako priznaje „da je buntovništvo jedna vrsta ludosti“.

Buntovna priroda je lijepi krst moj... Dosta veliki i težak... Ali, lijep krst. Da nije toga ko zna šta bih sve držala na ovim plećima?! Ovako idem, pa se malo odmorim, pa malo otplaćem, pa se smirim, pa zamolim za oprostaj, pa malo počutim... Sve što više ćutim, sve mi je pamet bliža. Povremeno imam želju da kažem i više nego što mislim, da se derem i urličem, jer su preko puta mene oni koji se bave politikom i koji su uglavnom „gluvi“. Kada pobijedite tu njihovu gluvoću, njima bar bude neprijatno. Oni ne daju novac da se

stvaraju ansambli, jer ansambli su sila. Zato se u Srbiji više ne zapošljavaju mladi glumci. Ansambli su ozbiljne družine istomišljenika koje mogu da naprave ozbiljne revolucije. Zato političari ne vole pozorišne umjetnike... Gluma me je koštala života i ja sam bila spremna da taj život založim za to. Imam kćerku koja je glumica i svakog dana se bar jednom zapitam: Šta sam ostavila svom djetetu kao nasljeđe? Zašto se nijesam izborila sa lošim đacima koji danas kreiraju kulturnu politiku?

„Kulturna politika ne može se svesti na zabavu“, poručuje glumica Bošković. Tome, kaže ona „služi cirkus, ali i za cirkus je potrebna vještina“.



Tanja Bošković i danas plijeni scenom

Šekspir je danas džabe. A opet, sve i kada je džabe u pozorištima je sve manje ljudi. Ne samo publikuma, nego bilo koga drugog koga bi interesovalo išta što ima ozbiljnu, duboku misao... Zaista smatram da je Šekspir i zabavan, ali ta potreba da se gledalište zabavi u pozorištu, taj imperativ zabave, postao mi je nepodnošljiv. Cirkuska umjetnost je veoma ozbiljna, zahtjevna i ako ne znate zanat, možete da slomite vrat. Danas, pozorište smatra da svaka šušta može da uđe, da kaže u pozorištu šta mu god padne na pamet i misli da je to dovoljno. To jeste dovoljno za zabavu, ali tome

služe žurke, gdje nemate nikakvu obavezu, niti da znate da se krećete, niti da znate da govorite, niti da znate da pjevate, niti da imate ikakvu misao koju šaljete onim ljudima koji su platili ulaznicu da gledaju to što im nudite

Njene ocjene i stavove o ulozi pozorišta, o položaju dramskih umjetnika, o mjestu i ulozi kulture uopšte u savremenom globalnom društvu, neki, kaže glumica, komentarišu riječima: „pregažena vremenom“...

Pokojni Boško Vujović je na prvim susretima sa studentima moje generacije na Akademiji kazao rečenicu koju i nakon 50 godina pamtim: „Netalentovanim ljudima treba što prije dati velike uloge, da se dobro vidi koliko su netalentovani“. Ja sam u to vjerovala. Međutim, sada po partijskoj pripadnosti roditelja ili te same djece, netalentovanim djetetu daju velike uloge. Niko se i ne usudi da kaže da je to grozno i oni i dalje dobijaju velike uloge. Onda sam pomislila da me je pregazilo vrijeme. Sviđa mi se pozicija „pregažene vremenom“. Valjda zato mogu toliko da govorim ono što osjećam kao istinu. Bez griže savjesti. Nekad mi bude žao jer kažem i više nego što bih htjela. Ja jesam perfekcionista i volim da sve bude pod kontrolom, iako sam svjesna da u pozorištu ne može biti ništa pod kontrolom.

Tanja Bošković fantastično govori engleski i francuski jezik, voli Egipat, poštuje indonežansko pozorište koje je za nju strašno uzbudljivo. Imala je ponude da radi u inostranstvu i da tamo gradi svoju karijeru. Ali je odbila. U Americi je provela godinu i nije prihvatila ponudu reditelja Romana Polanskog. Snimala je sa Makavejevim... No, shvatila da se „odrasla samo na svom jeziku“. Danas, kaže jedino žali što ne govori grčki, a voljela bi, jer je „Grčka inspiriše i drži budnom“.

Ja zaista volim i razumijem svoju zemlju, ali dubinski, strasno. I sve razbarušenosti koje vidim i koje mi često idu na nerve volim i razumijem. Nijesam ksenofobična. Imam prijatelje na svim krajevima ovog zemaljskog šara. Sa druge strane mislim da je Gospod, dajući mi ovaj dar, odredio da služim prema svojim mogućnostima. A moje mogućnosti očigledno nijesu svjetske. One su na ovom jeziku koji volim duboko. Ja sam ovdje sidro bacila davno, znajući šta hoću i zašto hoću ovdje. Moja sreća nije bila van ovog jezičkog područja. Dužna sam svom narodu... Ovom narodu kojeg istinski volim.

Intervju: Rada Đuričin proslavljena glumica nevjerovatne energije Svaka nova uloga je novi ispit

- „*Odbrana umjetnosti je svjetski problem, a ne samo naše sredine.*
- *Svima neka bude jasno: Pozorište je vječno i neće nigdje otići. Igraće se u četiri zavjese... U to sam sigurna“.*

Razgovarala: Slavojka Marojević

Razgovarati sa **Radom Đuričin** je i čast i privilegija, ali je ivalika odgovornost predstaviti je čitalačkoj pulici, jer ova glumica sa 84 godine života



i šezdeset godina bogate karijere, u sebi nosi ogromno životno i glumačko iskustvo koje je teško pretočiti u jedan intervju, bez obzira na spremnost njegovog autora da predoči sve umjetničke domete ove svestrane glumice, vedrinu i snagu sa kojima korača devetom decenijom života. Rada je rođena u Vršcu, od oca Marinka, pravoslavnog sveštenika, i majke Mileve. Diplomirala je 1958., na Fakultetu dramskih umetnosti, na klasi sa Nikolom Simićem, Ružicom Sokić i Batom Živojinovićem, a 1961. godine i na Filozofskom fakultetu u Beogradu, na Odsjeku za srpski jezik i književnost. Debitovala je na sce-

ni Narodnog pozorišta u Beogradu 1958. godine glavnom ulogom u predstavi „Dnevnik Ane Frank“. Član je ansambla JDP-a od 1959. godine. Iako je već godinama u penziji, redovno je ima na sceni, filmu,...

Nedavno sam imala premijeru u Beogradu. Radili smo jedan komad „Šuplji kamen“, po tekstu Nikolaja Koljade, u produkciji „Vuk Karadžić“. To je priča o nama - starim glumcima... Ja, Ljilja Stjepanović i Branka Petrić glumimo tri profesorke u penziji, a Lane Gutović igra penzionisanog violinistu u operi. Sa nama je još tu i mlada glumica Katarina Marković. Na sceni imamo cio jedan naš život i želju čovjeka da živi dok je živ, a ne da životari. Glumci ne mogu biti u penziji, sve zavisi od toga da li smo zdravi ili ne.

Gluma je ovoj divi, donijela „puno radosti“...

Gluma mi je darivala mnogo, prije svega, puno radosti. Bogu hvala što sam krenula upravo tim putem. Ja sam iz Vršca i moj otac je bio sveštenik. Sestri i meni, roditelji su pružili maksimum i stvorili su nam mogućnosti da idemo na univerzitet. Desilo se to da sam sticajem okolnosti iznenada krenula na glumu (jer u gimnaziji se nikad nijesam bavila amaterskim pozorištem). Odjednom sam poželjela da odem na glumačku Akademiju i bila primljena iz prve. To je bio šok za mene, jer nijesam bila sigurna da li ja za to imam smisla. Sjećam se, stalno sam se preispitivala da li je to tačno i gledala u Ružicu Sokić, Batu Živojinovića, Nikolu Simića, one koji su sa mnom bili često u kontaktu i koji su bili moji drugovi iz klase. Gledala sam kako se oni osjećaju sigurno, jer su se u srednjoj školi amaterski bavili pozorištem. Jedino se ja u klasi nijesam bavila glumom. Zbog toga sam imala puno sumnji. To me je pratilo sve sve dok nijesam izašla na put glume. To se desilo na kraju IV godine studija. Dobila sam, opet sticajem okolnosti, da igram Anu Frank, u Narodnom pozorištu, u Beogradu. Upravo je sad 60 godina od moje Ane Frank, jer sam je igrala premijerno 1958. godine. To je moja prva uloga u profesionalnom pozorištu. Sjećam se, na premijeru je došao i moj tata i nakon odigrane predstave

...Pozorište...

blagoslovio me kao glumicu. Kada sam došla u Vršac da kažem ocu (kao studentica književnosti, jer sam to bila prvo upisala), da sam se upisala na pozorišnu Akademiju, on je začutao. Bio je veliki šalac, a u Vršcu je postojao jedan sveštenik, pop Cveta, koji nije imao pojanje u crkvi, a jako je želio. Zbog toga su u Vršcu često pravili šale na račun toga. I tata me pita: „Šta ćeš da budeš“? Ja treba da mu izgovorim riječ glumica, a teško mi, jer ni sama nijesam sigurna u sve to... Tata će na tu moju nesigurnost: „Ma nemoj.. Ma divno! I pop Cveta bi da bude operski pjevač.“ A onda kada me gledao kao Anu Frank, blagoslovio me je. Evo, danas tih 60 godina je prošlo kao tren. Prosto ne mogu da vjerujem.

filmu, televiziji, blagodet je za dušu. Rada Đuričin svojim osmjehom i blagošću prosto plijeni, tako da gledalac, ili sagovornik u njenom prisustvu osjeća neko posebno blaženstvo. Njen osmijeh jeste dar od Boga. Taj znak joj je često bio velika podrška i oslonac, ali nekad i nije.

Teško da čovjek može sam o sebi govoriti da li je nešto uticalo na njega, kako se odražavalo u ovakvim ili onakvim prilikama? Mislim da se rodimo sa genima naših roditelja i predaka pitaj Boga od kada, i donesemo na ovaj svijet osobine koje nam nekad pomažu a nekad odmažu. Sigurno da vedrina i neko vezivanje za igru, a ja sam imala sreću da se bavim poslom koji je u suštini igra, djetinjstvo, nešto što čovjeka drži u nekoj



Rada Đuričin i Tanja Bošković u duodrami „Primadone“

Sjećanja na početke u karijeri, diva priča laganim tonom, sa puno dramskih boja, tako da sagovornik ima utisak da gleda njen autobiografski film. Sa jedne strane, dojmila mi se ta uplašena djevojčica, koja je svojim talentom raspršila sve svoje predrasude, a sa druge sam ugledala divu glumišta, čijoj se ljepoti stvaranja divimo i radujemo. No, svaki susret sa ovom glumicom, bilo to uživo, u pozorištu, ili da sa njom razgovarate, ili je pak gledate na

vrsti mladosti. Pa eto, tako je i meni data ta igra i hvala Bogu što je tako. Drugima je lakše sa onima koji nose neku vedrinu, nego sa onima koji su jako zabrinuti. Ti koji su jako zabrinuti u prvom redu su teški sabi, a onda i nama koji ih slušamo i nije nam baš tako lako u njihovoj blizini. Zahvalna sam Bogu što sam rođena sa osmjehom.

Vedrina duha i osmijeh održali su ovu glumicu da i danas u devetoj deceniji igra na sceni, tako

energično i žustro, da i ne primjećujete njene godine.

Zar postoji neki čovjek koji je samo vedar ili samo tužan. Uvijek se malo nasmiješimo i malo plačemo. U „Šupljem komadu“ igram Veru Sergejevnu - profesorku u penziji. Ona je jako usamljena, ali s vremena na vrijeme obuzme je neka radost, želja za igrom i učestvovanjem u životu, a onda se opet skupi i kaže: „Kad sam tužna i kad me nešto boli, onda navijam kosu figarom i to me veseli“. Hoću reći da je život jedna nepoznanica. Da li ćemo u jednom trenutku da se osjećamo ovako ili onako to je kombinacija ovoga o čemu sam govorila. To što na licu imam osmijeh je moj stav da nikog ne opterećujem svojim problemima ili nekom mukom koju osjećam na duši, jer ja kao i Vi imam raznih problema na duši koji ne mogu da nas drže stalno nasmijanim. Savjetovao me otac: „Nikad ne učestvuj u nečemu što dijeli ljude“! Trudim se zaista i to nikad ne zaboravljam. Zbog toga se klonim što je to više moguće da se ne nađem u takvoj situaciji. Ja ne osuđujem one koji se tako ne opredjeljuju, ali ja, kao čovjek koji sam u pozorištu i treba svima da donesem nešto što može da ih zabrine ili da ih zamisli, da ih obraduje i razveseli, ne smijem da imam one koji su protiv ili za iz nekih tamo razloga. To prosto profesija na neki način nalaže.

Tajna njenog trajanja je možda i to što se poslije šest decenija rada, ova glumica sa istim žarom raduje premijeri, kao prvog dana.

Sjećam se, rekla sam Vam, kada sam igrala Anu Frank... Drugih se uloga i ne sjećam koje su se desile u međuvremenu. Možda bi ih mogla da se sjetim, ali Anu Frank sam zapamtila za sva vremena. To su bili strahovi, velika iskušenja i moja unutrašnja pitanja, kao da ih i sad čujem: Šta će biti? Hoće li me publika primiti? Hoće li me primiti kao glumicu u pozorište nakon te uloge? Bilo je mnogo i drugih misli. Danas to ne mislim. Sada to više nije prisutno. Lane Gutović se uoči sinoćnje premijere našalio, nazvao me i poslao SMS komplimente za moju ulogu i kaže: „Sjajan početak karijere“. Kao što vidite, svaka nova uloga je u stvari novi ispit. Htjeli vi to ili ne. To je takva vrsta posla.

Rad u pozorištu posebno je ispunjavao glumicu Đuričin. Zbog toga mu se i danas uvijek rado vraća, posebno kada je u pitanju rad sa kolegama sa kojima je „dijelila scenu i hljeb“.

To je zaista nešto nevjerovatno. Ja sam sa Irfanom provela ogroman broj godina življenja i

igranja u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, jer smo oboje bili članovi tog pozorišta i evo i dan danas sam u njemu. U tom pozorištu smo Irfan i ja imali premijeru u režiji Jagoša Markovića. Igramo „Tako je ako vam se tako čini“, Luidija Pirandela. Mi smo stari drugari, još jedna dobro poznata naša predstava je „Buba u uhu“, u režiji Ljubiše Ristića. Igrali smo je 43 godine sve dok Ljubiša nije umro. Možete zamisliti koliko me je obradovalo da radimo zajedno u „Primadonama“, u kojoj je Irfan reditelj. Rad na ovoj predstavi je bio pravo uživanje. To je moja prva uloga sa Tanjom. Jako lijepo se slažemo. Ona je divan čovjek i glumica. Sa uživanjem se radujemo igranju. Večeras u Nikšićkom pozorištu smo imali divnu publiku i kada su se digli da nas pozdrave, meni je srce bilo ogromno. Sa ovom predstavom igrali smo ne samo u Srbiji i zemljama regiona, već i u Kanadi, gdje smo prošli nekoliko gradova, od Montreala, Toronta, pa sve do Vankuvera. U publici su uglavnom bili naši ljudi i bili su srećni što čuju naš jezik, a kamoli kad i ima još toga da se čuje.

U tome je tajna što glumci više vole da rade u pozorištu, a ne na filmu. Na filmu to ostaje zabilježeno, a u pozorištu je sve tako nekako prolazno, ali istovremeno otvara mogućnost neposrednog, živog kontakta sa publikom. Posebna je draž ta interakcija i to što se desi. Sjećam se, igrala sam nekoliko monologa koji su adaptacija više tekstova. Tu sam imala obraćanje publici i gdje je sala bila osvijetljena. To je takvo uzbuđenje i takva radost. Posebna je draž kada vidite u nečijim očima da se poistovjećuje sa pričom koju priča.

Ova glumica se svojim radom uvijek borila za ulogu pozorišta i umjetnosti uopšte. Zbog toga je marginalizovanje kulture na ovim prostorima, a i u svjetskim okvirima, iritira. Tome se, poručuje ova glumica, mora stati u kraj.

Odbrana umjetnosti je svjetski problem, a ne samo naše sredine. Naravno, kada je neka sredina bogatija, to se manje vidi, nego kod nas koji smo malo siromašniji ili mnogo siromašniji. Ali svima neka bude jasno: Pozorište je vječno i neće nigdje otići. Igraće se u četiri zavjese... U to sam sigurna.

Glumac Moamer Kasumović vraća se rodnom kraju Ovdje pravim Holivud

- *Kultura je sama po sebi sloboda i ona je apsolutno ljudsko pravo svakog čovjeka. To je upravo jedan od mojih razloga zašto sam se vratio u Bijelo Polje. Da svojim radom doprinesem razvoju kulture ovdje, na sjeveru Crne Gore.*
- *Pozorišta je bilo! Biće ga! I trajaće! Jer, ništa ne može da zamijeni taj osjećaj, tu katarzu koju gledalac doživi kada gleda jednu predstavu, dramu ili komediju, svejedno je, jer gledalac ima živu stvar ispred sebe.*

Razgovarala: *Slavojka Marojević*

Bosanskogercegovačkog glumca **Moamera Kasumovića** većina publike u regionu zna iz uloge *Damira*, popularnog sarajevskog serijala „*Lud, zbunjen, normalan*“, pa i nije čudo ako ga na ulici neko tako i pozdravi. Filmska publika ga

rođen u Bijelom Polju koje je napustio 1996. godine zbog školovanja, prvo u sarajevskoj Gimnaziji, a potom studija na tamošnjoj Akademiji dramskih umjetnosti. No, uvijek se rado vraćao svom rodnom gradu, ili kako on to kaže „slatkoj čaršiji“, koja se ponosi njegovim uspjehom i uvijek ga dočekuje sa ljubavlju. Ta srdačnost njegovih Bjelopoljaca



pak, pamti po ulogama u filmovima, prije svih u ostvarenju „*Ljeto u zlatnoj dolini*“, Srđana Vuletića, što je njegovo prvo filmsko iskustvo, nakon kojeg mu karijera kreće uzlaznom putanjom. Drugi njegov angažman u filmu je vezan za „*Dobro uštimani mrtvac*“, a zapažene uloge je odigrao u kratkim filmovima „*Prva plata*“ i „*Anđeo i amnezija*“. Njegovi angažmani u pozorištu, takođe su ostavili utisak na publiku, posebno u komadima: „*Cirkus inferno*“, Almira Imširevića, a u režiji Pjera Žalice, kao i u „*Žabi*“, koju rediteljski potpisuje Elmir Jukić. Međutim, mali dio publike zna da je Moamer

posebno mu godi u ovo vrijeme kada je odlučio da se vrati u taj grad na obali Lima i da zajedno sa grupom pozorišnih zaljubljenika Bijelom Polju na velika vrata vrati pozorište koje je ono nekada imalo.

Svaki umjetnik, naročito glumac, bi trebalo da se vrati u svoj rodni kraj, odnosno odakle potiče, jer je to neki mentalitet koji najbolje razumijemo. Najlakše je govoriti o svojim problemima na način na koji to govori pozorište, postavlja pitanja i trudi se da na ta pitanja da odgovore. Mi treba da se bavimo stvarima koje nas tište, a svi znamo onu krilaticu da: „Što je urađeno lokalno, ono

automatski postaje globalno“. Tu postoji neki strah koji mi stalno imamo i češće se pitamo: da li će se to razumjeti negdje drugo: u Americi, Britaniji ili bilo gdje drugo na svijetu. To je i te kako moguće. Da budem konkretniji - mi smo u Crnoj Gori vrlo plodonosno područje što se tiče spisateljstva, a naročito u dramskoj umjetnosti. Poznato je da je u Kotoru osnovano najstarije pozorište na južnoslovenskom prostoru na narodnom jeziku. Prije nego što je postojalo pozorište na Hvaru, koje je inače bilo na italijanskom jeziku. Dakle, imamo jednu veliku tradiciju pozorišta, koja je na žalost na neki način ubijena. Pozorištu treba vratiti stari sjaj koji ono zaslužuje. Bila je jedna velika pomama glumaca sa prostora bivše Jugoslavije za za tim nekim, holivudskim karijerama. Meni je to bilo vrlo čudno i uvijek sam imao i danas imam neki otklon prema tome. Pitam se: Šta ti ljudi traže tamo? Ja, sebi, jednostavno ovdje pravim Holivud. Moj maternji jezik je ovaj koji govorim. Crnogorci su to fino u nekom nedavnom vremenu nazvali maternjim jezikom, pa ga nijesu zvali ni crnogorski, ni srpski, ni bošnjački, ni hrvatski. To je za mene jedan jezik. Jezik kojim mi, na ovim prostorima, govorimo, a razlika je samo u dijalektima.

Narod sa južnoslovenskih prostora ne samo da povezuje sličan jezik, smatra Kasumović, već oni dijele sličnu sudbinu i susreću se sa istim teškoćama u svakodnevnom bitisanju. Tako je, kaže ovaj glumac, i kada je kultura u pitanju.

To je narod istog, ili veoma sličnog mentaliteta. Pblemi sa kojima se susreće pozorište u Crnoj Gori su isti kao oni u Bosni, Srbiji i čitavom prostoru bivše Jugoslavije. Negdje su malo više izraženi, negdje malo manje, u zavisnosti od toga koliko se dalo, ili nije, da se pozorište sačuva. Ono što me strašno ljuti kada je Crna Gora u pitanju, to je centralizacija kulture. Kao, ono recimo: „Hajmo svi u Podgoricu“... Šta onda to znači? Ostavićemo ljude u Nikšiću, Bijelom Polju, kao da ne zaslužuju kulturu i pozorište. To doživljavam fašizmom u kulturi i nikako ne prihvatam. Kultura je sama po sebi sloboda. Ona je apsolutno ljudsko pravo svakog čovjeka. I to je upravo jedan od mojih razloga zašto sam se vratio u Bijelo Polje. Da svojim radom doprinesem razvoju kulture ovdje, na sjeveru Crne Gore. Mi smo u Bijelom Polju dobili status profesionalne produkcije, sa komadom „Hasanaginica“, koju režira Slobodan Marunović. Dakle, produciramo prvu profesionalnu predstavu

i u taj projekat jako puno želim da uložim. I ranije sam se vraćao ovom gradu, mimo privatnih, porodičnih obaveza (moji roditelji žive ovdje). Prošle godine sam bio u Žiriju Festivala dramskih amatera Crne Gore i mogu Vam reći da sam uživao u njegovom programu. Čak mislim da smo napravili presedan, jer smo prekinuli jednu lošu naviku davanja nagrada onako, po poznanstvima i nekim drugim stvarima. Mislim da to nije uloga žirija, jer je njegova uloga da stvarno ocijeni ponuđene predstave i da procijeni koja je najbolja, koja uklapa sve dramaturške, rediteljske i sve elemente koje sublimira jedan pozorišni projekat.

Iako je postao poznat kao filmski, televizijski, pa tek pozorišni glumac, Kasumović neizmjenno voli i cijeni rad u pozorištu.

Pozorišta je bilo! Biće ga! I trajaće! Pozorište nigdje neće otići, ja sam u to siguran. Dosta se ljudi sada boje zbog razvoja tehnologije, da će animacija zamijeniti glumce, ali to je nemoguće. Jer, ništa ne može da zamijeni taj osjećaj, tu katarzu koju gledalac doživi kada gleda jednu predstavu, dramu ili komediju, svejedno je, jer gledalac ima živu stvar ispred sebe. U tome je satkana ljepota pozorišta. Drugo: u pozorištu ne možete lagati. Publika jako dobro zna bilo šta što igrate. Čak i na najprimitivnijem mjestu, publika će vas razumjeti o čemu vi govorite, ako je nešto napravljeno sa iskrenim stavom, i ako govorite o temi koja je iskrena, i koju ljudi žele da vide, i da razumiju. U posljednje vrijeme ja imam osjećaj da nekako, naročito reditelji pokušavaju da to izmijene... Ja to zovem parola u pozorištu, gdje nekim izvikivanjem naslova iz novina i dnevne štampe, pokušavaju da nam skrenu pažnju. Međutim, to je samo neko uzvikivanje i tu nema nikakve katarze, emocije. To je, ponoviću, jednostavno iznošenje parola, a to se može raditi samo na ulici, na mitingu. Tome nije mjesto u pozorištu. Pozorište treba da se vrati svom iskonskom biću koje ono jeste. Glumce uglavnom impresionira rad u pozorištu. Ja sam definitivno za pozorište. Sve akademije na ovim prostorima su zasnovane na istom principu. Baziraju se na Stanislavskom, iako u svom nazivu imaju Akademija za pozorište, film i radio, što bi značilo da glumac mora biti osposobljen kada završi akademiju za sva tri medija. A, mi uglavnom tokom studija izučavamo glumu u pozorištu.

Ja recimo uvijek imam veću tremu pred kamerama, nego kada radim pozorišnu predstavu,

iz razloga tog sistema obrazovanja na akademija-gdje se više forsira pozorište, nego ta filmska gluma koja se radi pomoću drugih sredstava koja se koriste u filmu. Zbog toga se ja u pozorištu uvijek osjećam pripadajućim. To je sredina koja meni i mom habitusu jednostavno paše – odgovara. Taj izražaj i taj osjećaj koji imate nakon poklona, kada vam ljudi priđu i iznose svoje impresije za ono što ste vi pokazali, uradili na sceni je nešto posebno što nije karakteristično za film. Film se radi, nastaje u montaži. Nasnimi se i po pedeset sati materijala na terenu, izaberu se najbolji momenti i on se sklapa. To je kao neki kolaž. U pozorištu ne možete ni da lažete, ni da se poigravate sa emocijama. Ne možete prevariti ni publiku, ni nikog, pa na kraju ni sebe.

Počev od pozorišta, pa kasnije i filma, uvijek su bile najbolje predstave i filmovi koje su režirali glumci.

Na konstataciju da nastupa era glumačkog pozorišta, a da je minuli vijek prošao kao era rediteljskog pozorišta, Kasumović je odgovorio potvrdno. To pojavu vidi kao jednu od determinanti za vraćanje mjesta i uloge pozorištu koje mu pripada.

To je apsolutno tačno. Jedan slovenački reditelj je na pozorištu okačio svoje slike, što je za moj pojam apsolutno pogubno, jer publika nije došla da gleda njegove fotografije već njegovu režiju. U tom slučaju u drugi plan su stavljeni glumci koji su na sceni. Predstava tako koncipirana može biti samo rediteljski performans, kao konceptualnog umjetnika. Ako je to tako, onda se ne možete baviti pozorištem. Ako ti reditelj kaže



Kasumović u popularnom serijalu „Lud, zbunjen, normalan“

Na činjenicu da se u posljednje vrijeme, glumci često okreću rediteljskim poslovima, ne samo u pozorištu, već i u filmu, Kasumović gleda blagonaklono.

To je najbolje nešto što se moglo desiti. Niko ne može bolje režirati predstavu osim glumac (reče glumac ha-ha). Reditelji će mi možda zamjeriti na ovom, ali se ja znam našaliti sa njima i reći im: Reditelj izmišljena profesija od prije 100 godina, a glumac postoji jako dugo, od antičke Grčke pa nadalje. Glumac će uvijek biti neko ko je četvrto oko, oko koje posmatra sve to i koje treba da uklopi rediteljsku zamisao na sceni, ili u filmu, serijalu.

da njemu nije bitno šta glumac radi i kako mu to izgleda, već se drži njegove zamisli i rješenja, onda je to pogubno u pozorištu. Drago mi je da se vraća glumac u pozorište, jer ako gledamo beogradske teatre prije rata, onda vidimo sjajne glumačke postavke. To je nešto najdivnije što se dešavalo u pozorištu, ali i na filmu. Ja sam odrastao na tim predstavama i na tim filmovima. I svuda na svijetu glumac je taj neki premijer i najbolji predstavnik kulture neke države i na kraju najbolji ambasador. Volio bih naravno da ovdje sa svojim kolegama u Bijelom Polju i u Crnoj Gori, vratimo to mjesto glumcu i da ga stavimo na taj pijadestal na koji on

zaslužuje da bude. Da ljudi dolaze da vide, recimo ime mog kolege, moje, ili bilo nekog drugog, i da kažu: „Aha, evo ih... Ovo je super! Idem da ih gledam!“

Koprodukcija je budućnost pozorišta. Tim projektima se daje prednost kada su u pitanju i evropski fondovi. Zbog toga treba više saradivati i raditi zajedno - naglašava Kasumović.

Svaka država bivše SFRJ je relativno malo tržište i nije dovoljno. Recimo ako bismo uzeli neki projekat da radimo za tržište Crne Gore, koja ima 600.000 i nešto više stanovnika, to je za filmsku produkciju vrlo malo. Ali kada udružite prostor Crne Gore, Srbije, Bosne, to je već 20 miliona ljudi i to je već veliko tržište. Tu već možete da radite veće projekte i koprodukcijske stvari. Zbog toga ne bi trebalo da se zatvaramo u neke svoje torove, već da se otvorimo i upravo te različitosti koje mi konstantno namećemo, treba da ih vidimo kao pozitivne i da ih sublimiramo. Jer kroz pozorište govorimo o problemima koji nas na neki način tište, a nikako da ih artikulišemo.

Priča o profesionalizmu je upravo ta produkcijska varijanta koja će napraviti dobre ansamble i koja će imati zdrav kasting i koji pri tom neće zanemariti mlade ljude i one koji nijesu mladi da učestvuju u radionicama, ovim ili onim i koji će imati priliku da postanu dio tih ansambala.

Ja na to uvijek kažem da i mi moramo platiti račune. Evo naći ću primjer prije šest godina. Nas nekoliko kolega sa Akademije u Sarajevu, upravo nezadovoljni situacijom u pozorištima, afirmisanjem, grupisanjem i nekim sektaškim vođenjem pozorišta, gdje ako nijesi dobar sa rediteljem nećeš nikada igrati, ili slično, odlučili smo da uzmemo stvari u svoje ruke. Vođeni tim entuzijazmom uspostavili smo nešto što se danas zove „Magacin kabare“, gdje smo bukvalno u jednoj kafani radili predstave. To je napravilo takav bum u gradu i šire, da smo dobijali konstantno pozive za gostovanje. Ljudi su bukvalno hrlili u pozorište da nas gledaju i mi smo za tri godine uspjeli da se etabiliramo kao malo novo pozorište u gradu Sarajevu. Ono što je najbolje bilo, okupili smo društvo sa Akademije (dramaturzi, glumci, reditelji, scenografi) i svi smo radili. To je prostor koji nije veći od 50 kvadrata. U cijelu priču ušli smo bez novca. Kostime smo donosili od kuće. Kupili smo dva reflektora, dvije sijalice... Vremenom, naravno prodavali smo karte

i od tog novca ulagali smo dalje u produkciju, kao i u samu infrastrukturu. To je eto dobar primjer kako se treba raditi. Kako se od ničega može stvoriti velika produkcija. Volio bih u stvari da mladi ljudi iz našeg esnafa ne čekaju nikakav budžet, već da sami naprave predstavu. Ako je ona dobra, ljudi će kupovati ulaznice i dolaziti u pozorište da gledaju. Tako će moći pristojno da zarade.

Priča o profesionalizmu i amaterizmu za ovog glumca je *pase*, ali državnim, odnosno nacionalnim teatrima daje pijadestal.

Gledao sam neke amaterske predstave za koje sam mislio da su ih radili profesionalci. I taj amaterski rad ne treba nipodaštavati. Mustafa Nadarević je volio da kaže da je on amater i da je počeo kao amater. Istovremeno, svi dobro znamo da su u onoj velikoj Jugoslaviji, glumci od amatera postali veličine. Naravno, kada o ovome razgovaramo, moram da naglasim da narodna pozorišta zaslužuju svakako pijadestal, ali ne treba nikako zaboraviti ko si, šta si i kome služiš, to jeste da služiš publici, jer pozorište bez publike ne može da postoji. Meni često znaju da kažu da se te neke velike predstave koje izlaze iz nekog narodnog pozorišta, odigravaju jedanput, dvaput i da se poslije te dvije reprize ugase. Producenti to najčešće opravdavaju riječima: „Naš narod je glup i primitivan i to ne razumije“. A ja na to kažem: To nije tačno! Nego, producentu dragi, ti nijesi uradio svoj domaći zadatak. Narod nije glup ako ne zna da pročita simbol, znak, odnosno ono što glumac govori. Ako se to desi, a sa predstavama koje kratko žive to je slučaj, onda su one samo sebi svrha. Umjetničkog efekta nemaju.

Nikšićke balerine uspješno završile školsku godinu Od septembra u novim prostorijama

Na sceni Nikšićkog pozorišta, početkom juna četrdesetak balerina, učenice Baletske škole „Princeza Ksenija“ - Odjeljenja iz Nikšića, imale su uspješan javni nastup, ili kako se to u baletsko-pedagoškom žargonu zove - javni čas. Na oduševljenje publike, mlade balerine su pokazale elemente koji su tokom školske godine savladale, u skladu sa nastavnim planom i programom, usklađenim po Akademiji Vaganovoj iz Sankt Peterburga. To je bila prilika da prezentuju stečeno znanje, odnosno raskošan talenat i umjeće, ali istovremeno da poruče: da Crna Gora, iako još

izveli, na ovoj predivnoj sceni, zajedno sa našim gostima sa Bejdžin dens Akademije, sa kojima nastavljamo dalju saradnju. Nikšićke balerine, na nastavničkom vijeću naše Škole, istaknute su zbog jedne posebne poetike i estetike“, rekla je Pantović. Ona je pohvalila angažman pedagoga koji su, evidentno je, vrijedno i na visokom profesionalnom nivou radili. Pantović je za taj uspjeh zahvalna ne samo svojim kolegama i učenicama, koji su predano radili tokom nastave, već je za uspjeh Škole u Nikšiću istakla i podršku koju ova ustanova ima od Nikšićkog pozorišta i Opštini Nikšić.



Nikšićke balerine na javnom času

uvijek nema nacionalni baletski ansambl, ima na goda da računa.

Nikšićke balerine su pokazale ne samo talenat, već i spremnost da odgovorno, upornim radom i trudom, uspješno savladaju sve lekcije koje su im tokom nastave prezentovale profesorice klasičnog baleta, francuskog jezika i bontona: **Ema Veljić, Ana Halas i Mileva Guberinić.**

Vanja Pantović, direktorica Baletske škole „Princeza Ksenija“, pozdravljajući mlade balerine, njihove nastavnice i roditelje istakla je da je javni čas organizovan u skladu sa tradicijom Škole .

„Redovno predstavljamo rezultate našeg rada koji se odnose na realizaciju nastavnog plana i programa. Vi ste, tokom ove školske godine, vidjeli jedan od segmenata našeg rada. To je bila predstava Pepeljuga, Sergeja Prokofjeva koju smo

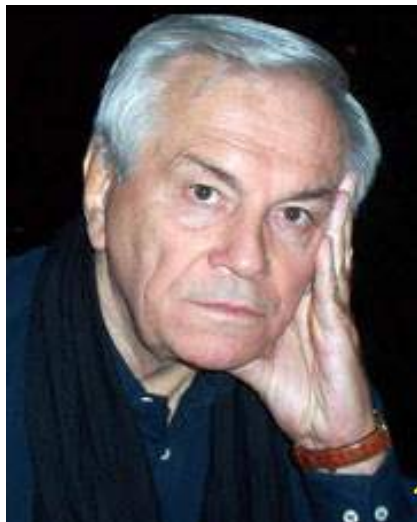
„Jedva čekam kada će biti otvoren novi prostor za rad Škole u Nikšićičkom pozorištu. U njemu će naše balerine imati jedan pravi, prekrasan kutak, gdje će baletska umjetnost moći da doživi svoj procvat, pa ćemo opet na Velikoj sceni, početkom decembra dočekati novu premijeru“, poručila je direktorica Baletske škole.

Nikšićke balerine će nastavu ubuduće izvoditi u novim prostorijama, koje su rekonstruisane u zgradi Nikšićkog pozorišta. Baletske sale, učionice i prateći sadržaji urađeni su po standardima ove umjetnosti, tako da će nastava biti unaprijeđena i odvijać se na nivou razvijenih zemalja svijeta. Otvaranje tog segmenta u zgradi Nikšićkog pozorišta, planirano je u septembru.

S.M.

Veljko Radović, zaboravljeni stvaralac

Piše: *prof. dr Ratko Božović*



Veljko Radović spada u one naše književnike koji nijesu ni dovoljno čitani ni adekvatno pročitani. O daltonizmu i gluvoći književne javnosti ne vrijedi pisati, jer se ona teško mijenja i još teže uspostavlja kao kritička. Ni jedan dio Ra-

dovićeovog književnog opusa – drame, komedije, pripovijetke, esejistika i teatrolologija – nije protumačen ni približno kompetentno. Ako za trenutak ostavimo po strani dramu kao najbitniju njegovu tvoračku preokupaciju, ne možemo da zaboravimo kako je bila gotovo neprimijećena njegova zbirka pripovijedaka „Birane muke“ (1986), koju je kritika u velikoj mjeri prećutala, i pored toga što je riječ o bravuroznom literarnom djelu, primjeru superiornog književnog umijeća i sugestivnog pripovijedanja. U jednoj jedinjoj priči, po kojoj je zbirka i dobila ime - u kojoj i konj biva podvrgnut surovom kažnjavanju samo zato što je vlasništvo omraženog susjeda – Radović proniče u mržnju kao apsurdnu strast i antropološku grešku, kao u poremećaj mentalne i moralne ravnoteže. Nema nijednog detalja u ovoj zbirci pripovijedaka koji ne demonstrira umijeće kako se složena motivacija proznog teksta može oblikovati u jednostavnoj i lapidarnoj formi. Književna kritika nedovoljno je tumačila ovo djelo. Bilo je i izuzetaka. Vladislava Ribnikar je u beogradskom časopisu „Književnost“ veoma visoko vrednovala ovu prozu. A kritičar mlađe generacije Vasa Pavković u novosadskim „Poljima“ već se naslovom svoje kritike odredio: „Pritajeno majstortstvo“.

Nije bila bolje sreće ni njegova knjiga „Drama kao notni sistem“ (1994.), koja bi se i u razvijenijim sredinama mogla smatrati značajnim prilogom teatrolologiji. U pozorišnim ogledima, koji su se ovdje našli, autor uvjerljivo pokazuje da se drama

smatra predtekstom za glumačko i rediteljsko tumačenje. Dramatičar daje dramu kao notni sistem, a onda se ona pretvara u teatarsku čaroliju. Radović pozorišni čin tretira kao trijadu: tekst, gluma i režija. Ne radi se tu samo o dolaženju do adekvatnog otjelovljenja teksta, nego i o težnji da se dostigne koherentna cjelovitost i puna saglasnost svih elemenata i svih nivoa teatarskog čina. Ipak, da ne budemo nepravedni, teatrolog dr Petar Marjanović, povodom knjige „Drama kao notni sistem“, ističe da je riječ o značajnom prilogu našoj nauci o teatru, a u Radoviću otkriva „velikog čitača temeljnog obrazovanja i raznovrsnih znanja iz mnogih oblasti ljudske duhovnosti (pa, naravno, i iz istorije drame i pozorišta), koji je izgradio koherentan lični stav u odnosu na suštinu pozorišta i njegovu funkciju u vremenu“. Njegovi ogledi o pozorištu, koji se prvenstveno temelje na antropološkim i psihološkim saznanjima, podsticajni su i zbog toga što ih ispisuje dramatičar - erudita, pouzdan znalac dramaturgije i teatra koji, polazeći od trajnih i univerzalnih vrijednosti, nastoji da sve stavi na svoje mjesto, da sve prevrednuje. U tome je poseban značaj njegovih teatroloških i kritičkoesejističkih tekstova. Koliko su ovakva iskustva neophodna i pozorišnoj javnosti i teatarskoj kritici, moglo se vidjeti i u tumačenju Radovićeovog stvaralaštva. Kada je, primjera radi, njegova groteskna komedija „Događaji u magarčevoj sjenci“ dobila Sterijinu nagradu u Novom Sadu, 1992. godine, kritika sklona ovještalim klasifikacijama i konvencionalnom rezonovanju, nije ni znala kako da se odredi prema ovom djelu. Ostala je bez odgovora. Klasifikatori nijesu znali gdje da ga „stave“. Pokazalo se, i ovoga puta, da je i pozorišna kritika „Ahilova peta“ naše kulture. Nedavno, u izdanju „Obodskog slova“, Veljko Radović je, u autorskom izboru, objavio svojih deset izabranih drama/komedija pod naslovom „Jelovnik za kanibale“. U ovom brižljivom izboru vlastitog dramskog opusa može se pratiti razvoj ovog stvaraoca. On je, u stvari, u rasponu od drame „Jakov grli trnje“ (žanrovski označene kao „groteska o smislu vlasništva nad nepokretnim“, s lokalnom temom i univerzalnim ishodištem), nastale prije više od trideset godina - do nedavno napisane groteskne komedije „Jelovnik za kanibale“, u čijem je središtu

ličnost ulovljena u mrežu Internet-a i novih medijskih tehnologija. Ovakva autorova preokupacija novim medijima utoliko je značajnija što je stara priča o čovjekovoj komunikaciji sa svijetom ispričana. Bjekstvo iz tjeskobnog realiteta u virtuelnu stvarnost omogućava kompjuterska civilizacija. Međutim, time nije ništa bitno učinjeno za čovjekov spas, jer trijumf tehničkog uma ne može zaštititi savremenika ni od mučne dosade ni od ekstremne usamljenosti. Zato Radović „žali“ što ovo svoje djelo nije označio kao kibernetiku grotesku, a mogao je - komotno. Njegovo prvo izvedeno dramsko djelo, „Jakov grli trnje“ (prikazano u okviru diptiha „Kapa nebeska“, u CNP, 1969. godine) dočekano je kao otkrovenje. Penzionisani oficir, dvadeset godina poslije rata, pošto je izgubio sve životne bitke, vraća se na svoje nekadašnje imanje, koje je bio poklonio seljaku, koji mu je, žrtvujući ruku, u ratu, spasio život. Na žalost, za njega nema više ni povratka, ni zavičaja.

U svojim djelima Radović je prošao dug put: od rodne Grude, kao stvarnog i metaforično – estetskog zavičaja, do planetarne zajednice i moderne civilizacije, koja sve više postaje poprište golemih anomalija, pa je zato u njoj i dovedeno u pitanje načelo višeg reda, kako je zapazio Rene Genon. Ako bismo pojednostavili Radovićevu dramsku putanju, onda bi se ona mogla odrediti kao kretanje od stvarnog i nadrealnog do grotesknog. U grotesknoj tragikomediji „Medalja“, njegov junak, sportista, proslavio se u „bijelom svijetu“ ali se spotakao, gdje bi drugo nego - u zavičaju. A zavičajci, onoliko koliko su ga dizali u nebesa dok je bio odsutan toliko su ga „zakopavali“ ispod zemlje kad se vratio. U svojoj zatvorenosti i zapuštenosti mala i neslobodna sredina ne može da pristane na individualnu razliku i uspješnog pojedinca. Ova parabola o zavičaju, koga nije ni bilo sem u djetinjastoj mašti i bolesnoj nostalgiji, završava se kao velika deziluzija. Čini se da je ovo Radovićevo djelo najviše prevedeno na strane jezike zbog njegovog univerzalnog značenja. U sumornoj komediji „Rat i mir u Grudi“ izmišlja se potreba za sportom, da bi se našla forma da se, u ringu, naplate stari, ponekad pradjedovski »dugovi«. Da bi cinizan bio potpun, tu su i pravila, i sudija, i ring, a sve je smišljeno da se kroz tuču utole prljave strasti i osvetničke frustracije. U ovom živom, metaforičnom i crnohumornom djelu kivni potomci se mlata „po pravilima“, dugove stare da naplate, a njen autor obznanjuje njihova mentalitetska posrnuća i apsurdne sjenke ljudske prirode. Podsticaj za

nastanak groteskne tragikomedije „Svačije“ autor je pronašao u istinitoj isповijesti Skendera Kulenovića, koji je, jadan i žalostan, četiri godine smišljao i »pravio« roman u slavu seljačkih radnih zadruga, a onda su političari dekretom saopštili da više nema seljačkih zadruga. Kad više ne važi zadruga, ne važi više ni roman o njoj. Tako, eto, prolaze politički nalozi u umetnosti. Državni pisac, koji se slavi zbog iznevjeravanja umjetnosti, u stvari, legitimise glupost kao mogućnost, spornu i u estetskom i u etičkom pogledu. Djelo „Ljute trave“ autor je odredio kao „dramu o neprolaznoj ludosti“. Glavna ličnost je Vaso Pelagić, arhimandrit, književnik i travar - iscjelitelj. Ovdje nijesu prisutne vjerodostojne istorijske ilustracije, jer nije bila ni u primisli autora da stvori „istorijsku dramu“. Pelagić je u velikoj mjeri maštom rekonstruisan kao anarhična i polusumanuta priroda, ali i kao groteskna pojava. U Radovićevoj verziji, on je ponajviše naivna i tragična ličnost, koja nastoji da pošto poto ubrza istoriju. Groteskna komedija „Događaji u magarčevoj sjenci“ varijacija je na „filosofsku“ staroatinsku besmislicu – da li se prodajom magarca prodaje i njegova sjenka. Preokupacija ničim i nizašta mogla se pozabaviti utvrđivanjem: šta će se dogoditi s odsječenom glavom turskog paše u lokalnom muzeju, koji je pogubljen prije tri stotine godina (da bi sprdnja bila veća, nije se radilo o Turčinu, nego o Grku). Autor je pokazao kako se mitološka svijest pojavljuje kao pretpostavka za preuveličavanje uloge palanačke sredine, jer je ona lišena samosvijesti i refleksije o svojim mogućnostima. Njen poremećaj u percepciji realnosti seže do iracionalne monumentalnosti. Budalaštine, trice i kućine pokazuju se kao uzaludnost i apsurd egzistencije. U djelu „Motel za ljudine“, takođe u grotesknoj komediji, Radović oblikuje junaka, rastom malenog „usmenog“ slikara, koji oponaša Tuluz – Lotreka, a njegove „slike niko nije video“. Pravi se motel za rastom male ljude, s tim da se zabrani da u njega ulaze visoki. Iz ovoga se vidi da i mali mogu biti veliki rasisti, i da mogu biti žestoko netrpeljivi u odnosu na svaku, pa i fizičku razliku. Djeluje možda paradoksalno to što je ova groteska, u stvari, realistična. To se u velikoj mjeri odnosi i na grotesknu komediju »Grickanje duše«. U opustjeloj egzistenciji usamljenika, mentalnih samaca, koji robuju stvarima i ispraznim željama, došlo je do deherojizacije, monomanije i kretenizma. Dogodio se poraz životnog stila. Zato povodom ovog Radovićevog djela Dušan Kovačević piše: „U

sledećem veku, vele, biće nas tri puta više, i vele, bićemo i tri puta usamljeniji nego danas. Možda to nije istina, ali valja verovati ljudima koji već žive u 'samicama', osuđeni sami od sebe. Grickanje duše je nagoveštaj takvog života. Nekome se može učiniti neverovatnim, sve dok mu, jednog dana, na dobro zaključana vrata ne zazvoni ili ne zakuca miš...A onda, počinje priča koju je ispisao gospodin Veljko Radović“. Tu je već suvišan bilo kakav komentar. U grotesknoj tragikomediji »Trokrilni orman i uma kolos«, kao njeni junaci pojavljuju se dvije važne ličnosti istorije srpske kulture – Simo Milutinović Sarajlija i Đorđe Marković Koder. Možda će biti zanimljivo da, makar u fragmentima, podsjetimo kako ih Radović određuje u ovoj drami, čija se radnja događa tridesetih godina XIX vijeka. Pored ostalog, Milutinovića identifikuje kao poklisara knjaz - Miloševog za Crnu Goru, kao agenta, nadriljekara, istoriografa, prevodioca, hajduka, zavjerenika, učitelja Njegoševog. Ovaj „siroti pjevun“ bio je „na Cetinju Šumadinac, u Novom Sadu Bošnjak, u Beogradu Crnogorac, u Srbiji Čubro Čojković, u inostranstvu Srbo Srbović ... Ukratko, SMS je neka vrsta slovenskog Svečoveka...“. Đorđa Markovića Koder autor vidi kao preteču srpskog modernizma i rođenog stranca. Valjda što nije volio „donjozemsku, 'realističku' ljubav prema očiglednosti“, bio je opsjednut mističnim i alhemijom. Naklonjeni modernim vremenima, oni su, i jedan i drugi, u stvari, svojim novatorskim individualnim pregnućem izvršili kritiku anahronizma, zapuštenosti i „seljacizma“. Takvi kakvi su bili, u vremenu u kome su živjeli, djelovali su kao incident i kao nova „formacija“. Bili su, naravno, i neshvaćeni i neprihvaćeni; niko ih nije razumio, te „moderniste“. Teško je reći da li je njihov položaj bio više tragičan ili komičan.

Pored drame, kakva je „Jakov grli trnje“, sva ostala djela Radović je označio ili kao groteske, groteskne komedije, groteskne tragikomedije. Postoji i njegova „Kuća s odjekom“, „nadrealistička komedija“. Sve njegove komedije su sjetne. Na osnovnom nivou, sve je tu komično, a na kraju preovlađuje osjećanje sjete. Poslije smijeha, ostaje gorčina u grlu. Njegov melanholični humor daleko je od ironične zlobivosti. Doista, ponegdje je kozerski humor prevladao tjeskobu apsurdizma. Kritičari koji su se bavili Radovićevim stvaralaštvom isticali su njegovu tematsku originalnost, svježinu i neočekivanost fabule. Sve njegove priče umiču

stereotipnosti fabuliranja. To je neophodno istaći između ostalog i zbog toga što je umjetnost fabuliranja u svijetu u velikoj krizi i u neprestanoj reciklaži. Njegovi likovi su uvjerljivi, neočekivani i originalni. Na temeljima kreativne pronicljivosti nastaje i tematska raznovrsnost i majstorstvo dijaloga. Briga o jeziku završava se njegovom virtuožnošću. To je zapazio i dr Petar Marjanović, koji je zapisao „Radovićeve dramska dela pisana su izvrsnim jezikom, asketski jezgrovito, i teško ih je na sceni skraćivati a da to ne pokida osetljivo tkivo drame. On ima i osećanje za meru i stil koji je lišen težnji za scenskim efektima i praznom, jalovom spektakularnošću. Jasno je da ne želi da ma čime, osim osnovnim tekstom, opterećuje i ograničava reditelja i glumce. I ono najvažnije: ti sažeti dijalozi otkrivaju pokušaj da se ostvari ono što je i najteže u umetnosti (ostavljam po strani aksiološka pitanja), a to je da se u prividno nedramatičnom, jednostavnom, svedenom i neposvećenom vidi i izrazi srž duboke i mnogostruke dramatičnosti koja nije spoljna...“ I ništa nije u njegovom djelu spolja ni spoljašnje.

Sve što Radović stvara oblikuje kao visoki profesionalac, briljantno. Žestoko se usprotivio trivijalnosti opšteg mjesta i zastarjelosti književnog zanata. Sudeći po sabranim dramama, Radovićev književni vrt je uređen rafinirano i skladno. I detalji, i cjelina. Svaka stazica i svaka latica je na svom mjestu. Njegovo stvaralaštvo ne označava samo spisateljsko majstorstvo, nego i estetski antidogmatizam. Pored mnoštva originalnih izuma, on je pokazao kako se na klasičnim osnovama stiže do literarnog moderniteta. Očigledno, voli sinkretizam formi, ali nastoji da ih savlada. Sve što stvara podvrgnuto je sažimanju. To je i shvatljivo kad se zna da je kod njega veoma izražena težnja ka jedinstvenosti stila i jednostavnosti kazivanja. U njegovom tvoračkom činu nema ni simuliranja ni blefiranja. To je vidljivo i u njegovoj esejistici, koja nastaje na autorovom fanatičnom zanimanju za moderne fenomene. Ako se to nekad sabere i štampa, onda će to biti rijedak fenomenološki brevijar. U saglasnosti biografije i stvaralačkog pregnuća, u podudaranju uma i savjesti, u nepristajanju na banalnosti političkog i malograđanskog života, trebalo bi prepoznati samosvojnu ličnost Veljka Radovića.

O Ljubomiru Đurkoviću, prijatelju i dramskom piscu Čovjek strasti

Iz teatrološke bilježnice Aleksandra Saše Milosavljevića

Na trećoj stranici knjige, odmah ispod imena autora naslova *Tri drame*, a iznad odrednice



„Književna opština Cetinje 1985.“, čitkim „raspisanim“ rukopisom (rekao bih penkalom) piše: „Dragom Saši Milosavljeviću, prijateljski i s poštovanjem! Sarajevo, 15. IV 1991“. U potpisu: „Ljubo Đurković“.

Ne sjećam se trenutka kada mi je Ljubo poklonio svoju knjigu i napisao posvetu. Nema sumnje da je to bilo tokom trajanja sarajevskog MESS-a, i to upravo one godine (1991) kada smo obojica bili članovi žirija ovog Festivala - Ljubo kao predstavnik Crne Gore, a ja (tzv. uže) Srbije. U to doba, naime, nikome nije padalo na pamet da krije činjenicu da se sve u SFRJ, a pogotovo u Bosni i Hercegovini (i naročito u Sarajevu) kadrovski rješava „po ključu“, pa je tako bio formiran i taj žiri - posljednji jugoslovenski, na posljednjem jugoslovenskom izdanju MESS-a. Već sljedeće godine počeo je rat. ...

Sjećam se, međutim, da smo tog (hladnog) proljeća u Sarajevu Ljubo i ja (i ne samo nas dvojica) naveliko razgovarali o predstojećem raspadu Jugoslavije, ali isto tako pamtim i da obojica (i ne jedino nas dvojica) nijesmo vjerovali da će najžešće i najstrašnje „pucanje“ jugoslovenskih „šavova“ da se dogodi u Bosni (a naročito u njenom glavnom

gradu). A tako smo mislili ne zato što smo bili naivni da verujemo (i da se u tom času pravimo da nevidimo) da je sarajevska atmosfera na tipično bosanski, tihi način uveliko obojena buđenjem svih mogućih nacionalizama, nego otuda što smo bili ubijeđeni da svako normalan u Bosni (barem u Bosni) veoma dobro zna da bi svako nacionalističko „talanjanje“ smjesta uzrokovalo užasno prolivanje krvi. Kao sarajevski student, Ljubo je to bolje od mene znao, ali je kao mudar čovjek isto tako bio skeptičan, jer nije imao povjerenje u mudrost ni onih koji donose konačne odluke, a ni onih koji će na te odluke – voljno ili ne – ipak pristati. Uostalom, on je tada bolje od mene razumijevao Andrića.

Premda, velim, ne pamtim trenutak kada mi je Đurković darivao svoju knjigu, rukopis njegove posvete i danas kao da gledam kroz ondašnju kafansku izmaglicu, gustu od duvanskog dima, bremenitu mirisom roštilja i alkoholnim isparenjima, koja se na čudan način stapaju sa žamorom gostiju neke od onovremenih sarajevskih kafana, stvarajući audio-vizuelni melanž i dajući svakom razgovoru izvjesnu notu naglašene intime. Mora da je bilo baš tako, jer kako bi drugačije moglo da bude sa Ljubom.

Poznavao sam ga još od 1986. godine kada sam prvi put bio na FJATT-u, docnije smo se sretali u Beogradu, Titogradu, Ljubljani... gde su me vodili moji pozorišni poslovi, a njega i teatarski ali i znatiželja, potreba da se druži ili tek da se distancira od sredine u kojoj živi i koja bi ga, bez obzira na to kakva je, povremeno gušila, pritiskala. Zato je vazda žudio za putovanjima, za odlascima, stvaranjem svojih katkad dužih a ponekad kraćih privremenih baza, koje neprestano doživljava kao neku vrstu (filmskog) „reza“ u vlastitom životu, kao priliku da se osveži, konsoliduje svoje misli, no prije svega svoja osjećanja, gde će moći da započne sve ispočetka...

Nekada su ovi „rezovi“ bivali odveć radikalni, potpuno bi ga izmještali iz njegovih intimnih, suštastveno-životnih tokova, dovodili u situaciju da uistinu radi neke njemu nesvojstvene poslove, no uvijek bi se ispostavilo da bi, na koncu, Ljubo nastavljao da se bavi onim što on zapravo jeste – pisanjem. I to dramskim pisanjem.

Isto tako se, međutim, redovno događalo i da se, nakon izvjesnog vremena, vraća kući, u Crnu Goru. Oduvijek sam imao utisak da Đurkovićeви bjegovi iz domovine, baš kao i njegovi povratci u Podgoricu i na rodno Cetinje, imaju karakter specifičnog „provjetranja“ (duha), podjednako i kada bi odlazio i kada bi se vraćao. Kao da je imao potrebu da promjenom ambijenta udahne malo drugačijeg (svežeg) vazduha te prikupi snagu i nanovo „zaroni“ - bilo u dobro poznatu crnogorsku stvarnosti, bilo u neku novu avanturu drugačijeg ambijenta, koju će neko vrijeme istraživati (ili pak iznova prepoznati kao da je prvi put doživljava). Jedno je apsolutno sigurno: Ljubo Đurković ne može bez Crne Gore! Ne zato što se jedino u njoj može natapati materijalom za pisanje, niti zbog svog (nesumnjivog) patriotizma, ali ni patetičnog odnosa prema pojmu domovine. Ne, u njegovom slučaju su posrijedi drugi razlozi, a možda i kombincija svih prethodno navedenih.

Filozovi, na tragu Sokrata, zaključuju: „Upoznaj samog sebe“, na šta japanski mudraci dodaju: „Da bi saznao šta je raj a šta pakao“. Rječnikom psihologije moglo bi se reći: da bi u potpunosti razumio sebe, neophodno je spoznati i vlastite mane. U intelektualističkom diskursu ovo bi glasilo: da bi prihvatio sredinu iz koje potičeš, važno je konstatovati njene mane. No, u slučaju Đurkovićeve naglašene emotivnosti isto to (otprilike) izgleda ovako: da bi voleo svoju domovinu, katkad i do bola, moraš je ponekada i mrzeti (takođe do bola).

Ima, međutim, tu još nešto: da bi se zaista osjećao slobodan u umjetničkom smislu i da bi uistinu pripadao kategoriji slobodnih intelektualaca (što Ljubo zasigurno i bez rezerve jeste), on naprosto vazda mora (ne iz kakvog intelektualističkog poziraja ili prenemaganja) da bude „na drugoj strani“, a ta pozicija mu, uz sve neprijatnosti, obezbjeđuje mogućnost kritičke distance. Možda u svemu tome ima i ponešto od tipično crnogorskog, a naročito cetinjskog, inata, a svakako da ima takođe tipično crnogorske gorosti, i nema sumnje da bi karakter drugačiji od Đurkovićevoг u mnogim situacijama reagovao drugačije, svakako manje radikalno, no s druge strane, zar baš takva vrsta naglašeno izoštreneг radikalizma nije i jedna od dominantnijih mentalitetskih crta naroda čiji je Ljubo predstavnik.

Na samom početku karijere, dakle kao sasvim mlad pisac čiji su dramski komad vrlo brzo

našli put do pozorišne scene, Đurković je bio duboko uronjen upravo u socijalni milje koji je odgovarao njegovoj tadašnjoj autorskoj vizuri, ipak donekle tada plaćajući, barem na najširem tematskom planu, danak tadašnjim vremenima (*Peti čin* a naročito *Pisac porodične istorije*). U centru njegove pažnje bila je porodica, ozbiljno načeta nemaštinom, ali i debelim slojevima mješavine tradicionalizma, s jedne, te surovim socijalnim okolnostima svakodnevice, s druge strane. Đurkovićeви dramski junaci su bili osuđeni na društvenu marginu, razapeti između (samo)svesti izgrađenoj na glorifikovanoj prošlosti (bližoj ali i daljoj) i života koji evidentno nema nikakve veze s poviješću, a još manje sa idealizovanim predstavama o onome što je nekoć bilo. Ljubo ni kao mladić nije bio naivan pisac. Kod njega nema eksplicitnih proklamacija i deklamacija o aktuelnim problemima, nego konflikti proizilaze i bujaju iz konkretnih životnih situacija, pri tom precizno bojeći karaktere i tačno definišući njegove dramatis persone. U isti mah, junaci Đurkovićevih ranih komada govore prijsnim jezikom svakodnevice, grubi su u verbalnom iskazu baš kao i u svom ponašanju, ostajući, međutim, duboko u sebi ranjivi – taman u mjeri koja istovremeno i provocira (na dramaturško-rediteljskom planu) i na fin način podgrijeva dramsku potku njegovih komada.

Tragove ovog dramsko-spisateljskog prosedeja jasno ćemo prepoznati i u docnijim Đurkovićevim dramama (*Tobelia* ili *Otpad*, na primer), ali sada, međutim, po svim elementima dramskog spisateljstva izošrenijim u pravcu senzibiliteta novih vremena. Iz sfere u osnovi ibzenovske situacije, u kojoj se široki spektar društvenih pitanja otvara i sagledava kroz prizmu složenih porodičnih odnosa i poziciju dramskog junaka u kontekstu obiteljskih relacija, Đurković se zapućuje ka prostorima u kojima se neprestano ukruštaju posdramski senzibilitet i gotovo beketovski uvid u vazda tragičnu čovekovu sudbinu. Ono, dakle, što smo jasno naslućivali kod mladog Đurkovića – pesimistički pogled usmjeren ka budućnosti, sada već sazreli Ljubo – zreo i životnim iskustvom i spisateljskim stavom – razvija u pravcima koji rezultatom korespondiraju sa senzibilitetom naših aktuelnih vremena.

Pri tom valja konstatovati da je Ljubo – i kao dramski autor – rezistentan na pomodne i druge trendove, te da mu ni na kraj pameti nije padalo da se umiljava bilo kome, pa ni gledaocima inscenacija

svojih dramskih tekstova. No, Đurković – čini mi se – nije odolio jednom drugom iskušenju (ako je to uopšte iskušenje) – izazovima prijateljstva. U tom smislu treba ukazati na dva takva – prijateljstvom sa Slobodanom Milatovićem i, docnije, sa Nikom

ali i duboka (katkad i neprijatna) istina koju iskusni „pozorišni gledalac sa zadatkom“ (kritičar, dakle) uvijek nepogrešivo prepozna kada se sretne s uistinu dobrim i *istinitim* teatrom. Tako je, znači sa prijateljima – prijateljski, Ljubo direktorovao



Scena iz drame „Otpad“, Ljubomira Đurkovića

Goršičem, alias Nikom Aperom (Nick Upper). Obojica su, naime, svaki na svoj način i svaki u svoje vrijeme, indirektno, najčešće kroz složeni sistem druženja sa Ljubomirom, usaglašavali svoj pogled na pozorište kao scensku umetnost sa Đurkovićevim spisateljskim postupkom. Ne radi se ovdje o presudnim uticajima ili krucijalnim i dramatičnim korekcijama, ali ipak primijtnim i – rekao bih – opravdanim jer su piscu omogućile da i na taj način ostane u dosluhu sa senzibilitetom epohe, sa damarima kojima je pulsirao savremeni teatar.

Odsustvo rezistentnosti na ovakve „uticaje“ svjedoči, međutim, o još jednom lično-profesionalnom svojstvu Ljubomira Đurkovića. On, naime, pozorište može, ali i želi (pa i hoće), da pravi jedino s prijateljima, što po svoj prilici nije samo najbolja nego i jedino djelotvorna solucija,

i Kraljevskim teatrom Zetski dom na Cetinju, na nevjerovatan način spajajući ličnu harizmu, tolerantnost, ogromnu i široku edukovanost sa naglašeno prijateljskim stavom. Iz ličnog iskustva znam da je pozorište moguće i na taj način voditi, ali sam – takođe na sopstvenoj koži – iskusio i cijenu koju takav stav podrazumijeva: gubitak ličnog života, svakog oblika privatnosti i – zdravlja.

Ljubo Đurković je trenutno u Ljubljani. Još jednom je iz Crne Gore otišao u egzil i sigurno će se vratiti kući, tamo gdje se, kao u dobroj dramskoj literaturi, na neobičan način prepliću ljubav i mržnja. A i jedno i drugo podrazumijevaju strast, elementeno „pogonsko gorivo“ za Đurkovićevo stvaralaštvo. I njegov život.

Pozorišni putopis iz Crne Gore Balerine i Kotor u Podgorici

Iz teatrološke bilježnice Aleksandra Saše Milosavljevića

Prvi put sam bio na ovom Festivalu sredinom 80-ih godina prošlog vijeka kada mu ime bješe

alternativa se tada postepeno selila iz sfere bezmalo neograničene slobode (umjetničke, ali i političke) amaterizma, gde je „društvena“ kontrola bila manja, u pozorišne institucije, a Sloba Milatović, Ljubo Đurković i Džoni Hodžić su se u okvirima dominacije Crnogorskog narodnog pozorišta izborili za svoju – smjelu i beskompromisnu – verziju BITEF-a. I načinili su čudo! Tada sam i prvi put vodio razgovore za festivalskim okruglim stolovima kritike, pekao zanat kritičara, pravio greške držeći nesnosno duge tirade, sve u želji da pokažem koliko znam o teatru (a znao sam malo). Ipak, trpjeli su me, a ja sam učio.

Sada sam, međutim, u Podgoricu doputovao na isti Festival, no koji se danas zove FIAT – Festival internacionalnog alternativnog teatra, kao član njegovog Umjetničkog savjeta i – što mi je, priznajem, još značajnije – s predstavom „Balerine“, Foruma za novi ples, Baleta Srpskog narodnog pozorišta, a dočekali su me Sloba Milatović, bard negdašnje a i sadašnje pozorišne alternative, i Ana Vukotić, rediteljka koja danas uspješno vodi Festival. Godinama su me Ana i Sloba zvali na FIAT, ali me je bilo sramota da se uvaljujem kao gost. Sada sam, pak, u Podgoricu došao s predstavom na koju je SNP ponosno jer je obišla region, nadobijala se nagrada i u svakom pogledu na najbolji način reprezentuje ovdašnji alternativni pogled na teatar. No, ispostaviće se da je naša predstava, nastala na osnovu ispovijesti balerina i umetničkih plesačica, na FIAT-u imala fenomenalnu „najavu“, predstavom „KoTo(R) KOTORU“, Dokumentarnog teatra „Pozorište u Kotoru“, u režiji Petra Pejakovića.

I kotorska predstava je, kao i naše „Balerine“, dokumentaristički projekat – baziran na ličnim iskazima aktera, ali ne profesionalnih scenskih umjetnika nego amatera, Kotoranki i Kotorana koji su teatrom pokazali svoj život – svoju muku. Jer život u Kotoru im se pretvorio u muku. Od ispovijednih fragmenata svakodnevice nastala je scenska igra saopštena teatarskim rječnikom, uzbudljiva, na



FJATT – Festival jugoslovenskog alternativnog teatra Titograd. U to doba teatarska alternativa je podrazumijevala predstave koje su se i svojom estetikom i tematski razlikovale od onoga što su nudili repertoari „velikih“ pozorišta, a demarkaciona linija između glavnog repertoarskog toka i alternative bila je ogromna poput Kineskog zida. Pozorišna

momente potresna, nimalo pretenciozna, predstava o postepenom propadanju Kotora koji nestaje pred silovitim nasrtajima neoliberalnog koncepta „kulturnog turizma“, stvarajući, međutim, razdor unutar samog bića kotorskog građanstva. Otuda su akteri predstave, prikazavši je u svom gradu, prepoznati u Kotoru kao neprilagođeni buntovnici i remetilački faktor. Rečju, kao drugačiji. A biti drugačiji, barem u mehanizmu „filozofije palanke“, znači biti – neprijatelj. (Baš kao i Forum za novi ples, o čemu između ostalog svjedoče i „Balerine“.)

Duhovite reminiscencije na kotorsku svakodnevicu u jednom času, u ovoj predstavi, postaju zastrašujuća slika joneskovski apsurdne stvarnosti koja prijeti da sama izjede vlastitu supstancu, a usput i ruinira jedan od najljepših gradova drevne mediteranske baštine. No, „KoTo(R) KOTORU“ pokazuje da uništavanje Polisa ujedno podrazumijeva i poništavanje građanske svijesti. Završne scene predstave – odjeci njenog igranja u samom Kotoru, užasne prijetnje i uvrede na račun njenih aktera – potvrđuju istinu da građanska svijest jeste jedno od centralnih civilizacijskih pitanja. Uzmemo li u obzir činjenicu da akteri predstave nijesu glumci, te da ne pokušavaju da glume glumce, nego svoje iskaze saopštavaju neposredno, autentično dokumentaristički i bez ma kakvog pokušaja prikrivanja da su naturščici, onda njihov scenski angažman dobija dodatnu scensku dramatičnost.

Uostalom, već je i sam naslov predstave duhovita igra riječi, jer ukazuje na dvosmislenost: Kotor Kotoru, s jedne, ali i ali Ko to (radi) Kotoru, s druge strane, gde slovo R u zagradi na kraju prve reči ujedno asocira na zaštitu robne marke, pa Kotor (r) možemo prepoznati i kao primer kulturne baštine koja je postala tržišni brend. A tržište, kao što nas podučavaju magovi neoliberalnog kapitalizma, ima svoje zakone, po pravilu suprotne interesima kulture.

I tako sam, namah, zahvaljujući predstavi „KoTo(R) KOTORU“ (a slobodan sam da konstatujem i „Balerinama“) u FIAT-u prepoznao dimenziju nekadašnjeg FJATT-a, utočišta istinski rebelističke pozorišne alternative, sposobne da se, bez uobičajenog festivalskog glamura, suoči sa nesputanim (pre)ispitivanjem teatarske umetnosti kao složenog mehanizma u kojem se neprestano kreativno prepliću scenska forma i sadržaj, a sve to, naravno, u kontekstu konkretnog društvenog trenutka.

Ako je forma „Balerina“ postepeno izrastala iz sadržaja ispovijesti umjetničkih plesačica, stvarajući metaforu koja se tiče naše društvene stvarnosti, forma kotorske predstave je scenskom igrom početnu metaforu Kotora kao polisa na kojem se temelji mediteranska civilizacija smjestila u sferu društvenog aktivizma, te se tako oslobodila obeveze robovanja ma kakvim pozorišnim pravilima. Jednostavno, „KoTo(R) KOTORU“ se na inteligentan scenski način poigrao pozorištem, iskoristio je teatar kao medij da bi postavio važna pitanja koja se ne tiču jedino Kotora.

Biografija autora:

Aleksandar Saša Milosavljević je poznati pozorišni kritičar. Studirao je psihologiju na Filozofskom, a apsolvirao Teoriju književnosti sa naukom o književnosti na Filološkom fakultetu Beogradskog univerziteta. Diplomirao je menadžment u medijima na Fakultetu za menadžment u Novom Sadu 2008. godine

Upravnik je i direktor Drame Srpskog narodnog pozorišta i predsjednik Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije. Pozorišnom kritikom bavi se od 1986. godine.

Dobitnik je nagrade Zlatno pero TANJUG-a za najbolju kritiku predstave s BITEF-a, Sterijine nagrade za pozorišnu kritiku i časopisa „Venac“ za esej.

Tramvaj zvani želja: pozorišna produkcija Elije Kazana

Piše: Vesna Tripković Samardžić



Pedesetih godina dvadesetog vijeka Brodvej je postao „žrtva konzervativizma Hladnog rata sve oprezniji u svojoj kulturnoj hrani“¹ i mjesto gdje je impuls za zabavu ugušio kreativnost.² Iako „crne liste“ nijesu pogodile Brodvej kao film i televiziju, što je omogućilo veću slo-

bodu u prikazu neke od kontroverznih tema, birale su se sigurne opcije, kao što su mjuzikli, koji dominiraju sredinom 50-ih i postaju ozbiljnija dramska forma. Ovakav trend se donekle može objasniti strahom od gubitka pozorišne publike, naročito nakon ogromnih selidbi srednje klase u predgrađa i pojave televizije. Artur Miler, ključna figura američkog teatra pedesetih, krivicu za sterilnu klimu na Brodveju pripisivao je dramskim piscima, koji su bili skloniji da „idu uz liniju“ nego da prkose konvencijama.³ Miler je isticao da je pozorište bilo preplavljeno „komercijalnim smećem“, koje je samo ponekad zabljecnulo iskrom kreativnosti. Smatrao je da su samo on i Tenesi Vilijams prkosili ustanovljenim klišeima o moralnosti, svojini i seksualnosti, te da je, u ovom pogledu, Evropa bila mnogo stimulativnija.

Ipak, konzervativizmu Brodveja prkosila je pojava pozorišnih aktivnosti na Of-Brodveju (eng. *Off-Broadway*), gdje su se izvodile drame Tenesija Vilijamsa, Judžina O'Nila, Olbija, Beketa i Joneska⁴. Glumci, dramski pisci i reditelji Of-Brodveja su, pod uticajem evropske avangarde prkosili vrijednostima američkog društva. Pored Tenesija Vilijamsa i Artura Milera, američko pozorište pedesetih obilježile

su još dvije figure: pozorišni i filmski režiser Elija Kazan i režiser, glumac i producent Li Strazberg. Sa Milerovom dramom *Sjećanje na dva ponedjeljka* (*A Memory of Two Mondays*, 1955) i Vilijamsovom dramom *Kraljevski put* (*Camino Real*, 1953) dovedena je u pitanje konvencionalna dramska struktura od pet činova, a još veći izazov za dramske konvencije došao je od afroameričkih dramatičara i avangardnih eksperimenata, koji će naći svoj puni izraz tek krajem decenije, kad novine na Brodveju postanu očiglednije.⁵ I kod Milera i Vilijamsa srećemo modernističke elemente, eho socijalnog realizma i „glas mnogih nezadovoljnih Amerikanaca i Amerikanki“⁶. Miler, koga su proslavile drame *Svi naši sinovi* (*All Our Sons*, 1947) i *Smrt trgovačkog putnika* (*Death of a Salesman*, 1951), okarakterisan je kao politički pisac i moralista, sa izrazito društvenom sviješću. Zaokupljen nepredvidljivošću ljudskog ponašanja, Miler se suočavao sa savremenim problemima „sa bolnom odlučnošću da ne izbjegne istinu niti odgovornost“⁷. Zauzimajući stav boema, umjetnika, idealiste, nekonformiste i „romantika u neromantičnom svijetu“, Vilijams je ogromnu popularnost stekao prvim dramama: *Staklenom menažerijom* (*The Glass Menagerie*) iz 1944. godine i *Tramvajem zvani želja* (*A Streetcar Named Desire*) iz 1947. godine. Zaokupljen unutrašnjim životima svojih likova, Vilijams postaje poznat kao „pjesnik ljudskog srca“ i „loreat odbačenih“, šokirajući brodvejsku publiku poslijeratnog doba temama kao što su silovanje, nimfomanija, homoseksualnost, nasilna ubistva, frigidnost, impotencija, droga, alkoholizam, sifilis, masturbacija, koprofagija, lobotomija, kastracija i kanibalizam, i kombinujući „poetsku delikatnost i izvorno nasilje... krhkost ljudskog duha i proždrljivost“⁸. Ipak, popularnost koju je stekao u tom periodu govori o tome da se elitistička, brodvejska publika brzo prilagodila

5 *Ibid.*, 88.

6 *Ibid.*, 90, “a voice for the many discontented American men and women”.

7 Ihab Hassan, *Contemporary American Literature 1945–1972*, New York: Frederick Ungar Publishing, 1973, 149, “with a tortured determination to shirk no truth or responsibility”.

8 *Ibid.*, “poetic delicacy with primal violence... frailty of man's spirit and his voracity”.

1 Martin Haliwell, *American Culture in the 1950's*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007, 85, “the victim of cold war conservatism and ‘grew more cautious in its cultural diet’”.

2 *Ibid.*

3 *Ibid.*

4 *Ibid.*, 86.

i Vilijamsovim šokantnim temama i njegovim modernističkim tehnikama. Poetičnost Vilijamsovog jezika, koja je američku dramu uspjela da oslobodi od ograničenja realizma, najviše je isticana osobenost Vilijamsovog stila. Upravo iz želje da nađe verbalne ekvivalente za unutrašnja stradanja svojih junaka, Vilijams je stvorio novi žanr poznat kao „lirska drama“. U želji da jezik svojih drama obogati neverbalnim elementima teatra (upotrebom svjetla, muzike, seta i govora tijela), Vilijams je stvorio koncept novog, „plastičnog pozorišta“, koje će zamijeniti iscrpljeno pozorište realističkih konvencija, ustanovljene standarde o žanru i norme strukturne i tematske ispravnosti.

Rad na prvoj pozorišnoj produkciji drame *Tramvaj zvani želja* (1947)⁹ označio je, za Brodvej, početak plodne saradnje Tenesija Vilijamsa i jednog od najpoznatijih pozorišnih filmskih reditelja 20. vijeka - Elije Kazana. Vilijams je insistirao na tome da Kazan radi pozorišnu verziju jer je smatrao da jedino on na sceni može oživjeti dramu onako kako se ona dešava u stvarnom životu. U Kazanovoj režiji vidio je osobenosti sanjara slične njemu samom, ali i dinamizam i objektivnost koje je njegovo djelo zahtijevalo.¹⁰ Nakon početnog oklijevanja, Kazan je, opčinjen tekstom, na kraju pristao.

Uputstva za režiju pozorišne verzije, Vilijams je sumirao u pismu upućenom Kazanu, koje je kasnije služilo kao njegova ideja vodilja

9 *Tramvaj zvani želja* je drama o patnjama koje preživljava Blanš, Južnjakinja srednjih godina. Nakon gubitka porodične plantaže pod imenom *Lijepi san* (*Belle Reve*), koji je uslijedio nakon razvratu muških članova porodice, propalog braka sa homoseksualcem, koji je, nakon Blanšinog prezrenja, počinio samoubistvo i brojnih seksualnih veza u koje se upustila da pobjegne od smrti (želja = antiteza smrti), Blanš je, optužena za vezu sa svojim učenicom, dobila otkaz i napustila grad Lorel, gdje je i radila. U očaju, ona traži spas kod svoje sestre Stele, koja sa mužem Stenlijem živi u Nju Orleansu. Otvorena seksualnost koja karakteriše odnos Stele i Stenlija odbija Blanš ne zbog njene prefinjenosti, kako ona tvrdi, već zbog senzualnosti koja karakteriše njene prethodne veze. Njenu jedinu nadu za bijegom, brak sa Mičem, Stenlijevim drugom i maminim sinom, uništava Stenli, kada je u znak osvete što se ova usmjerila da uništi njegovu porodicu, siluje. Nakon silovanja, Blanš doživljava nervi slom, i, nanovo zatočena u svijet iluzija, biva odvedena u instituciju za mentalno oboljele. Prihvatajući Stenlijeve laži, Stela nastavlja da živi sa Stenlijem i tek rođenim djetetom. Drama je dobila nagradu Udruženja njujorških kritičara i Pulicerovu nagradu. Izvođena je 855 puta, završno sa decembrom 1949. godine.

10 Elia Kazan, *A Life*, New York: Alfred A. Knopf, 1988, 276.

za film.¹¹ Vilijams je smatrao da je najveći kvalitet drame „njena autentičnost ili vjernost životu“¹², dakle, ne crno-bijela podjela na dobre i zle, nego vjerni prikaz *kompleksnosti* ljudskih bića koji se sukobljavaju, ne toliko zbog zlobe, koliko zbog međusobnog nerazumijevanja. Zato *Tramvaj zvani želja* za Vilijamsa ima samo jednu temu: onu o (ne) razumijevanju među ljudima. U tom smislu, Stenlija treba oživiti na sceni kao osobu koja u Blanš ne vidi očajnika nego „proračunatu kučku“¹³. S obzirom na to da je drama klasična tragedija, čiji cilj je da proizvede katarzu, tj. strah i saosjećanje, Vilijams je prvenstveno želio da publika saosjeća sa Blanš i da je razumije. Istovremeno, u uputstvima Kazanu, on je insistirao da se to ne smije postići na uštrb Stenlija, te da ovaj ne smije biti prikazan kao „crni gad“¹⁴. Cilj drame, prema Vilijamsovom mišljenju, bio je pokazati da Blanš nije ubilo ljudsko biće, tj. Stenli, već *nerazumijevanje* i da je nepostojanje želje da se, zbog iskrivljenog ega, izađe iz sopstvenog svijeta i razumije druga strana, činjenica koja je Blanš dovela do konačnog uništenja:

... *Slijepilo za ono što se dešava u srcima drugih ljudi. Stenli ne vidi Blanš kao očajem odgurnuto stvorenje koje se povuklo u posljednji ćošak da napravi posljednji očajnički pokušaj – nego kao proračunatu promiskuitetnu kučku... Niko nikoga ne vidi onakvim kakav jeste već ga gleda kroz nedostatke svoga ega. Tako svi gledamo jedni druge u životu. Sujeta, strah, želja, konkurencija – takva iskrivljenja unutar našeg ega – uslovljavaju našu viziju onih za koje smo vezani. I ako na ovakva iskrivljenja u našem egu dodaš ista takva iskrivljenja u egu drugih ljudi, vidjećeš kako je zamagljeno staklo kroz koje gledamo jedni druge... Na kraju Blanš uništava nešto (nerazumijevanje) a ne neko (Stenli). Na kraju treba da osjetiš – „Samo da su znali ovo jedni o drugima“.¹⁵*

11 *Ibid.*, 276–277.

12 *Ibid.*, 276, “Its authenticity or its fidelity to life.”

13 *Ibid.*, “a calculating bitch”.

14 *Ibid.*, 277, “a black-dyed villain”.

15 *Ibid.*, 276, “...A blindness to what is going on in each other’s hearts. Stanley sees Blanche not as a desperate, driven creature backed into a last corner to make a last desperate stand—but as a calculating bitch with “round heels.”Nobody sees anybody truly but all through the flaws of their own egos. That is the way we all see each other in life. Vanity, fear,

U daljim sugestijama Vilijams navodi da se autentičnost životu može bolje postići ekspresionističkim sredstvima.

U radu na budućem projektu Kazan je vidio kreativni izazov, ali je vjerovao da se najbolji rezultat može postići uskom saradnjom samo dvije osobe - reditelja i pisca, bez uticaja administratora, producenata, sponzora i agenata.¹⁶ Upravo zbog insistiranja na tome da ima kontrolu nad cijelom produkcijom, i da njegovo ime bude ispisano iznad naslova filma, Elija Kazan je stekao reputaciju prvog autorskog reditelja američkog pozorišta.¹⁷ Njegov cilj je bio da za pozorišnu verziju bude maksimalno vjeran Vilijamsovoj viziji, a Vilijamsovo pismo bilo mu je glavni putokaz. On se slagao sa tim da se ova drama nikako ne smije svesti na crno-bijelu sliku i da mora učiniti sve da krajnje djelo bude „kompleksno, suptilno, kontradiktorno“¹⁸. Drama je, kako Kazan opisuje, posjedovala nešto misteriozno, lično i dvosmisleno, i nije dozvoljavala svođenje na ideju o ugnjetavanju osjetljivih od strane okrutnih. Ona je bila vjerna životu, ali životu koji je Vilijams iskusio. Blanš, koju privlače njeni uništitelji, bila je Vilijamsov odraz¹⁹, kao što je posljednja scena, u kojoj Stela osjeća grižu savjesti zbog sestre, ali se ne odvaja od muža, izraz Vilijamsovog stava prema životu: „Nastavljamo sa životom [...] najbolje što umijemo. Neko bude povrijeđen, ali kroz život se ne može, a da neko ne bude povrijeđen. Životinja preživi – po svaku cijenu“²⁰.

desire, competition—all such distortions within our own egos—condition our vision of those in relation to us. Add to those distortions in our *own* egos, the corresponding distortions in the egos of *others*, and you see how cloudy the glass must become through which we look at each other... It is a thing (Misunderstanding) not a person (Stanley) that destroys her in the end. In the end you should feel—if only they all had known about each other.”

16 *Ibid.*

17 Elia Kazan, *Kazan on Directing*, New York: Alfred A. Knopf, 2009, 9.

18 E. Kazan, *A Life*, 282, “complex, subtle, and contradictory“.

19 *Ibid.*, 294.

20 *Ibid.*, 295. “We go on with lives [...] the best way we can. People get hurt but you can’t get through life without hurting people. The animal survives—at all costs.“

U *Bilježkama (Notebook)*²¹, koje su predstavljale konceptualni okvir drame, Kazan je ovako sumirao temu ove „poetske tragedije“:

*To je poruka iz tamne unutrašnjosti. Ovaj malo uvrnuti, petetični, zbunjeni zrak svjetla i kulture ispušta krik. Njega gase sirove sile nasilja, neosjetljivosti i vulgarnosti koje postoje u našem Jugu – to je vapaj ove drame.*²²

Koristeći metod Stanislavskog, Kazan je u *Bilježkama* ocrtao „kičmu“ svakog lika²³, tj. „dominantnu radnju duše lika, koja ujedinjuje različite aktivnosti“²⁴.

Za njega, ponašanje likova bilo je socijalno determinisano. U Kazanovoj viziji, Blanš je bila glavni lik drame. Blanš, prema Kazanu, nije bila toliko mentalno poremećena koliko pogrešna osoba na pogrešnom mjestu – ona je bila „emblem civilizacije na umoru koja pravi svoj posljednji ornamentalni i romantični izlaz“²⁵, a njenu „kičmu“ Kazan je formulisao ovako: naći zaštitu u vidu neke osobe (mladića, Stele, Miča), u skladu sa tradicijom Juga, koja je i uzrok njene tragedije. Blanš je zakočena u ideal žene Juga, koji znači stalnu zavisnost žene od muškarca, njenu bespomoćnost i nesposobnost za odbranu. Pošto novi Jug ne dozvoljava da ovu sliku o sebi realizuje, ona bježi u fantaziju koja je čini posebnom, superiornom, ali je još više izoluje. U stalnom konfliktu sa tradicijom, koju krši i kojoj se vraća, Blanš je na ivici nervnog sloma. U tumačenju Kazana, Blanšina tragična

21 Originalni djelovi Kazanovih *Bilješki* sa komentarima urednika su uključeni u: Elia Kazan, *Kazan on Directing*, New York: Alfred A. Knopf, 2009.

22 E. Kazan, *Kazan on Directing*, 46, “This is a message from the dark interior. This little twisted, pathetic, confused bit of light and culture puts out a cry. It is snuffed out by the crude forces of violence, insensibility, and vulgarity that exist in our South—and this is the cry of the play.“

23 Metod ocrtavanja likova Kazan je naučio od svojih mentora u „Grupnom pozorištu“, čiji je uzor bio Ričard Bolislavski (Richard Boleslavsky), koji je primjenjivao metod Stanislavskog. Vidi: D. R. Jones, *op. cit.*, 140.

24 D. R. Jones, *op. cit.*, 141, “the dominant action of a character’s soul that unifies his disparate activities“.

25 E. Kazan, *Kazan on Directing*, 46, “an emblem of a dying civilization making its last curled and romantic exit“.

„greška“ je potreba za superiornošću ali i potreba za zaštitom.²⁶ Kontradiktornost Blanšinog lika, koja dovodi do tragedije, istovremena je potreba za sigurnom lukom i potreba da osvoji svakog muškarca, negiranje sopstvene senzualnosti, koju joj tradicija ne dozvoljava i stalno predavanje istoj. Kao i za Vilijamsa, koji je držao da je Blanš kompleksna figura, simbol istine prema životu, kulture i „demonške veličine“²⁷, i Kazan je u njoj vidio izraz kontradiktornosti: dominantnu a bespomoćnu, neprilagođenu a ponosnu ženu i, nadasve, kao topli i prefinjeni zračak svjetlosti u brutalnom dobu. Ambivalentna figura, Blanš je za Kazana bila slika Vilijamsa:

*Blanš Duboa, žena, je Vilijams. Blanš Duboa dolazi u kuću u kojoj će je neko ubiti... Blanš Dubou – Vilijamsa privlači osoba koja će je ubiti. Zbog toga je drama duboka... U Blanš sam vidio Vilijamsa, ambivalentnu osobu koju privlači okrutnost i vulgarnost oko sebe i koja se u isto vrijeme boji nje, jer joj je prijatna za život.*²⁸

U Kazanovoj viziji, Stenli nije samo prosti grubijan, već muškarac kome je kristalno jasno da bi mu Blanš razorila dom. Opisan kao „čudo senzualne egocentričnosti [...] ravnodušan prema svemu, sem prema svom zadovoljstvu i udobnosti“²⁹, Stenli se savršeno uklapa u okruženje, koje je po njegovoj mjeri i ne podnosi da je neko bolji od njega. Za Stenlija, seks je isto što i dominacija i sadizam, a „ništa ga više ne uzbuđuje nego ‘nečije nadmeno ponašanje’“³⁰. Iako voli Stelu, to ne pokazuje, mada na trenutke otkriva momente patetične nježnosti. Premda nadmoćna, Stenlijeva hedonistička filozofija ne zadovoljava ni Stelu, ni njega samog jer, svako malo, njegovo frustrirano ‘ja’ izlazi na vidjelo. Stelina „kičma“ je da se drži Stenlija i da Blanš

proglasi antagonistom.³¹ Ona je fina djevojka koja je našla spas i samorealizaciju u „senzualnom zanosu“³², ali je za to platila visoku cijenu. Prema Kazanu i Stela je osuđena na propast, jer se predala trenutnom zadovoljstvu sa Stenlijem koje će konačno nestati. Ipak, pošto joj Blanš „otvori oči“, Stela nikad više neće gledati Stenlija istim očima.

Mičova „kičma“ prema Kazanu jeste da ostavi majku uz pomoć Blanš. „Krajnji proizvod matrijarhata“³³, Mič je prema Kazanu nerealizovani muškarac koga majka čini vječitim, zavisnim adolescentom. Iz tog razloga, Mič duboko u sebi zna da *mrzi* majku, a njegov potencijal za nasilje (pun je snage, seksualnog naboja, nasilne želje prema ženama) je očigledan. Mič, koji je komična verzija Blanšinog ideala muškarca želi da se oslobodi majčinog uticaja, a njegova najveća tragedija jeste što na kraju mora da se vrati svom suverenu.³⁴

Izbor glumaca je bio uslovljen značenjem drame (kasnije i filma) o polaritetu Blanšinog i Stenlijevog svijeta. Glumačka postavka je bila sljedeća: Džesika Tendi (Jessica Tandy) u ulozi Blanš Diboia, Marlon Brando (Marlon Brando) u ulozi Stenlija, Kim Hanter (Kim Hunter) u ulozi Stele i Karl Malden (Karl Malden) u ulozi Miča.

Za ulogu Stenlija, koji je trebalo da igra „privlačnog uništitelja“, savršeno se uklopio Marlon Brando, za koga je Kazan rekao da posjeduje „vulgarnost, okrutnost i sadizam“³⁵, i da u njemu istovremeno ima nešto „užasno privlačno“³⁶. Činjenica da je Brandov glumački stil, koji je Kazan opisao kao „spontani izraz unutrašnjeg intenzivnog iskustva“³⁷ (Brando je glumio „iznutra“ i prema Kazanovim riječima nikad nijeste mogli znati šta će sljedeće uraditi, što je osobina kojoj teži svaki glumac), bio potpuno suprotan od stila Džesike Tendi, koja je detaljno razrađivala svaki dio uloge, ali je pokazivala izvjesnu uzdržanost, savršeno je odgovarala Kazanovoj viziji da predstavi kontrast između „neotesanog lika“ iz četvrti Nju Orleansa i

26 *Ibid.*, 47.

27 D. R. Jones, *op. cit.*, 183.

28 *Ibid.*, “Blanche Du Bois, the woman, is Williams. Blanche DuBois comes into a house where someone is going to murder her... Blanche DuBois-Williams is attracted to the person who is going to murder her. That’s what makes the play deep... I saw Blanche as Williams, an ambivalent figure who is attracted to the harshness and vulgarity around him at the same time he fears it, because it threatens its life.”

29 E. Kazan, *Kazan on Directing*, 54, “a miracle of self-centredness... indifferent to everything except his own pleasure and comfort”

30 *Ibid.*, “nothing is more arousing to him than ‘airs’”.

31 *Ibid.*

32 *Ibid.*, 55, “sensual stupor”.

33 *Ibid.*, 57, “the end product of a matriarchy”.

34 *Ibid.* 57.

35 D. R. Jones, *op. cit.*, 172, “the vulgarity, the cruelty, the sadism”.

36 *Ibid.*, “something terribly attractive”.

37 E. Kazan, *A Life*, 288, “spontaneous expression of an intense inner experience.”

kulturne dame iz Bel Reva.³⁸

Uprkos namjeri da postigne maksimalnu vjernost originalu, Kazanovo „autorstvo“ bilo je očigledno već i tokom rada na pozorišnoj produkciji, za koju je Kazan znatno modifikovao tekst i intenzivirao radnju. Za pozorišnu verziju, Kazan je znatno izmijenio dijalog, iako centralne događaje, broj i redosljed scena nije modifikovao. Kazan je „pojačao“ momente intenzivne radnje i osjećanja (kao u sceni u kojoj Mič tjera Blanš da stane ispod sijalice), a u scenama u kojima nema radnje pojačao je tenziju (kao u prvoj pasivnoj dijaloškoj sceni između Blanš i Stenlija, koja naglašava Blanšinu potrebu za zaštitom). U sceni silovanja, koja je tragični klimaks sukoba dva svijeta, Kazan je slijedio Vilijamsa u upotrebi ekspresionističkih tehnika, ali je neke i pojačao (pomjerio je polku za kraj 11. scene da bi naglasio Blanšinu tragediju). Kazan je slijedio i Vilijamsov metod upotrebe realističkih efekata (kiša, voz, ljudi, svađe, klavir, komšije, prodavači) u cilju naglašavanja raspoloženja ili radnje, iako ih je modifikovao prema svojoj viziji (smanjio uticaj vozova, zadržao džez, ali ga je koristio manje i izmijenio prvu scenu tako da se Blanš upušta u provokativni razgovor za pomorcem). Da bi naglasio realističnu prijetnju Stenlijevog napada i surovo, brutalno okruženje, Kazan je iz scene silovanja uklonio Vilijamsove groteskne sjenke na zidu i umetnuo realističnu scenu sa pljačkom na ulici i policijom (naglašavajući temu nasilja, seksa, novca), sa namjerom da silovanje predstavi kao surovu realnost, a ne projekciju Blanšinog uma. Istovremeno, Kazan je razdvojio Blanšino ludilo od Stenlijeve stvarne agresije i utemeljio ga već ranije u drami (u 8. sceni, poslije propale rođendanske zabave i na početku 10. scene, umjesto na kraju drame). Na taj način, publici je bilo jasno da Stenli, mnogo prije silovanja, zna da je Blanš psihički nestabilna, ali se ipak odlučuje na zločin.³⁹ Erik Bentli Kazanovo rediteljsko umijeće da od eksterijera stvori enterijer, „mjesto za tijelo i zemlju za sjećanja i snove“⁴⁰, opisuje kao kombinaciju naturalizma i ekspresionizma (manja upotreba rekvizita, manje rada sa glumcima, a svjesnija

38 *Ibid.*

39 Opširnije o pozorišnoj produkciji drame *Tramvaj zvani želja* vidi kod: D. R. Jones, *Great Directors at Work*, 183–198.

40 *Ibid.*, 120, “the habitat of his body and the country of his memories and dreams“.

briga oko scenografije, obrasca i forme) i jednim od najupečatljivijih ostvarenja američkog pozorišta.⁴¹

Kazan je bio svjestan činjenice da Vilijamsov tekst doživljava metamorfozu već u izvođenju na sceni koje je doživljavao kao živu stvar. Tokom samog izvođenja, bilo je očigledno da, uprkos činjenici da je Blanš glavni lik, Brando, svojim talentom „nosi“ predstavu, a činjenica da se tokom predstave publika smijala kad Brando ismijava Blanš, za Vilijamsa je značila samo jedno – da je drama vjerna životu, jer, kako je sam rekao: „Blanš nije anđeo... a Stenli nije zao.“⁴²

Nakon premijere na Brodveju 1947. godine, uslijedio je ogroman uspjeh: predstava je doživjela ukupno 855 izvođenja, završno sa decembrom 1949. godine i dobila niz prestižnih nagrada: Pulicerovu nagradu, Nagradu njujorškog kruga kritičara i Donaldsonovu nagradu.

Biografija autorke:

Vesna Tripković Samardžić, diplomirala je na Odsjeku za engleski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Nikšiću 1995. godine. Postdiplomske studije, smjer Nauka o književnosti, završila je na Filološkom fakultetu u Beogradu. 2008. godine, na temu „Slika društva u dramama Tenesija Vilijamsa“.

Od 1996. do 1998. godine radila je kao profesor engleskog jezika u Šestoj beogradskoj gimnaziji u Beogradu, a od 1998. do 1999. godine kao profesor engleskog jezika u Gimnaziji u Kotoru. Od 2000. do 2007. godine radila je kao saradnik u nastavi na Odsjeku za engleski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Od školske 2007. godine radi kao saradnik u nastavi na Fakultetu za strane jezike Univerziteta Mediteran u Podgorici. Objavljivala je naučne radove iz američke književnosti u zemlji i regionu.

41 *Ibid.*

42 E. Kazan, *A Life*, 290, “Blanche is not an angel without a flaw... and Stanley’s not evil.“

Na 48. Festivalu dramskih amatera Crne Gore promovisan časopis „Pozorište“ „Pozorište“ promoter teatra i dramskih umjetnika

- „...Časopis ‘Pozorište’, već 62 godine na vrlo otmen način, iako im vrijeme nije bilo uvijek naklonjeno, pokušava da bilježi, svjedoči i da ostavi trag u teatru“.
- „Časopis „Pozorište“ promovira teatar, dramske umjetnike i kulturu uopšte. Zato treba da mu damo ‘vjetar u leđa’, kako bi ojačao svoj volumen i produžio trajanje, koje već ima, ali na drugačiji - sigurniji način. Jer nedopustivo je da ovaj časopis preživljava neizvjesnost, kada je u pitanju njegov kontinuitet u izlaženju“.

Časopis „Pozorište“, čiji je izdavač Nikšićko pozorište, promovisan je 6. juna, u okviru zvaničnog programa 48. Festivala dramskih amatera Crne Gore, u Galeriji Centra za kulturne djelatnosti, u Bijelom Polju. O toj jedinstvenoj publikaciji u Crnoj gori i jednoj od rijetkih te vrste u zemljama regiona

‘Ostaviti trag u prolaznosti je lako koliko isplesti konopac od pijeska ili iskovati novac od vatre’. Dakle, zaista teško, ali ne i nemoguće. O tome svjedoče mnoge uloge koje se i danas prepričavaju, a koje se već odavno ne igraju. Svjedoče likovi koje su tumačili glumci koji su ušli u antologije, najprolaznije od svih umjetnosti, a o tome takođe svjedoči i teatrologija, ali i teatrografija. No, teatrografija teško da može rekonstruisati, što joj je prvenstveni zadatak, atmosferu iz sale i sami susret glumca i gledaoca. I to je, između ostalog, ono što pozorište čini čarobnim“, istakao je Kovačević.



govorili su: **Vanja Kovačević**, novinar i publicista, mr **Marija Čolpa**, dramska spisateljica i scenaristkinja i **Slavojka Marojević**, urednica izdavačke djelatnosti Nikšićkog pozorišta i časopisa „Pozorište“.

Ističući teatrološki, teatrografski i kulturološki značaj ove publikacije u Crnoj Gori, Kovačević je podsjetio na jednog od najznačajnijih pozorišnih stvaralaca XX vijeka Pitera Bruka koji u knjizi „Prazan prostor“ kaže da mu je potreban bilo koji prazan prostor i dva čovjeka, s tim da jedan bude na pozornici, a drugi u gledalištu, da napravi pozorište. Dakle, bez gledališta nema ni pozorišta.

Pozorište je naglasio je Kovačević, jedna od najprolaznijih umjetnosti, „jer ono postoji samo dok je glumac na sceni. Onog momenta kada se zavjesa spusti, reflektori pogase, pozorište prestaje da postoji. Međutim, tragovi u teatru i te kako ostaju, iako je to izuzetno teško, čemu svjedoči i misao slavnog argentiskog bibliotekara, koji kaže:

„Ta njegova prolaznost pozorište čini dodatno uzbudljivim. Ona je s jedne strane revolt, jer glumac svaki put tumači ulogu na drugačiji način, nađe neku novu repliku, novu rečenicu koju naglasi, što teatar čini uzbudljivim. Međutim, zaustaviti tu prolaznost na trenutak i te kako je važno što se čini uz pomoć teatrografije, časopisa, kao što to uspješno radi časopis ‘Pozorište’, koje već 62 godine na vrlo otmen način, iako mu vrijeme nije bilo uvijek naklonjeno, pokušava da bilježi, svjedoči i da ostavi trag u teatru koji zaista čini čast svima nama, ali i onima koji dolaze poslije nas“, ocijenio je Kovačević. Časopis „Pozorište“, prema njegovoj ocjeni, „nije samo značajan što otkriva nove stvari. On i ne mora da nam ih otkrije, jer biti originalan ne znači biti drugačiji, već biti svoj. Dakle, nama ovaj časopis ne treba da otkriva nove stvari, ali treba da svjedoči o toj ogromnoj strasti i posvećenosti ljudi bez kojih ne bi bilo ni pozorišta, a ni časopisa“, kazao je Kovačević.

Marija Čolpa smatra „iritantnim način na koji se časopis bagateliše, te nedobijanje

zaslužnog značaja. To se, ipak, evo nije dogodilo u Bijelom Polju, gdje je veliki broj ljubitelja pozorišta i pozorišne umjetnosti, razumio značaj ovog časopisa. Nikšičko pozorište i njegova izdavačka djelatnost je lider nečega što je teško održivo u ovoj zemlji. Nevjerovatno je, kako ovaj časopis, iz broja u broj, održava friškoću, što je pravo umjeće. Ne pomaže tu mnogo ni internet, ni druga sredstva komunikacije, jer je izuzetno teško naći pravog sagovornika, koji će iz pravog ugla ispričati pravu priču. Za razliku od nekih drugih, časopis „Pozorište“ promovira kulturu, umjetnike i teatar. Zato treba da mu damo vjetar kako bi ojačao svoj volumen i produžio trajanje, koje već ima, ali na drugačiji - sigurniji način. Jer strašno je što časopis preživljava neizvjesnost kada je u pitanju njegov kontinuitet u izlaženju. Kao dramska spisateljica, sa druge strane ponosna



sam na napor urednice što je uspjela svih ovih godina da publikuje drame, pogotovu studenata sa Cetinja. To je posebno značajno za mlade pisce, jer ukoliko drama nije objavljena ili publikovana, za njene autore gotovo je nemoguć upis na Master, niti dobijanje poena bez kojih se ne može ići naprijed. Zbog te vrste promocija, ovaj časopis ima posebnu vrijednost. Imajući to u vidu, kao i reprezentativnost ove publikacije u dramskim, teatrološkim i kulturološkim krugovima, časopisu Pozorište je neophodna kontinuirana podrška, kako bi konačno na to egzistencijalno pitanje bila stavljena tačka“, zaključila je Sarap Čolpa.

Prezentujući uređivačku koncepciju časopisa „Pozorište“, Slavojka Marojević, njegova urednica istakla je ne samo informativni, već afirmativni i edukativni značaj sadržaja publikacije. Ona je istakla, da „Pozorište“ nije samo nikšički časopis, već je dobrim dijelom sadržaja posvećen dramskom stvaralaštvu u Crnoj Gori, ali i regionu.

„Informativna povezanost crnogorskih i

teatarskih centara regiona osnova je na kojoj počiva uređivačka politika časopisa, jer pozorišna produkcija bez razmjene programa, stavova, ocjena i mišljenja gubi na značaju. Zbog toga kroz informativni segment se afirmira rad pozorišnih scena iz Crne Gore i zemalja regiona, čime se ujedno afirmira ne samo njihov rad, već i dramski umjetnici kao pojedinci, koji svojim stvaralaštvom okupljaju mnoštvo drugih kreativaca, čiji opus sublimira dramska umjetnost vjekovima. Afirmativna uloga časopisa vidljiva je iz sadržaja svakog drugog broja, koji su rezervisani za nove drame neafirmisanih i manje afirmisanih dramskih pisaca. Edukativne note su prisutne kroz teatrološke, teatrografske naslove dramskih umjetnika, publicista, teatrologa, teatrografa i univerzitetskih profesora sa katedri na akademijama u Crnoj Gori i zemljama okruženja“, naglasila je Marojević.

Poziv organizatora Festivala u Bijelom Polju, da časopis „Pozorište“ bude segment te neobične teatarske priče i ugođaja, kolektiv Nikšičkog pozorišta i urednica časopisa dočekali su sa posebnim respektom, zbog značaja i značenja.

„Značaj tog poziva se ogleda u tome što dolazi od najstarijeg festivala u zemlji i grada koji iza sebe ima već petu deceniju pozorišne tradicije. Značenje ima u tome što je Limska dolina označena kao sredina koja je darivala znamenite velikane crnogorske i južnoslovenske književnosti. O povezanosti teatra i lijepe riječi suviše je govoriti. Ali je bitno naglasiti povezanost nikšičke pozorišne scene sa ostalim pozorištima u Crnoj Gori, ali i van njenih granica. Nikšić je mapiran kao kolijevka dramske umjetnosti. Grad pod Trebjesom je iznjedrio čitavu jednu plejadu dramskih umjetnika: poznate i priznate pozorišne reditelje, filmske režisere, velikane crnogorskog i južnoslovenskog glumišta, dramske pisce i scenariste koji su svojim stvaralačkim opusom slavu pronijeli van granica Crne Gore, ali i Evrope. Razlog za sve to treba tražiti i u činjenici da je poslije Zetskog doma Nikšičko pozorište najstarije u zemlji, jer baštini 134 godine pozorišne tradicije“, zaključila je urednica „Pozorišta“.

Promociju časopisa „Pozorište“ na 48. Festivalu dramskih amatera Crne Gore, pored organizatora te smotre, pomogla je Opština Nikšić i Ministarstvo kulture, u okviru programa „Nikšička kulturna scena“.

Redakcija časopisa „Pozorište“

Monografija „Hod po rubu, s Ivicom“ Zbornik uloga velikana hrvatskog glumišta

• *Knjigu će s jednakom pažnjom i uživanjem čitati: glumci, svi oni koji su svojom strukom ili ljubavlju vezani uz scenu, studenti Akademije dramske umjetnosti i Filozofskog fakulteta i mnogobrojni obožavaoci, jer je jedna od ključnih činjenica da je Ivica Vidović kao jedna od posljednjih glumačkih ikona bio apsolutni miljenik publike.*

Monografija „Hod po rubu, s Ivicom“ promovisana je krajem aprila u Gliptoteci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Izdavači monografije o liku i djelu **Ivice Vidovića** poznatog hrvatskog i jugoslavenskog glumca, autorke **Gordane Gadžić**, su Teatar Rugantino i Školska knjiga iz Zagreba.

Ovaj značaj naslov objavljen je uz podršku

intervjue, memorabilije, a minuciozno i predano je prikupljena i zabilježena ukupno 221 uloga tog velikana hrvatskog glumišta.

Međutim, iako se autorka u istraživanju građe podjednako bavila pozorištem, filmom i televizijom, „Hod po rubu, s Ivicom“ nije strukturiran po medijskom ključu. Gadžić je Vidovićevoj bogatoj



Detalj sa promocije monografije u Zagrebu

Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Gradskog ureda za kulturu Grada Zagreba i Hrvatskog audiovizualnog centra.

Monografija „Hod po rubu, s Ivicom“ sadržajno je bogata i opsežna knjiga na 504 stranice, s impresivnom arhivskom građom, više od 800 vizuelnih – fotografija, dokumenata, programskih knjižica, plakata, memorabilija... U autorskom i uredničkom smislu ona je djelo **Gordane Gadžić** koja je nastojala stvoriti živ i dinamičan skup glasova kako bi Ivicu Vidovića dočarala sa svim njegovim kompleksnostima i protivrječnostima. Jednaka pažnja posvećena je pozorištu, filmu i televiziji i to ne samo na hrvatskom, već na cjelokupnom kulturnom prostoru bivše Jugoslavije, na kojem je Vidović ostvario neizbrisiv trag. Njegove ključne uloge predstavljene su raskošno, tekstualno i fotografski, kroz eseje, kritike, komentare publike,

i raznolikoj ostavštini prišla hronološki - Priča mora imati početak, sredinu i kraj, ali ne nužno tim redoslijedom. Stekavši uvid u njegovu poluvjekovnu karijeru shvatila je da je ne treba ugravati u obrasce medijskih podjela. Takvim inovativnim pristupom monografskoj formi, uspjela je stvoriti djelo ne samo dragocjene dokumentarističke vrijednosti, već je u pozadini priče o jedinstvenom glumačkom velikanu svjedočila o vremenu, kulturnim politikama i njihovim protagonistima, pozorišnoj i filmskoj istoriji i običajima, kako Zagreba, Hrvatske tako i cijele bivše države.

Značajki odštampana u koloru, na formatu 22 x 28 centimetara, svojim posebnim, po tematici i strukturi, vrhunski primjerenim dizajnom slikarke i dizajnerke **Dubravke Rakoci**, monografija je pravi užitek za čitaoca i u vizuelnom smislu.

U knjigu je uključen veliki broj autorskih priloga, kritičkih osvrti, teatroloških i filmskih studija, velikih ili manjih intervju, izjava, zapisa, sjećanja... Knjigu će s jednakom pažnjom i uživanjem čitati: glumci, svi oni koji su svojom strukom ili ljubavlju vezani uz scenu, studenti Akademije dramske umjetnosti i Filozofskog fakulteta, kao i mnogobrojni obožavaoci, jer je jedna od ključnih činjenica da je Ivica Vidović kao jedna od posljednjih glumačkih ikona, bio apsolutni miljenik publike koja ga je, u vremenima kad su mu mnogi okrenuli leđa, održala na njegovom glumačkom putu.

Izvor: PR Teatra Rugantino

IV Green Montenegro International Film Fest na Žabljaku

Festival u fokusu gorskih oč

Nakon tri festivalska izdanja odlukom Savjeta **Green Montenegro International Film Fest (GMIFF)** se seli u jedan od najljepših prirodnih cjelina u Evropi, u Nacionalni park Durmitor. Filmovi će biti prikazivani noću na atraktivnom otvorenom prostoru, pored Crnog jezera, ispod samog vrha Durmitora, pred velikim brojem stranih turista, gostiju i mještana. Veliki broj pratećih

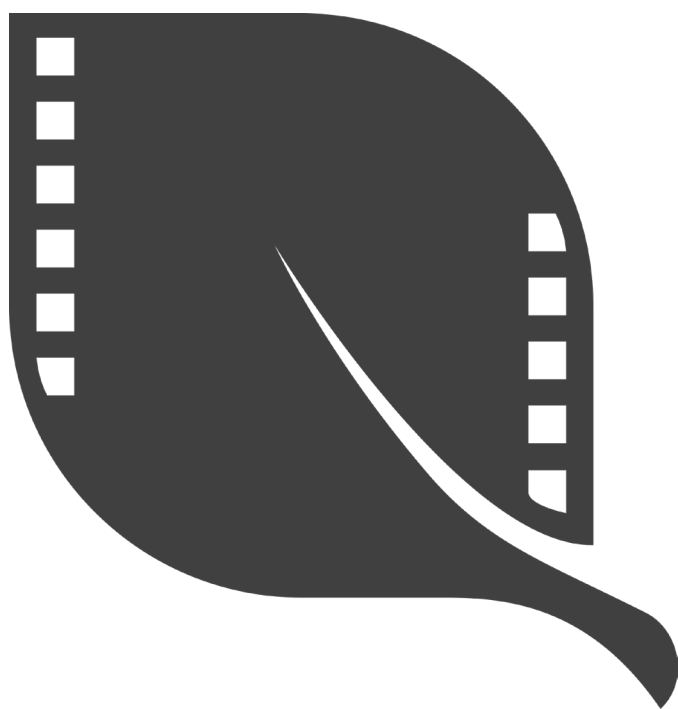
je Crne Gore, UNDP-a i drugih.

GMIFF je konceptualni filmski festival na temu zaštite životne sredine. Cilj Festivala je razvijanje i podizanje nivoa svijesti o potrebi zaštite i očuvanja životne sredine, kroz umjetnički impuls i unaprijeđenje znanja i informisanosti o ekologiji, kroz upoznavanje sa globalnim trendovima kojima Crna Gora teži. Festival je edukativnog i nekomercijalnog tipa, takmičarskog karaktera. Podijeljen je u tri kategorije: ekologija, ekologija duše i promotivno turistički filmovi. Pored priznanja za prvo, drugo i treće mjesto u pomenutim kategorijama, dodjeljuje se i Grand Prix za najbolje ostvarenje na Festivalu.

Savjet Festivala, u koji su pored već značajnih imena iz oblasti nauke, kulture, ekologije, turizma, umjetnosti, diplomatije, kao što su: princ Nikola Petrović, Branko Lukovac, dr Vukić Pulević, Nikola Medenica, mr Damir Davidović, Blagota Marunović, Željka Kukavičić-Radak i drugi, od ove godine čine i Vesko Vukićević, predsjednik Opštine Žabljak, Miroje Džabasan, direktor Centra za kulturu, Slađana Knežević, sekretarka Sekretarijata za društvenu djelatnost, Vanja Krgović – Šarović, direktorica TO Žabljak i dr Slobodan Tomić. Jednoglasno je izabrana i nova predsjednica Savjeta GMIFF-a mr Ivana Vojinović, generalna direktorica Direktorata za životnu sredinu u Ministarstvu održivog razvoja i turizma.

Green Montenegro International Film Fest postaje prepoznatljiv kao centar ekološkog i kulturnog identiteta države Crne Gore i kao pokretač konkretnih akcija i održivih ideja na planu zaštite očuvanja prirodnih resursa naše zemlje. Značaj projekta se ogleda u tome, što je GMIFF od 2017.godine mapirao Crnu Goru na svjetskoj listi ekoloških manifestacija „Green Film Network“. Time je ovaj Festival međunarodno prepoznat sa ciljem stvaranja svojevrsnog imidža i ekskluzivnosti prve Ustavom definisane ekološke države na planeti.

Projekat direktno odgovara na potrebu da Crna Gora trajno dobije jedan originalan filmski festival, zasnovan na konceptu ekologije, koji će doprinijeti razvoju društvene misli i oblikovanju daljih pravaca razvoja kulture, obrazovanja i društvenog aktivizma u cilju zaštite životne sredine. Festival



GMIFF

GREEN MONTENEGRO INTERNATIONAL FILM FEST

2018 | IV IZDANJE

programa, tokom pet dana trajanja Festivala će dodatno upotpuniti turističku i kulturnu ponudu Žabljaka.

Festival će se održati u periodu od 4. do 8. avgusta. Organizatori ovogodišnjeg festivala GMIFF su Centar za kulturu Žabljak u saradnji sa CEZAM-om, uz podršku Ministarstva za održivi razvoj i turizam, Ministarstva kulture, Agencije za zaštitu životne sredine, Ministarstva finansija, Ministarstva prosvjete, Nacionalne turističke organizaci-

...Nove drame...

objedinjuje i savremene tendencije prožimanja različitih društvenih sektora, kao što su javne ustanove, institucije kulture, NVO sektor, itd.

Ovogodišnji specijalni gost Festivala je Ko-

održano u periodu od 14. do 16. decembra u Centru za kulturu Danilovgrad, Nikšićkom pozorištu, Univerzitetu Gonja Gorica u Podgorici, Dvorcu kralja Nikole u okviru Barskog ljetopisa, Hotelu Splendid



GMIFF ove godine na Žabljaku

starika, kao država koja je dominantno usmjerena ka zelenoj ekonomiji i održivom razvoju.

Projekat je podržan od strane Ministarstva prosvjete, Ministarstva kulture, Nacionalne turističke agencije, Ministarstva održivog razvoja i turizma, Ministarstva finansija i Agencije za zaštitu životne sredine Crne Gore.

Festival organizuju Centar za multimedijalnu produkciju (CEZAM) i Centar za kulturu Žabljak. Partneri ovog projekta su: NTOCG, Zagreb Tourfilm Festival, UNDP, Belgrade International Green Culture Festival – Green Fest, Sisački ekološki Filmski Festival SEFF. Medijski sponzor je RTCG.

Prošlogodišnje III izdanje GMIFF-a, koje je

u Bečićima, kao i u brojnim crnogorskim osnovnim i srednjim školama, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, ocijenjeno je kao vrlo uspješno. Festival je prepoznat kao višestruko neophodan ekološkoj državi Crnoj Gori, crnogorskoj kulturi i obrazovanju, a takođe i kao značajan i neophodan generaciji mladih sineasta koji se školuju na Univerzitetima Crne Gore i u inostranstvu.

Izvor: Green Montenegro International Film Fest

„Džada Film Fest 2018“

Filmska smotra „pod otvorenim nebom“

„Džada Film Fest 2018“ održan je u Podgorici od 4. do 10. juna, na više lokacija u tom gradu i najavilo je sezonu tzv. „zelenih festivala“ u Crnoj Gori. Zbog tog ekološkog prefiksa publika je tokom sedam noći, posredstvom solarnog bioskopa, pod „pod otvorenim nebom“ uživala je u sedmoj umjetnosti. „Džada Film Fest“ od prvog izdanja imao je preduslov da bude zeleni festival. Primjenjujući mjere zaštite životne sredine

selektorskom odabiru **Nikole Vukčevića**, imao je zanimljiv i prateći - muzički program, u kojem su nastupili muzičari **Gump Forrest-a** i benda „**Senkina deca**“.

Festival je počeo filmom „**Kad porastem bići Kengur**“, u Ulici Svetozara Markovića, a potom je na trgu u City kvartu održana druga projekcija, na kojoj je prikazan španski film „**Volver**“. Treći dan Festivala bio je rezervisan za program „Džada



Junior“-a. U tom festivalskom segmentu, u Dječijem parku, uz oduševljenje djece i njihovih roditelja prikazan je „**Mali Princ**“. Četvrtog dana, Festivala je preseljen na Zabjelo, gdje je u Ulici 27. mart, prije filmske projekcije, publika uživala u nastupu muzičara **Gorana Milojevića** iz Gump Forrest-a. Nakon ovog pratećeg segmenta, prikazan je poznati engles-

ki filmski naslov „**Dvije čadave dvocijevke**“. Peti dan Festivala, u Moskovskoj ulici, bio je rezervisan za film „**Good Bye Lenin**“. Projekciji te njemačke komedije, pored Podgoričana, prisustvovao je i veliki broj stranaca. U Bloku V emitovan je švedski naslov „**Turist**“. U nedjelju, 10. juna, na Trgu nezavisnosti, prije projekcije publika je uz degustaciju vina kompanije „Dalmacijavino“ uživala u zvucima benda „Senkina deca“ i repertoaru pjesama Dina Dvornika. Festival je zvanično zatvoren projekcijom filma „**Ta divna splitska noć**“.

„Džada Film Fest 2018“ realizovan je u saradnji sa Crnogorskom kinotekom, a podržali su ga kompanija m:tel Crne Gore, kao generalni sponzor, UNDP - partner zelenih festivala, te pokrovitelji: Glavni grad Podgorica, njegov Sekretarijat za kulturu i sport, Ministarstvo kulture Crne Gore, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Crnoj Gori i Francuski institute.

i promovišući ekološki aktivizam, organizatori Festivala su ovog puta zaustavili saobraćaj na nekoliko glavnih saobraćajnica, smanjujući tako prisustvo CO2 u vazduhu u frekventnim djelovima grada. Na taj način Festival se priključio projektu „Razvoj niskokarbonskog turizma u Crnoj Gori“.

Festival je programski osmišljen u duhu obilježavanja Evropske kulturne baštine, tako da se na repertoaru našlo sedam filmova evropske produkcije. Četvrto izdanje „Džada Film Fest“-a imao je programsku novinu, pod nazivom „**Džada Junior**“, koji je bio posvećen prvenstveno mlađoj populaciji, ali i odraslima. Ovogodišnji Festival u odnosu na prethodne ostace upamćen i po velikom interesovanju publike. Posebna posjećenost je zabilježena na njegovom otvaranju, u ulici Svetozara Markovića. No, svi rekordi gledanosti festivalskog repertoara pali su u sjenku programa „Džada Junior“-a, jer je veliki broj mališana i njihovih roditelja posjetilo Dječiji park.

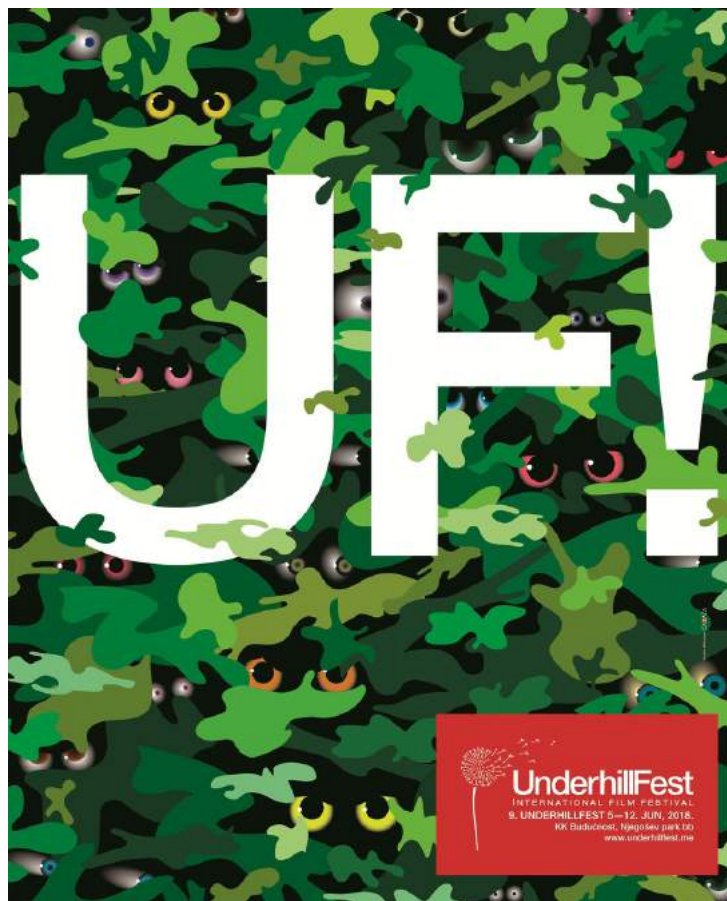
Atraktivan repertoar „Džada Film Fest“, u

IX „UnderhillFest 2018“

Nagrada „Maslačak“ filmu „Ukus cementa“

- Na ovogodišnjem UnderhillFest-u, u selekciji Vuka Perovića, prikazano je 18 filmova.
- Radionica za autorke dokumentarnih filmova iz regiona - RAD ove godine prerasla u CIRCLE projekat.
- U okviru DOKUŠKOLU, dvanaestoro gimnazijalaca iz Podgorice i Danilovgrada snimilo četiri kratka dokumentarna filma.

Međunarodni festival dugometražnog dokumentarnog filma „UnderhillFest 2018“ održan je u Podgorici, od 5. do 12. juna. Na ovogodišnjem UnderhillFest-u, u selekciji Vuka Perovića, prikazano je 18 filmova, podijeljenih u tri kategorije: međunarodnu, regionalnu i vantakmičarsku. U Međunarodnoj selekciji, osim filma „Grace Jones: Crveno svjetlo



i hljeb“, koji je prikazan na otvaranju, publika je odgleda još šest filmova: „Beskrajni fudbal“, Corneliua Porumboiua, „Prekrasni gubitnici“, Arunasa Matelisa, „Rizik“, oskarovke Laure Poitras, „Vidim crvene ljude“, Bojine Panayotove, „Ukus cementa“, Ziada Kalthouma i „Prije nego što se otac vrati“, Mari Gulbiani, koji je samo dan ranije imao premijeru na Sheffield Doc/Festu. U Regionalnoj selekciji prikazano je osam filmova: „Druga

strana svega“, Mile Turajlić, „Kada dođu svinje“, Biljane Tutorov, „Slatko od ništa“, Borisa Mitića, „Život od milijun dolara“, Roberta Tomića Zuberera, „Družina“, Roka Bičeka, „Moj život bez zraka“, Bojane Burnać, „Playing Men“, Matjaža Ivanišina i „S ljubavlju“, Ilije Cvetkovskog. Tri filma su bila u Vantakmičarskoj selekciji: „Groznica Ferante“, „Neželjene ćerke Crne Gore“, Ive Parađanin, kao i film „Vitni: Biti svoja“. Filmovi su prikazani na Terenu KK Budućnost u Njegoševom parku i u Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“. Gosti IX Underhill-a bili su: rediteljka **Biljana Tutorov**, **Iva Parađanin** i **Bojana Burnać**, te **Matija Rajk** – protagonist filma „Družina“ i **Marina Gumzi** – producentkinja filma „Playing men“.

Nakon sedmodnevnog filmskog maratona, Žiri UnderhillFest-a u sastavu: reditelji **Marko Grba Singh** i **Ivan Salatić** i producentkinja **Miljenka Čogelja**, jednoglasno je odlučio da nagrada *Maslačak u međunarodnoj selekciji* pripadne filmu „Ukus cementa“, reditelja **Zaida Kalthouma**, a nagrada *Maslačak u regionalnoj selekciji* filmu „Playing men“, reditelja **Matjaža Ivanišina**. *Specijalno priznanje žirija u regionalnoj selekciji* dodijeljeno je filmu „Družina“, **Roka Bičeka**. Nagradu publike IX UnderhillFest-a dobio film „Družina“, **Roka Bičeka**, s prosječnom ocjenom 4,77.

Organizatori ovog tradicionalnog podgoričkog filmskog Festivala, naglasili su da su minule godine pokrenuli program RAD - radionicu za autorke dokumentarnih filmova iz našeg regiona, koji je ove godine prerastao u CIRCLE. Taj program okuplja autorke i producentkinje dokumentarnih filmova iz zemalja Jugoistočne Evrope, koje uz saradnju sa renomiranim mentorkama imaju projekte međunarodnog potencijala. CIRCLE ima tri modula. Prvi je bio na UnderhillFestu, koji je podržao Filmski centar Crne Gore, a održavao se u prostorijama Fondacije Petrović Njegoš u Dvorcu Petrovića u Pod-

gorici. Drugi modul će biti u Novom Sadu, a treći na festivalu u Lajpcigu. Program su razvili i njime rukovode Biljana Tutorov i Vuk Perović, pod pokroviteljstvom Wake Up Films Novi Sad i UnderhillFest Podgorica.

U okviru ovogodišnjeg UnderhillFest-a, održan je i trodnevni program „U fokusu“, u saradnji sa Centrom za ženska prava. U okviru ovog programa prikazana su tri filma koja se bave pitanjima feminizma, ljudskih prava i ženskog

centra iz Srbije i Vuk Perović, umjetnički direktor Underhillfesta. Na koktelu su bili ministar kulture Aleksandar Bogdanović, Dragica Milić, generalna direktorka Direktorata za kulturno-umjetničko stvaralaštvo, Sehad Čekić, direktor Filmskog centra Crne Gore, mentorke i polaznice programa CIRCLE (Women DocAccelerator), kao i mnogobrojni reditelji, producenti, scenaristi, glumci i kulturni poslenici. Exit festival je obezbijedio po dvije karte za pet posjetilaca UnderhillFest-a, za sve one koje



Publika „UnderhillFest“-a

stvaralaštva. Filmovi su prikazani u Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“. U izbor su ušla tri filma: „Vidim crvene ljude“, „Vitni: Biti svoja“ i „Neželjene kćerke Crne Gore“. Nakon svake projekcije organizovane su diskusije o filmovima i načinu na koji se u njima tematizovana problematika manifestuje u našem društvu.

UnderhillFest 2018 realizovao je i treću **DOKUŠKOLU** - škola dokumentarnog filma za završne razrede srednje škole. Učenike sa svijetom dokumentarizma upoznao je, kao i prethodnih godina, profesor **Rajko Petrović**. Gimnazijalci iz Podgorice i Danilovgrada, u okviru ovog segmenta Festivala, naučili su osnovne postulate dokumentarizma, a njih dvanaestoro snimili su četiri kratka dokumentarna filma, koji su prikazani na svečanom zatvaranju. Filmski centar Srbije i UnderhillFest organizovao je i koktel u Soul bistro u čast dugogodišnje saradnje i tri filma iz Srbije u regionalnoj selekciji ovogodišnjeg festivala. Prisutnima su se obratili Marija Durković-Pitić, predstavnica Filmskog

su željeli da osim filma o Grejs Džons pogledaju uživo njen nastup u julu u Novom Sadu, a Izdavačka kuća „Nova knjiga“ poklonila je tri primjerka knjige „Moja genijalna prijateljica“, Elene Ferante Facebook prijateljima podgoričkog Festivala, koji su tačno odgovorili na pitanje: Kako se zovu glavne junakinje, najbolje prijateljice, napolitanske tetralogije?

Organizaciju UnderhillFest-a ove godine su podržali: Ministarstvo kulture Crne Gore, Glavni grad, Filmski centar Crne Gore, Crnogorska kinoteka, Košarkaški klub Budućnost Voli, JU Narodna biblioteka „Radosav Ljumović“, Fondacija Petrović Njegoš, Centar za ženska prava, Mtelova digitalna fabrika, Fakultet vizuelnih umjetnosti, Nikšičko pivo, Garaža, Fotografika, Open Box, Voda Suza, Studio X Design, Metropolis, Hoteli Ambassador i Eminent, Euro Unit, Alo taksi i drugi prijatelji ovog filmskog podgoričkog nadmetanja.

S. Marojević

Crnogorska delegacija na Forumu u Sečuanu Potpisana deklaracija o saradnji

Petočlana **crnogorska delegacija**, na poziv **Ministarstva kulture i turizma Narodne Republike Kine**, učestvovala je nedavno u radu **II Međunarodnog foruma kulture u Chengdu**, glavnom gradu provincije **Sichuan**, koji ima oko 16 miliona stanovnika. Među gostima iz šesnaest zemalja centralne i istočne Evrope, bili su: direktorica i patron Baletske škole „Princeza Ksenija“ **Vanja Pantović** i **Pius Aleksander Fišer**, akademski slikar **Tiho Vujović**, pijanistkinja i art menadžer **Ivona Milić** i direktor KotorArt Festivala pijanista **Ratimir Martinović**.

Noseća tema Forumu, čiji su organizatori Narodna vlada Chengdu i Odjeljenja za kulturu pokrajine Sichuan bila je „*Savremena umjetnost*“



Crnogorska delegacija u Kini

i njen odnos sa tradicijom“. Razgovaralo se i na podteme: „Priznavanje tradicije savremenog pozorišta: trenutne prakse i izazovi“, „Razmjena iskustava iz oblasti savremene umjetnosti u obliku studija slučaja“, „Inovativni načini uvođenja međukulturne saradnje u okviru 16 + 1 režima“ i „Zajedničke inicijative i projekti koji mogu biti osnova Memoranduma o razumijevanju“.

Fišer je na Forumu govorio o kulturnoj diplomatiji, a Vujović je izložio dio svojih slika i dogovorio predstavljanje u uglednoj galeriji u Pekingu, u oktobru ove godine. Bivša učenica Baletske škole „Princeza Ksenija“ Ivona Milić, koja je danas na usavršavanjima u Minhenu, govorila je o važnosti medija u predstavljanju kulturnih politika i sadržaja, dok je Martinović govorio o iskustvima KotorArta i kontekstualizacije umjetničke muzike kroz njegovanje tradicije i baštine u savremenim umjetničkim formama. On je u razgovorima sa zvaničnicima Ministarstva kulture i turizma Kine predložio pokretanje Koordinacionog centra za oblast umjet-

nosti inicijative 16+1, upravo u Crnoj Gori.

Na Forumu su razmotrene mogućnosti saradnje sa domaćinima u: plesu, muzici, pozorištu i slikarstvu. Sastanci za upoznavanje su bili odlična prilika za direktnu komunikaciju sa budućim partnerima. Vanja Pantović, direktorica Baletske škole Princeza Ksenija, potpisala je Sporazum o koprodukciji za „Labudovo jezero“, sa Beijing Dance Academy, Minzu University of China College of Dance, Jiangsu Academy, Nanjing.

Pored intenzivnog rada na Forumu crnogorska delegacija je imala rijetku priliku da se upozna sa radom i stvaralaštvom Chengdu Vocational University of Arts. Delegacija je prilikom posjete tom Univerzitetu, prisustvovala koncertu priređenom specijalno za njih.

„*Visoki dometi organizacioni i stručni, izuzetan način promišljanja, usmjeravanja i otvaranja novih perspektiva saradnje i unapređenja razvoja umjetnosti, inicijativu 16+1 čini dostojnom svakog poštovanja i zahvalnosti što je crnogorska delegacija bila dio ovog važnog događaja*“, izjavila je za „Pozorište“, Vanja Pantović.

Na kraju Forumu svi učesnici potpisali su Čengdu deklaraciju koja je „obaveza daljeg unaprjeđivanja i intenziviranja saradnje“.

„*Kineska kulturna scena u proteklih nekoliko decenija, zajedno sa ekonomijom ove najmnogoljudnije zemlje svijeta, doživljava vrtoglavi uspon. Istovremena otvorenost za nove sadržaje iz zapadnih kultura i želja za promocijom sopstvene kulture, učinili su današnju Kinu jednom od najvećih umjetničkih scena na svijetu. Infrastrukturu kulture, svakodnevno obogaćuju novi sadržaji: galerije, koncertne sale, ateljei, filmski gradovi, univerziteti i fakulteti umjetnosti. Najveći svjetski ansambli, orkestri, baletske trupe, pojedinačni umjetnici i stvaraoci, predstavljaju svoja umijeća ovom ogromnom auditorijumu koji je iz dana u dan sve brojniji*“, cijeni Pantović, direktorica Baletske škole „Princeza Ksenija“. Ona u posljednje dvije godine, u Kini uspješno promoviše tu ustanovu, kroz projekte i saradnju sa najvažnijim kineskim institucijama baletske umjetnosti kao što su: Nacionalni balet Kine, Pekinška plesna akademija, Univerzitet Minzu i Univerzitet umjetnosti Čengdu.

S.M.

„Yugoslavia fest“: pozorišne predstave, stand-up nastupi i performansi Promovisanje kulture življenja

„Yugoslavia fest“, nova, zanimljiva multimedijalna manifestacija upotpunila je nikšićku bogatu festivalsku mapu. Taj trodnevni mali Festival kulture življenja, u organizaciji NVU „Art 365“ iz Podgorice, otvorio je ovogodišnju sezonu festivala u Nikšiću. Festival je u skladu sa svojim imenom počeo

maja, u klubu „Yugoslavia“ imali su nastup pod nazivom „Z braćom“. Nakon pozorišnih predstava održana su tematska koktel druženja. Festival je pored večernjeg, imao i dnevni program, koji je bio namijenjen djeci i roditeljima. Organizovan je na Trebjesi 26. i 27. maja, a prostor gdje su nastupili



na nekadašnji Dan mladosti - 25. maj. Održavao se na dvije lokacije, u hotelu „Yugoslavia“, odnosno Sceni 213 i na Trebjesi.

Taj mali, porodični Festival, kako ga neki nazvaše, ima za cilj da spoji umjetnost, kulturu, ekologiju i zdrave stilove života, ali i da promovise i povezuje tradicionalne i moderne vrijednosti koji predstavljaju kulturu življenja.

Na programu Festivala igrane su pozorišne predstave, organizovani stand-up nastupi, te performansi, interaktivne radionice, prezentacije... Na Sceni 213 publika je imala priliku da vidi pozorišne predstave sa područja nekadašnje Jugoslavije. Prve večeri nastupio je **Radoslav Rale Milenković**, sa monodramom „Naši dani“, a Festival je zatvorio **Nikola Đuričko**, sa komadom „Sve što ste hteli da znate o Džoniju“. Crnogorski stand-up komičari **Aleksandar** i **Igor Šuković** 26.

zabavljači simbolično je nazvan **Scena 752**, po nadmorskoj visini Trebjesa. Na toj lokaciji, prema zamisli organizatora Festivala, u godinama koje slijede, vjerovatno će biti napravljen izvodački amfiteatar.

Aleksandra Božović, producentkinja „Yugoslavia fest“-a izjavila je uoči organizovanja te manifestacije da se „*krenulo od inicijalne ideje za organizovanje pozorišnog festivala, kroz različite faze produkcije i kroz uključivanje partnera i prijatelja u tu priču. Potom se došlo do razvijanja konačnog koncepta koji će imati dnevni i večernji program. Spoj umjetnosti, boravka u prirodi, promovisanja kulture življenja i vrijednosti kojima bi trebalo učiti djecu a koja su u savremenom društvu često u drugom planu, osnova je koncepcije ovog Festivala*“, pojasnila je Božović.

Pljevaljski Dani humora i satire „Vuko Bezarević“ Centar čudesnog svijeta humora

Idealan događaj za sve koji žele da se opuste i nasmiju i tako bar na kratko zakorače u čudesni



ra i satire, u kontinuitetu se održava već tri decenije. Ustanovljena je 1986. godine, u znak sjećanja na rano preminulog profesora pljevaljske Gimnazije i satiričara Vuka Bezarevića, inače trostrukog dobitnika nagrade „Radoje Domanović“.

Na dosadašnjim izdanjima Festivala učestvovala su sva najmeća imena humora i satire iz regiona, bilo da je riječ o glumačkim ansamblima, karikaturistima, satiričarima, stand up komičarima i slično..

Na Danima humora i satire Vuko Bezarevuć tradicionalno se dodjeljuju nagrade „Tipar“, „Vuko Bezarević“ i „Mladi Tipar“. Na Manifestaciju se svake godine pozivaju najaktuelniji autori iz oblasti humora i satire u poslednjih godinu dana. No, zadatak Dana humora i satire nije da dovodi samo poznate umjetnike, već i one koji tek treba da se afirmišu, u čemu je poseban značaj ove manifestacije.

S.M.



svijet humora i satire, su pljevaljski **Dani humora i satire „Vuko Bezarević“**, koji će ove godine biće održani od 25. do 28. jula.

Ta regionalna manifestacija iz oblasti humo-



JU Nikšićko pozorište

Pozorišni savjet: prof. dr Bojka Đukanović, predsjednica
članovi: Boris Božović, Ana Patrić i Radmila Mijušković

Direktor:
Zoran Bulajić

Urednica:
Slavojka Marojević

Novinari saradnici:
Milena Radonjić
Đorđije Drinčić

Lektorka:
Bojana Perišić

saradnice u tehničkoj pripremi:
Vesna Vukićević i Anka Tomić

Tehnički prelom i dizajn časopisa:
Milinko Žižić



Trg Save Kovačevića 5, Nikšić, Crna Gora

Telefon: 040/213-566

Fax: 040/214-353

E-mail redakcije: slavam@t-com.me

Internet: www.niksickopozoriste.com



NIKŠIĆKA KULTURNA SCENA 2018



Vlada Crne Gore



Crna Gora
Ministarstvo kulture



Opština Nikšić